

Regeringens proposition till riksdagen med förslag till lagstiftning om genomförande av direktivet om grupptalan för att skydda konsumenters kollektiva intressen

PROPOSITIONENS HUVUDSAKLIGA INNEHÅLL

I denna proposition föreslås det att det stiftas en ny lag om grupptalan om åtgärder för förbuds-föreläggande. Samtidigt upphävs lagen om gränsöverskridande förbuds-förfarande. Vidare föreslås det att det stiftas en lag om utseende av organisationer som främjar konsumenters kollektiva intressen till godkända enheter. Det föreslås även att följande lagar ändras: lagen om grupptalan, lagen om rättegång i marknadsdomstolen, lagen om Konkurrens- och konsumentverket, lagen om leverantörer av kombinerade resetjänster, lagen om Säkerhets- och utvecklingscentret för läkemedelsområdet, läkemedelslagen, lagen om Finansinspektionen, lagen om Transport- och kommunikationsverket, lagen om Tillstånds- och tillsynsverket för social- och hälsovården samt dataskyddslagen.

Genom de föreslagna lagarna genomförs Europaparlamentets och rådets direktiv om grupptalan för att skydda konsumenters kollektiva intressen.

Lagen om grupptalan om åtgärder för förbuds-föreläggande innehåller bestämmelser om godkända enheters rätt att väcka grupptalan om en åtgärd för förbuds-föreläggande mot en näringsidkare som har handlat i strid med unionslagstiftning som skyddar konsumenters kollektiva intressen. Genom en åtgärd för förbuds-föreläggande förbjuds en näringsidkare att fortsätta eller upprepa ett handlande. Talan får väckas av en behörig myndighet i egenskap av godkänd enhet eller av en registrerad förening som främjar konsumenters kollektiva intressen och som har utsetts till godkänd enhet. Beslut om åtgärder för förbuds-föreläggande ska meddelas av marknadsdomstolen.

Lagen om grupptalan ska ändras så att, utöver konsumentombudsmannen, även en registrerad förening som främjar konsumenters kollektiva intressen och som har utsetts till godkänd enhet i fortsättningen kan väcka talan på en sådan konsumentgrupps vägnar som har orsakats förluster. Tillämpningsområdet för lagen om grupptalan ska utvidgas i enlighet med direktivets tillämpningsområde så att talan kan väckas, förutom vid brott mot de traditionella konsumentskyddsbestämmelserna, även t.ex. i ärenden som gäller dataskydd, finansiella tjänster, transporter och elektronisk kommunikation.

Lagen om utseende av organisationer som främjar konsumenters kollektiva intressen till godkända enheter ska tillämpas på utseende av registrerade föreningar till godkända enheter för att väcka grupptalan. Lagen ska innehålla bestämmelser om de förutsättningar som en förening ska uppfylla för att kunna utses till godkänd enhet. De krav som ställs syftar till att bidra till att säkerställa att grupptalan inte väcks av andra orsaker än för att trygga konsumenternas kollektiva intressen och tillgodose konsumenternas rättigheter. På så sätt förhindras att grupptalan väcks utan grund eller i syfte att orsaka skada. De godkända enheterna utses av justitieministriet.

För att det ska vara praktiskt möjligt för föreningar att väcka grupptalan tillåts extern finansiering av de förfarandekostnader som väckande av talan medför. För sådan finansiering fastställs i lagen om grupptalan strikta villkor för att förhindra ogrundade rättegångar och trygga konsumenternas rättigheter.

RP 111/2022 rd

Lagarna avses träda i kraft den 25 juni 2023.

INNEHÅLL

PROPOSITIONENS HUVUDSAKLIGA INNEHÅLL.....	1
MOTIVERING	5
1 Bakgrund och beredning.....	5
1.1 Bakgrund.....	5
1.2 Beredning.....	5
2 EU-rättsaktens målsättning och huvudsakliga innehåll	7
3 Nuläge och bedömning av nuläget.....	26
3.1 Nuläge	26
3.2 Bedömning av nuläget.....	34
4 Förslagen och deras konsekvenser.....	40
4.1 De viktigaste förslagen.....	40
4.2 De huvudsakliga konsekvenserna	49
5 Alternativa handlingsvägar	53
5.1 Handlingsalternativen och deras konsekvenser.....	53
5.2 Handlingsmodeller som planeras eller används i andra medlemsstater	57
6 Remissvar	58
6.1 Begäran om utlåtande.....	58
6.2 Utlåtande av rådet för bedömning av lagstiftningen	67
7 Specialmotivering	68
7.1 Lagen om grupptalan om åtgärder för förbuds föreläggande.....	68
7.2 Lagen om utseende av organisationer som främjar konsumenters kollektiva intressen till godkända enheter	78
7.3 Lagen om grupptalan	81
7.4 Lagen om rättegång i marknadsdomstolen.....	86
7.5 Lagen om Konkurrens- och konsumentverket	86
7.6 Lagen om upphävande av 23 och 24 § i lagen om leverantörer av kombinerade resetjänster	87
7.7 Lagen om Säkerhets- och utvecklingscentret för läkemedelsområdet	87
7.8 Lagen om upphävande av 93 a och 93 b § i läkemedelslagen	87
7.9 Lagen om Finansinspektionen.....	88
7.10 Lagen om Transport- och kommunikationsverket	88
7.11 Lagen om Tillstånds- och tillsynsverket för social- och hälsovården.....	88
7.12 Dataskyddslagen	88
8 Ikraftträdande.....	89
9 Genomförande och övervakning.....	89
10 Förhållande till andra propositioner.....	89
11 Förhållande till grundlagen samt lagstiftningsordning	89
LAGFÖRSLAG	93
Lag om grupptalan om åtgärder för förbuds föreläggande	93
Lag om utseende av organisationer som främjar konsumenters kollektiva intressen till godkända enheter	97
Lag om ändring av lagen om grupptalan.....	99
Lag om ändring av 1 kap. 6 § och 5 kap. 2 § i lagen om rättegång i marknadsdomstolen	102
Lag om ändring av 2 § och 15 § i lagen om Konkurrens- och konsumentverket	103

RP 111/2022 rd

Lag om upphävande av 23 och 24 § i lagen om leverantörer av kombinerade resetjänster	103
Lag om ändring av 2 § i lagen om Säkerhets- och utvecklingscentret för läkemedelsområdet.....	104
Lag om upphävande av 93 a och 93 b § i läkemedelslagen	104
Lag om ändring av 3 § i lagen om Finansinspektionen.....	105
Lag om ändring av 2 § i lagen om Transport- och kommunikationsverket	105
Lag om ändring av 2 § i lagen om Tillstånds- och tillsynsverket för social- och hälsovården	106
Lag om ändring av 14 § i dataskyddslagen	106
BILAGOR.....	108
PARALLELLTEXTER	108
Lag om ändring av lagen om grupptalan.....	108
Lag om ändring av 1 kap. 6 § och 5 kap. 2 § i lagen om rättegång i marknadsdomstolen	112
Lag om ändring av 2 § och 15 § i lagen om Konkurrens- och konsumentverket	113
Lag om ändring av 2 § i lagen om Säkerhets- och utvecklingscentret för läkemedelsområdet.....	114
Lag om ändring av 3 § i lagen om Finansinspektionen.....	115
Lag om ändring av 2 § i lagen om Transport- och kommunikationsverket	115
Lag om ändring av 2 § i lagen om Tillstånds- och tillsynsverket för social- och hälsovården	116
Lag om ändring av 14 § i dataskyddslagen.....	117

MOTIVERING

1 Bakgrund och beredning

1.1 Bakgrund

Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2020/1828 om grupptalan för att skydda konsumenters kollektiva intressen och om upphävande av direktiv 2009/22/EG (nedan direktivet om grupptalan eller direktivet) antogs den 25 november 2020 och trädde i kraft den 24 december 2020. Medlemsstaterna ska enligt artikel 24.1 i direktivet senast den 25 december 2022 anta de bestämmelser i lagar och andra författningar som är nödvändiga för att följa direktivet.

Regeringens proposition innehåller förslag till lagstiftningsändringar som är nödvändiga för att direktivet ska kunna genomföras i Finland.

1.2 Beredning

Beredningen av EU-rättsakten

Den 11 april 2018 antog Europeiska kommissionen ett förslag till Europaparlamentets och rådets direktiv om grupptalan för att skydda konsumenternas kollektiva intressen, och om upphävande av direktiv 2009/22/EG om förbudsföreläggande för att skydda konsumenternas intressen. Förslaget, som lämnades i dokument COM(2018) 184 final (<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SV/TXT/?uri=CELEX%3A52018PC0184>), grundade sig på fördraget om Europeiska unionens funktionssätt och i synnerhet artikel 114 om den inre marknadens funktion. Förslaget lades fram tillsammans med ett förslag till Europaparlamentets och rådets direktiv om ändring av vissa bestämmelser i fyra EU-direktiv om konsumentskydd vad gäller bättre tillsyn och modernisering av EU:s konsumentskyddsregler (COM(2018) 185 final, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SV/TXT/PDF/?uri=CELEX:52018PC0185&from=FR>).

Förslagen till direktiv ingick i kommissionens projekt ”En ny giv för konsumenterna”, och ett meddelande om projektet, COM(2018) 183 final (<https://ec.europa.eu/transparency/reg-doc/rep/1/2018/SV/COM-2018-183-F1-SV-MAIN-PART-1.PDF>), lämnades tillsammans med förslagen till direktiv. Syftet med projektet var att främja de europeiska konsumenternas möjlighet att till fullo dra nytta av de rättigheter som unionens lagstiftning garanterar dem. Samtidigt offentliggjorde kommissionen även en konsekvensbedömning av ovannämnda direktivförslag (<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A52018SC0096>). Konsekvensbedömningen betonade bl.a. att riskerna för att konsumenters kollektiva intressen ska skadas ökar på grund av globaliseringen och digitaliseringen. Bedömningen framhöll också att de kollektiva prövningsmöjligheterna för konsumenter delvis är ineffektiva, framför allt vad gäller anspråk på gottgörelse. Detta ansågs leda till att konsumenterna orsakas förluster och att den sunda konkurrensen mellan näringsidkare samt marknadens funktion rubbas.

Förslaget till direktiv om grupptalan grundades bl.a. på kommissionens rekommendation (2013/396/EU) av den 11 juni 2013 om gemensamma principer för kollektiv prövning av ansökningar om förbudsföreläggande och av ersättningsanspråk vid åsidosättande av rättigheter som garanteras enligt unionsrätten (<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SV/TXT/PDF/?uri=CELEX:32013H0396&from=ENKOM>), på utvärderingen av genomförandet av ovannämnda rekommendation (COM(2018) 40, <https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2018:0040:FIN:SV:PDF>) samt på direktiv 2009/22/EG om för-

RP 111/2022 rd

budsföreläggande för att skydda konsumenternas intressen (nedan kallat direktivet om förbudsföreläggande), som ursprungligen antogs 1998 och omarbetades 2009, och på utvärderingen av det direktivets ändamålsenlighet. Utvärderingen av ändamålsenligheten hos direktivet om förbudsföreläggande genomfördes som en del av REFIT-kontrollen av EU:s konsumenträtt och marknadsföringsrätt (SWD(2017) 209, 23.5.2017).

Eftersom rekommendationen om kollektiv prövning och övrig unionslagstiftning på konsumentskyddsområdet inte i tillräcklig grad hade förbättrat konsumenternas rättsliga ställning i alla medlemsstater, ansåg kommissionen det nödvändigt att i unionen införa för medlemsstaterna bindande bestämmelser om en mekanism för grupp talan för att skydda konsumenters kollektiva intressen.

I Finland behandlades förslaget till direktiv i normal ordning. Den 9 maj 2018 ordnade justitieministeriet ett diskussionsmöte om förslagen till direktiv inom projektet ”En ny giv för konsumenterna”. Ministeriet hade kallat berörda myndigheter samt näringslivets och konsumenternas intresseorganisationer till mötet. Utkastet till U-skrivelse om förslaget behandlades i ett skriftligt förfarande i åttonde EU-sektionen (inre marknaden).

Statsrådets skrivelse U 31/2018 rd överlämnades till riksdagen den 7 juni 2018. Skrivelsen och yttrandena från sakkunniga och berörda parter som hördes i riksdagen finns på riksdagens webbplats på adressen https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/KasittelytiedotValtiopivaasia/Sivut/U_31+2018.aspx. Statsrådet ansåg att direktivets mål i sig var värda att stödja. Förslaget bedömdes dock vara förenat med många frågor och oklarheter redan i fråga om direktivets tillämpningsområde. Enligt skrivelsen behövde det under förhandlingarna säkerställas att direktivet inte försämrar funktionen och kostnadseffektiviteten i de gällande systemen, som grundas på offentlig verkställighet. Man önskade att bestämmelserna i direktivet skulle vara så flexibla som möjligt, så att mekanismen för grupp talan kan genomföras på olika sätt. De harmoniserade processrättsliga bestämmelserna bör kunna samordnas med nationella processbestämmelser. Statsrådet ville även att det under förhandlingarna skulle fästas vikt vid att eventuella materiella bestämmelser om skadestånd i direktivet inte strider mot den nationella skadeståndslagstiftningen.

Förslaget till direktiv behandlades i Bryssel på arbetsgruppsnivå i rådets arbetsgrupp för konsumentskydd och konsumentupplysning med början den 24—25 april 2018. Rådets allmänna riktlinjer om direktivet om grupp talan antogs av rådet (konkurrenskraft) den 28 november 2019. Europaparlamentet och rådet nådde en politisk överenskommelse om förslaget till direktiv i juni 2020, och direktivet antogs den 25 november 2020 efter det att parlamentet vid sin andra behandling den 24 november 2020 hade godkänt rådets ståndpunkt vid första behandlingen utan ändringar. Det antagna direktivet motsvarar Finlands mål för förhandlingarna.

Beredningen av propositionen

Den 23 april 2021 tillsatte justitieministeriet en arbetsgrupp för mandatperioden 1.5.2021–31.1.2022, som fick till uppgift att bereda de bestämmelser som behövs för att genomföra direktivet om grupp talan. Medlemmar i arbetsgruppen var företrädare för justitieministeriet, arbets- och näringsministeriet, marknadsdomstolen, Helsingfors tingsrätt, Konkurrens- och konsumentverket, Finlands näringsliv rf, Kuluttajaliitto - Konsumentförbundet ry, Finlands Advokatförbund och Företagarna i Finland rf. Målet för arbetsgruppen var att genomföra direktivet om grupp talan på ett så ändamålsenligt sätt som möjligt utgående från gällande lagstiftning. I samband med beredningen hörde arbetsgruppen konsumentombudsmannen, Konkurrens- och

RP 111/2022 rd

konsumentverket, Energimyndigheten, Finansinspektionen, Transport- och kommunikationsverket, Säkerhets- och utvecklingscentret för läkemedelsområdet, Tillstånds- och tillsynsverket för social- och hälsovården, dataombudsmannen samt Säkerhets- och kemikalieverket. Arbetsgruppen utarbetade sitt förslag i form av en regeringsproposition (<https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/163836>). Utkastet till propositionen var på remiss i tjänsten utlåtande.fi 16.2–31.3.2022. Beredningsunderlaget till propositionen finns i den offentliga tjänsten på adressen <https://oikeusministerio.fi/sv/projekt-och-lagberedning> och har identifieringskod OM029:00/2021.

Den 21 juni 2021 tillsatte justitieministeriet även en uppföljningsgrupp med uppgift att följa hur arbetet i arbetsgruppen fortskred. I uppföljningsgruppen ingick företrädare för justitieministeriet, finansministeriet, undervisnings- och kulturministeriet, jord- och skogsbruksministeriet, kommunikationsministeriet, Energimyndigheten, Finansinspektionen, Transport- och kommunikationsverket, Säkerhets- och utvecklingscentret för läkemedelsområdet, Livsmedelsverket, Domstolsverket, Tillstånds- och tillsynsverket för social- och hälsovården, Akava ry, Finsk Energiindustri rf, Finanssiala ry, Keskuskauppakamari ry, Linja-autoliitto ry, Marketing Finland, Medieförbundet rf, Finlands Aktiesparare rf, SOSTE Finlands social och hälsa rf, STTK rf, Finlands Fackförbunds Centralorganisation FFC rf, Suomen Asiakkuusmarkkinointiliitto ry, Finsk Handel rf, Resebranchens förbund i Finland rf, Työeläkevakuuttajat TELA - Arbetspensionsförsäkrarna TELA ry, Handikappforum rf och VR-Group Ab.

Utkastet till regeringens proposition om genomförandet av direktivet om grupptalan var på remiss under tiden 16.2–31.3.2022 och sändes till sammanlagt 51 remissinstanser via tjänsten Utlåtande.fi. Rådet för bedömning av lagstiftningen bedömde utkastet till proposition (VN/15537/2022-VNK-2). Innehållet i yttrandena beskrivs i avsnitt 6 nedan.

Till stöd för genomförandet i medlemsstaterna tillsatte kommissionen en expertgrupp, som bestod av de myndigheter i unionens och Europeiska ekonomiska samarbetsrådets medlemsstater som ansvarar för genomförandet. Expertgruppen sammanträdde fyra gånger fram till maj 2022 och hörde olika sakkunniga.

2 EU-rättsaktens målsättning och huvudsakliga innehåll

Målsättning

Målet för direktivet om grupptalan är att främja den inre marknadens funktion och förbättra tillämpningen av unionens konsumentskyddslagstiftning i medlemsstaterna. I detta syfte säkerställs det att det i alla medlemsstater i unionen finns minst ett ändamålsenligt och effektivt rättegångsförfarande eller motsvarande administrativt förfarande som gör det möjligt för en s.k. godkänd enhet att väcka grupptalan för att skydda konsumenters kollektiva intressen mot näringsidkare som brutit mot unionslagstiftningen. Genom förfarandet ska det vara möjligt att kräva både att näringsidkarens handlande förbjuds och att konsumenterna får gottgörelse för förlust eller skada som orsakats av näringsidkarens handlande.

Förfarandena för grupptalan varierar mellan unionens medlemsstater, både i fråga om förbuds-föreläggande och i fråga om anspråk på gottgörelse, och innebär olika skyddsnivåer för konsumenter. Genom direktivet om grupptalan vill man säkerställa att näringsidkarna i alla medlemsstater följer den EU-lagstiftning som skyddar konsumenterna och därmed konkurrerar på samma villkor på marknaden.

Målet är även att förbättra konsumenternas rättsskydd och tillgodoseendet av deras materiella rättigheter genom att göra det möjligt att framställa sådana yrkanden i en domstol eller hos någon annan myndighet som i annat fall inte skulle föras till prövning på grund av risken för höga rättegångskostnader eller otillräckliga kunskaper och färdigheter.

Huvudsakligt innehåll

Allmänt

Direktivet om grupptalan är varken fullharmoniserande eller minimiharmoniserande, utan delvis harmoniserande. Direktivet föreskriver endast om vissa principer som ska tillämpas vid ett förfarande som gäller grupptalan enligt direktivet. Direktivet är därför relativt allmänt utformat och ger medlemsstaterna handlingsfrihet vid genomförandet.

Direktivet innehåller exempelvis inte några bestämmelser om vilka förutsättningar som ska uppfyllas för att ett ärende ska kunna behandlas som grupptalan i en domstol eller administrativ myndighet. Direktivet föreskriver inte om t.ex. enhetliga anspråk på gottgörelse eller om storleken på en konsumentgrupp. Dessa förutsättningar ska fastställas i den nationella lagen.

I direktivet fastställs regler för att säkerställa att en mekanism för grupptalan för skydd av konsumenters kollektiva intressen är tillgänglig i alla medlemsstater och att denna mekanism inkluderar lämpliga skyddsåtgärder för att undvika rättegångsmissbruk (artikel 1.1).

Direktivet hindrar inte medlemsstaterna från att föreskriva eller behålla processuella medel för skydd av konsumenters kollektiva intressen på nationell nivå. Enligt direktivet är medlemsstaterna dock skyldiga att i sitt rättssystem inkludera ett förfarande vid grupptalan som gäller åtgärder för förbudsföreläggande och för gottgörelse och som motsvarar kraven i direktivet. En medlemsstat kan ha flera olika förfaranden som motsvarar grupptalan.

I direktivet konstateras det särskilt att genomförandet av direktivet inte får utgöra grund för att minska konsumentskyddet på de områden som omfattas av tillämpningsområdena för de rättsakter som förtecknas i bilaga I (artikel 1.2). Om en medlemsstat redan tillämpar ett förfarande som motsvarar grupptalan och som är förmånligare för konsumenterna än det förfarande som förutsätts i direktivet, ska förfarandet inte på grund av genomförandet av direktivet ändras så att skyddet av konsumenternas intressen försämras. På motsvarande sätt påverkar direktivet inte möjligheten att tillämpa egna rättsmedel som ingår i lagstiftningsinstrument som omfattas av direktivets tillämpningsområde.

Enligt artikel 1.3 ska godkända enheter fritt kunna välja vilket som helst av de processuella medel som står till deras förfogande enligt unionsrätt eller nationell rätt som skyddar konsumenters kollektiva intressen. Genom bestämmelsen säkerställs det att godkända enheter som avses i direktivet inte får uteslutas från andra förfaranden i medlemsstater med flera förfaranden som motsvarar grupptalan, utan att en godkänd enhet från fall till fall ska kunna bestämma vilket tillgängligt förfarande den vill tillämpa.

Tillämpningsområde

Direktivets materiella tillämpningsområde är omfattande. Grupptalan ska kunna väckas i ärenden där en näringsidkare har handlat i strid med de EU-rättsliga instrumenten i bilaga I till direktivet på så sätt att handlandet skadar eller kan skada konsumenters kollektiva intressen. I bilaga I till direktivet räknas följande förordningar och direktiv upp:

RP 111/2022 rd

1. Rådets direktiv 85/374/EEG av den 25 juli 1985 om tillnärmning av medlemsstaternas lagar och andra författningar om skadeståndsansvar för produkter med säkerhetsbrister.
2. Rådets direktiv 93/13/EEG av den 5 april 1993 om oskäligen villkor i konsumentavtal.
3. Rådets förordning (EG) nr 2027/97 av den 9 oktober 1997 om lufttrafikföretags skadeståndsansvar vid olyckor.
4. Europaparlamentets och rådets direktiv 98/6/EG av den 16 februari 1998 om konsumentskydd i samband med prismärkning av varor som erbjuds konsumenterna.
5. Europaparlamentets och rådets direktiv 1999/44/EG av den 25 maj 1999 om vissa aspekter rörande försäljning av konsumentvaror och härmed förknippade garantier.
6. Europaparlamentets och rådets direktiv 2000/31/EG av den 8 juni 2000 om vissa rättsliga aspekter på informationssamhällets tjänster, särskilt den elektroniska handeln, på den inre marknaden ("Direktiv om elektronisk handel"): artiklarna 5–7, 10 och 11.
7. Europaparlamentets och rådets direktiv 2001/83/EG av den 6 november 2001 om upprättande av gemenskapsregler för humanläkemedel: artiklarna 86–90, 98 och 100.
8. Europaparlamentets och rådets direktiv 2001/95/EG av den 3 december 2001 om allmän produkt säkerhet: artiklarna 3 och 5.
9. Europaparlamentets och rådets direktiv 2002/22/EG av den 7 mars 2002 om samhällsomfattande tjänster och användares rättigheter avseende elektroniska kommunikationsnät och kommunikationstjänster (direktiv om samhällsomfattande tjänster): artikel 10 och kapitel IV.
10. Europaparlamentets och rådets direktiv 2002/58/EG av den 12 juli 2002 om behandling av personuppgifter och integritetsskydd inom sektorn för elektronisk kommunikation (direktiv om integritet och elektronisk kommunikation): artiklarna 4–8 och 13.
11. Europaparlamentets och rådets direktiv 2002/65/EG av den 23 september 2002 om distansförsäljning av finansiella tjänster till konsumenterna och om ändring av rådets direktiv 90/619/EEG samt direktiven 97/7/EG och 98/27/EG.
12. Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 178/2002 av den 28 januari 2002 om allmänna principer och krav för livsmedelslagstiftning, om inrättande av Europeiska myndigheten för livsmedelssäkerhet och om förfaranden i frågor som gäller livsmedelssäkerhet.
13. Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 261/2004 av den 11 februari 2004 om fastställande av gemensamma regler om kompensation och assistans till passagerare vid nekad ombordstigning och inställda eller kraftigt försenade flygningar och om upphävande av förordning (EEG) nr 295/91.
14. Europaparlamentets och rådets direktiv 2005/29/EG av den 11 maj 2005 om otillbörliga affärsmetoder som tillämpas av näringsidkare gentemot konsumenterna på den inre marknaden och om ändring av rådets direktiv 84/450/EEG och Europaparlamentets och rådets direktiv 97/7/EG, 98/27/EG och 2002/65/EG samt Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 2006/2004 (direktiv om otillbörliga affärsmetoder).

RP 111/2022 rd

15. Europaparlamentets och rådets direktiv 2006/114/EG av den 12 december 2006 om vilseledande och jämförande reklam.
16. Europaparlamentets och rådets direktiv 2006/123/EG av den 12 december 2006 om tjänster på den inre marknaden: artiklarna 20 och 22.
17. Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 1107/2006 av den 5 juli 2006 om rättigheter i samband med flygresor för personer med funktionshinder och personer med nedsatt rörlighet.
18. Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 1371/2007 av den 23 oktober 2007 om rättigheter och skyldigheter för tågresenärer.
19. Europaparlamentets och rådets direktiv 2008/48/EG av den 23 april 2008 om konsumentkreditavtal och om upphävande av rådets direktiv 87/102/EEG.
20. Europaparlamentets och rådets direktiv 2008/122/EG av den 14 januari 2009 om konsumentskydd vid vissa aspekter av avtal om tidsdelat boende, långfristiga semesterprodukter, återförsäljning och byte.
21. Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 1008/2008 av den 24 september 2008 om gemensamma regler för tillhandahållande av lufttrafik i gemenskapen: artikel 23
22. Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 1272/2008 av den 16 december 2008 om klassificering, märkning och förpackning av ämnen och blandningar, ändring och upphävande av direktiven 67/548/EEG och 1999/45/EG samt ändring av förordning (EG) nr 1907/2006: artiklarna 1–35.
23. Europaparlamentets och rådets direktiv 2009/65/EG av den 13 juli 2009 om samordning av lagar och andra författningar som avser företag för kollektiva investeringar i överlåtbara värdepapper (fondföretag).
24. Europaparlamentets och rådets direktiv 2009/72/EG av den 13 juli 2009 om gemensamma regler för den inre marknaden för el och om upphävande av direktiv 2003/54/EG: artikel 3 och bilaga I.
25. Europaparlamentets och rådets direktiv 2009/73/EG av den 13 juli 2009 om gemensamma regler för den inre marknaden för naturgas och om upphävande av direktiv 2003/55/EG: artikel 3 och bilaga I.
26. Europaparlamentets och rådets direktiv 2009/110/EG av den 16 september 2009 om rätten att starta och driva affärsverksamhet i institut för elektroniska pengar samt om tillsyn av sådan verksamhet, om ändring av direktiven 2005/60/EG och 2006/48/EG och om upphävande av direktiv 2000/46/EG.
27. Europaparlamentets och rådets direktiv 2009/125/EG av den 21 oktober 2009 om upprättande av en ram för att fastställa krav på ekodesign för energirelaterade produkter: artikel 14 och bilaga I.
28. Europaparlamentets och rådets direktiv 2009/138/EG av den 25 november 2009 om upptagande och utövande av försäkrings- och återförsäkringsverksamhet (Solvens II): artiklarna 183–186.

RP 111/2022 rd

29. Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 392/2009 av den 23 april 2009 om transportörens skadeståndsansvar i samband med olyckor vid passagerarbefordran till sjöss.
30. Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 924/2009 av den 16 september 2009 om gränsöverskridande betalningar i gemenskapen och om upphävande av förordning (EG) nr 2560/2001.
31. Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 1222/2009 av den 25 november 2009 om märkning av däck vad gäller drivmedelseffektivitet och andra väsentliga parametrar: artiklarna 4–6.
32. Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 1223/2009 av den 30 november 2009 om kosmetiska produkter: artiklarna 3–8 och 19–21.
33. Europaparlamentets och rådets direktiv 2010/13/EU av den 10 mars 2010 om samordning av vissa bestämmelser som fastställs i medlemsstaternas lagar och andra författningar om tillhandahållande av audiovisuella medietjänster (direktiv om audiovisuella medietjänster): artiklarna 9–11, 19–26 och 28b.
34. Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 66/2010 av den 25 november 2009 om ett EU-miljömärke: artiklarna 9–10.
35. Europaparlamentets och rådets förordning (EU) nr 1177/2010 av den 24 november 2010 om passagerares rättigheter vid resor till sjöss och på inre vattenvägar och om ändring av förordning (EG) nr 2006/2004.
36. Europaparlamentets och rådets direktiv 2011/61/EU av den 8 juni 2011 om förvaltare av alternativa investeringsfonder samt om ändring av direktiv 2003/41/EG och 2009/65/EG och förordningarna (EG) nr 1060/2009 och (EU) nr 1095/2010.
37. Europaparlamentets och rådets direktiv 2011/83/EU av den 25 oktober 2011 om konsumenträttigheter och om ändring av rådets direktiv 93/13/EEG och Europaparlamentets och rådets direktiv 1999/44/EG och om upphävande av rådets direktiv 85/577/EEG och Europaparlamentets och rådets direktiv 97/7/EG.
38. Europaparlamentets och rådets förordning (EU) nr 181/2011 av den 16 februari 2011 om passagerares rättigheter vid busstransport och om ändring av förordning (EG) nr 2006/2004.
39. Europaparlamentets och rådets förordning (EU) nr 1169/2011 av den 25 oktober 2011 om tillhandahållande av livsmedelsinformation till konsumenterna, och om ändring av Europaparlamentets och rådets förordningar (EG) nr 1924/2006 och (EG) nr 1925/2006 samt om upphävande av kommissionens direktiv 87/250/EEG, rådets direktiv 90/496/EEG, kommissionens direktiv 1999/10/EG, Europaparlamentets och rådets direktiv 2000/13/EG, kommissionens direktiv 2002/67/EG och 2008/5/EG samt kommissionens förordning (EG) nr 608/2004.
40. Europaparlamentets och rådets direktiv 2012/27/EU av den 25 oktober 2012 om energieffektivitet, om ändring av direktiven 2009/125/EG och 2010/30/EU och om upphävande av direktiven 2004/8/EG och 2006/32/EG. artiklarna 9–11a.
41. Europaparlamentets och rådets förordning (EU) nr 260/2012 av den 14 mars 2012 om antagande av tekniska och affärsmässiga krav för betalningar och autogireringar i euro och om ändring av förordning (EG) nr 924/2009.

RP 111/2022 rd

42. Europaparlamentets och rådets förordning (EU) nr 531/2012 av den 13 juni 2012 om roaming i allmänna mobilnät i unionen.
43. Europaparlamentets och rådets direktiv 2013/11/EU av den 21 maj 2013 om alternativ tvistlösning vid konsumenttvister och om ändring av förordning (EG) nr 2006/2004 och direktiv 2009/22/EG (direktivet om alternativ tvistlösning): artikel 13
44. Europaparlamentets och rådets förordning (EU) nr 524/2013 av den 21 maj 2013 om tvistlösning online vid konsumenttvister och om ändring av förordning (EG) nr 2006/2004 och direktiv 2009/22/EG (förordningen om tvistlösning online vid konsumenttvister): artikel 14.
45. Europaparlamentets och rådets direktiv 2014/17/EU av den 4 februari 2014 om konsumentkreditavtal som avser bostadsfastighet och om ändring av direktiven 2008/48/EG och 2013/36/EU och förordning (EU) nr 1093/2010.
46. Europaparlamentets och rådets direktiv 2014/31/EU av den 26 februari 2014 om harmonisering av medlemsstaternas lagstiftning om tillhandahållande på marknaden av icke-automatiska vågar.
47. Europaparlamentets och rådets direktiv 2014/35/EU av den 26 februari 2014 om harmonisering av medlemsstaternas lagstiftning om tillhandahållande på marknaden av elektrisk utrustning.
48. Europaparlamentets och rådets direktiv 2014/65/EU av den 15 maj 2014 om marknader för finansiella instrument och om ändring av direktiv 2002/92/EG och av direktiv 2011/61/EU: artiklarna 23–29.
49. Europaparlamentets och rådets direktiv 2014/92/EU av den 23 juli 2014 om jämförbarhet för avgifter som avser betalkonto, byte av betalkonto och tillgång till betalkonto med grundläggande funktioner.
50. Europaparlamentets och rådets förordning (EU) nr 1286/2014 av den 26 november 2014 om faktablad för paketerade och försäkringsbaserade investeringsprodukter för icke-professionella investerare (Priip-produkter).
51. Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2015/760 av den 29 april 2015 om europeiska långsiktiga investeringsfonder.
52. Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2015/2120 av den 25 november 2015 om åtgärder rörande en öppen internetanslutning och slutkundsavgifter för reglerad kommunikation inom EU och om ändring av direktiv 2002/22/EG och förordning (EU) nr 531/2012.
53. Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2015/2302 av den 25 november 2015 om paketresor och sammanlänkade researrangemang, om ändring av förordning (EG) nr 2006/2004 och Europaparlamentets och rådets direktiv 2011/83/EU samt om upphävande av rådets direktiv 90/314/EEG.
54. Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2015/2366 av den 25 november 2015 om betaltjänster på den inre marknaden, om ändring av direktiven 2002/65/EG, 2009/110/EG, 2013/36/EU samt förordning (EU) nr 1093/2010 och om upphävande av direktiv 2007/64/EG.

RP 111/2022 rd

55. Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2016/97 av den 20 januari 2016 om försäkringsdistribution: artiklarna 17–24 och 28–30.

56. Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2016/679 av den 27 april 2016 om skydd för fysiska personer med avseende på behandling av personuppgifter och om det fria flödet av sådana uppgifter och om upphävande av direktiv 95/46/EG (allmän dataskyddsförordning).

57. Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2017/745 av den 5 april 2017 om medicintekniska produkter, om ändring av direktiv 2001/83/EG, förordning (EG) nr 178/2002 och förordning (EG) nr 1223/2009 och om upphävande av rådets direktiv 90/385/EEG och 93/42/EEG: kapitel II.

58. Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2017/746 av den 5 april 2017 om medicintekniska produkter för in vitro-diagnostik och om upphävande av direktiv 98/79/EG och kommissionens beslut 2010/227/EU: kapitel II.

59. Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2017/1128 av den 14 juni 2017 om gränsöverskridande portabilitet för innehållstjänster online på den inre marknaden.

60. Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2017/1129 av den 14 juni 2017 om prospekt som ska offentliggöras när värdepapper erbjuds till allmänheten eller tas upp till handel på en reglerad marknad, och om upphävande av direktiv 2003/71/EG.

61. Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2017/1131 av den 14 juni 2017 om penningmarknadsfonder.

62. Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2017/1369 av den 4 juli 2017 om fastställande av en ram för energimärkning och om upphävande av direktiv 2010/30/EU: artiklarna 3–6.

63. Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2018/302 av den 28 februari 2018 om åtgärder mot omotiverad geoblockering och andra former av diskriminering på grund av kunders nationalitet, bosättningsort eller etableringsort på den inre marknaden och om ändring av förordningarna (EG) nr 2006/2004 och (EU) 2017/2394 samt direktiv 2009/22/EG: artiklarna 3–5.

64. Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2018/1972 av den 11 december 2018 om inrättande av en europeisk kodex för elektronisk kommunikation: artiklarna 88 och 98–116 samt bilagorna VI och VIII.

65. Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2019/770 av den 20 maj 2019 om vissa aspekter på avtal om tillhandahållande av digitalt innehåll och digitala tjänster.

66. Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2019/771 av den 20 maj 2019 om vissa aspekter på avtal om försäljning av varor, om ändring av förordning (EU) 2017/2394 och direktiv 2009/22/EG samt om upphävande av direktiv 1999/44/EG.

Såsom framgår av förteckningen omfattar direktivet utöver traditionella konsumentköp flera andra områden, t.ex. dataskydd, finansiella tjänster, resor och turism, energi, telekommunikationer och miljö. De 66 rättsakterna i förteckningen föreskriver inte enbart om förhållandet mellan näringsidkare och konsumenter. Direktivet om grupp-talan tillämpas dock endast på grupp-talan som avser detta förhållande. För att precisera tillämpningsområdet när de rättsakter som räknas upp i bilaga I innehåller bestämmelser som inte handlar om konsumenters kollektiva

intressen hänvisas det i förteckningen, alltid när så är möjligt, uttryckligen till de artiklar som innehåller bestämmelser som skyddar konsumenters intressen. På så sätt har man försökt förenkla den praktiska tillämpningen av direktivet.

Även om direktivets tillämpningsområde har begränsats till de rättsakter som anges i bilaga I utgör direktivet inte något hinder för att medlemsstaterna tillämpar de bestämmelser genom vilka direktivet har införlivats i den nationella lagstiftningen även på andra områden än de som omfattas av direktivets tillämpningsområde. Medlemsstaterna kan behålla eller införa nationell lagstiftning som motsvarar bestämmelserna i direktivet även med avseende på tvister som inte omfattas av tillämpningsområdet för bilaga I (skäl 18).

Direktivet ska endast tillämpas om en näringsidkares handlande strider mot unionslagstiftning som skyddar konsumenters kollektiva intressen. För frågan om huruvida direktivet ska tillämpas saknar det betydelse om konsumenten i den aktuella unionslagstiftningen skyddas i egenskap av konsument, resenär, användare, kund, icke-professionell investerare, icke-professionell kund eller annan motsvarande fysisk person.

I artikel 2.1 konstateras det att direktivet inte ska påverka de unionsrättsliga bestämmelser som avses i bilaga I. Flera av rättsakterna i bilaga I innehåller bestämmelser om tillsynsmyndigheternas rätt att förbjuda verksamhet som strider mot det i sammanhanget aktuella instrumentet. Direktivet om gruppitalan varken begränsar, ändrar eller utvidgar tillämpningen av de rättsakter som anges i bilagan, och det ersätter inte eventuella efterlevnadsmekanismer som dessa rättsakter innehåller (skäl 15). Till exempel kan de efterlevnadsmekanismer som föreskrivs i eller grundar sig på den allmänna dataskyddsförordningen i tillämpliga fall fortfarande användas för att skydda konsumenternas kollektiva intressen.

Direktivet tillämpas på både inhemska och gränsöverskridande överträdelser. Med en gränsöverskridande överträdelse avses en situation där ett handlande som har sitt ursprung i en medlemsstat kränker konsumenters kollektiva intressen i en annan medlemsstat. Direktivet ska även tillämpas när överträdelserna upphört innan gruppitalan väckts eller när de upphört innan den avslutats.

Enligt artikel 2.2 påverkar direktivet inte regler i unionsrätten eller nationell rätt om avtalsenliga och utomobligatoriska avhjälpande åtgärder som konsumenter har tillgång till vad gäller överträdelser. Genom bestämmelsen framhålls det att direktivet ger ett mervärde och därmed inte får begränsa tillgången till de rättsmedel som redan finns i medlemsstaterna.

Definitioner

De begrepp som används i direktivet definieras i artikel 3. Med *konsument* avses en fysisk person som agerar för ändamål som faller utanför den personens näringsverksamhet, affärsverksamhet, hantverk eller yrke och med *näringsidkare* en fysisk eller juridisk person, oavsett om den är privatägd eller offentligägd, som handlar för ändamål som faller inom ramen för den personens näringsverksamhet, affärsverksamhet, hantverk eller yrke, inbegripet genom en annan person som handlar i den personens namn eller på den personens vägnar. (punkterna 1 och 2)

Med *konsumenters kollektiva intressen* avses konsumenters allmänna intresse och, i synnerhet vad gäller åtgärder för gottgörelse, en grupp konsumenters intressen. Definitionen är viktig. Åtgärder för förbudsföreläggande som en godkänd enhet föreskriver eller ansöker om skyddar inte konsumenterna generellt sett utan endast den konsumentgrupp som fastställts vara mål för

RP 111/2022 rd

skyddet, t.ex. konsumenter som använder kommunikationstjänster. Om det genom grupptalan yrkas på t.ex. gottgörelse av avgifter som tagits ut för konsumentkrediter i strid med direktivet är det allmänna konsumentkollektivet inte berättigat till gottgörelse, utan endast de specificerade konsumenter som har betalat avgifterna i fråga. Definitionen möjliggör därmed både att talan om förbuds föreläggande väcks till förmån för det allmänna konsumentkollektivet och att talan om gottgörelse väcks på enskilda konsumenters vägnar då dessa ingått ett visst avtal, förutsatt att dessa konsumenter utgör en grupp. (punkt 3)

Den godkända enheten är kärke vid ett förfarande vid grupptalan. Med *godkänd enhet* avses en organisation eller ett offentligt organ som företräder konsumenters intressen och som av en medlemsstat har utsetts till godkänd enhet för att väcka grupptalan i enlighet med direktivet. Direktivet förutsätter inte att alla ska kunna utnyttja mekanismen för grupptalan enligt direktivet. Medlemsstaterna har stor handlingsfrihet när det gäller att utse en aktör som är lämpad som kärke samt i fråga om utseendeförfarandet. (punkt 4)

Med *grupptalan* avses en talan för att skydda konsumenters kollektiva intressen som väcks av en godkänd enhet i egenskap av kärke på konsumenters vägnar för att ansöka om en åtgärd för förbuds föreläggande, en åtgärd för gottgörelse eller båda dessa. (punkt 5)

Med talan avses att ett yrkande framställs på konsumenters vägnar i en domstol eller administrativ myndighet. Med *inhemsk grupptalan* avses en grupptalan som väcks av en godkänd enhet i den medlemsstat där den godkända enheten utsågs. Med *gränsöverskridande grupptalan* avses i sin tur en grupptalan som väcks av en godkänd enhet i en annan medlemsstat än den där den godkända enheten utsågs. Det som är avgörande för definitionen är i vilken stat den godkända enheten har utsetts och i vilken stat den domstol eller administrativa myndighet som behandlar talan är belägen. Om enheten har utsetts i samma stat som den där domstolen eller myndigheten är belägen är det fråga om inhemsk talan. Om det däremot är fråga om olika stater är talan gränsöverskridande. För definitionens del saknar det betydelse i vilken stat konsumenters kollektiva intressen har skadats, om skadan beror på gränsöverskridande verksamhet eller i vilken stat konsumenterna har sin bostadsort. (punkterna 6 och 7)

Med *handlande* avses varje handling eller underlåtenhet av en näringsidkare (punkt 8) och med *slutligt beslut* ett beslut av en domstol eller administrativ myndighet i en medlemsstat, som inte kan eller inte längre kan bli föremål för förnyad prövning genom ordinära rättsmedel (punkt 9).

Med *åtgärd för gottgörelse* avses en åtgärd som kräver att näringsidkaren tillhandahåller berörda konsumenter avhjälpande åtgärder, såsom ersättning, reparation, byte, prisavdrag, hävande av avtal eller återbetalning av erlagt pris, beroende på vad som är lämpligt och på det sätt som är möjligt enligt unionsrätten eller nationell rätt (punkt 10). Artikel 3 innehåller inte någon definition av åtgärd för förbuds föreläggande.

Behörig domstol

Enligt direktivet får medlemsstaterna själva bestämma om grupptalan ska behandlas i ett rättsligt förfarande i domstol eller i ett administrativt förfarande i en administrativ myndighet, eller i båda dessa (skäl 19). Avsikten är att säkerställa att medlemsstaterna inte behöver ändra sitt rättssystem till denna del, i synnerhet i en situation där det sedan tidigare finns bestämmelser om ett förfarande som motsvarar grupptalan.

Direktivet föreskriver inte hur domstolens eller myndighetens nationella eller internationella behörighet bestäms. Direktivet föreskriver inte heller om tillämplig lag. I artikel 2.3 konstateras

det att direktivet inte påverkar tillämpningen av unionsregler om internationell privaträtt, särskilt regler som rör behörighet och erkännande och verkställighet av domar på privaträttens område samt regler om tillämplig rätt för avtalsförpliktelser och utomobligatoriska förpliktelser. I den s.k. Bryssel Ia-förordningen (nr 1215/2012) föreskrivs det om domstols behörighet på privaträttens område medan det i Rom I- och Rom II-förordningarna ((EG) nr 864/2007 och (EG) nr 593/2008) föreskrivs om tillämplig lag, och när dessa rättsakter ska tillämpas ska de även tillämpas på gruppitalan. I skäl 22 konstateras det att Bryssel Ia-förordningen inte tillämpas på administrativa myndigheter eller på erkännande eller verkställighet av sådana myndigheters beslut. Administrativa myndigheters internationella behörighet samt erkännande och verkställighet av administrativa beslut fastställs i sista hand enligt nationell lagstiftning.

Kärande

Enligt direktivet ska talan väckas av en godkänd enhet som företräder ett konsumentkollektiv. I artiklarna 4 och 5 föreskrivs det om godkända enheter. Av bestämmelserna i artiklarna tillämpas vissa på alla godkända enheter, medan vissa endast tillämpas på godkända enheter som har utsetts för inhemsk gruppitalan och andra endast på godkända enheter som utsetts för gränsöverskridande gruppitalan.

Enligt artikel 4.1 ska medlemsstaterna säkerställa att gruppitalan kan väckas av godkända enheter som har utsetts av medlemsstaterna för detta ändamål. Enligt artikel 4.2 ska medlemsstaterna även säkerställa att enheter, i synnerhet konsumentorganisationer, inbegripet konsumentorganisationer som företräder medlemmar från fler än en medlemsstat, har rätt att utses till godkända enheter för att väcka inhemsk gruppitalan, gränsöverskridande gruppitalan eller båda dessa. Genom att särskilt nämna organisationer som har medlemmar i flera medlemsstater strävar man efter att säkerställa att exempelvis takorganisationer som BEUC (*The European Consumer Organisation*) kan väcka talan i egenskap av godkända enheter i flera medlemsstater.

I skäl 24 betonas konsumentorganisationernas aktiva roll när det gäller att säkerställa att relevanta bestämmelser i unionsrätten efterlevs. Det konstateras dock att även offentliga organ, beroende på nationella rättsliga traditioner, skulle kunna spela en aktiv roll när det gäller att säkerställa att relevanta bestämmelser i unionsrätten efterlevs. Syftet med bestämmelserna i artikel 4.2 är dock att säkerställa att särskilt konsumentorganisationer kan begära att utses till godkända enheter. Punkten tillämpas på godkända enheter som utses såväl för inhemsk som för gränsöverskridande gruppitalan.

Enligt direktivet bestämmer medlemsstaterna själva vilka kriterier en enhet ska uppfylla för att kunna utses till godkänd enhet för inhemsk gruppitalan, men kriterierna ska vara förenliga med kriterierna i direktivet (artikel 4.4 och skäl 26). Medlemsstaterna kan även tillämpa de kriterier som gäller för godkända enheter för gränsöverskridande gruppitalan på godkända enheter för inhemsk gruppitalan.

Godkända enheter för inhemsk gruppitalan kan utses på förhand, men en enhet får även utses på *ad hoc*-basis för att väcka en specifik inhemsk gruppitalan (artikel 4.6). I t.ex. Nederländerna godkänner en domstol den kärande som väcker gruppitalan alltid specifikt för varje fall, och direktivet tillåter ett sådant förfarande vid nationell gruppitalan. Det är dock fråga om en kompromiss. Den negativa inställningen till utseende *ad hoc* framgår av skäl 28, i vilket medlemsstaterna inte uppmanas att införa ett sådant utseendeförfarande.

För att en enhet ska kunna utses till godkänd enhet för gränsöverskridande grupptalan måste den uppfylla de kriterier som anges i direktivet (artikel 4.3). Kriterierna omfattas inte av nationell prövning vid genomförandet av direktivet. Avsikten är att säkerställa att samma kriterier för utseende av godkända enheter för gränsöverskridande grupptalan ska gälla i hela unionen. De godkända enheterna ska vara juridiska personer som inrättats i enlighet med nationell rätt i den medlemsstat där de har utsetts samt ha en viss grad av stabilitet och nivå av verksamhet riktad till allmänheten. De ska vara av icke-vinstdrivande natur och, mot bakgrund av sitt stadgeenliga syfte, ha ett legitimt intresse av att skydda konsumenters intressen i enlighet med vad som föreskrivs i unionsrätten. Godkända enheter får inte vara föremål för insolvensförfaranden eller ha förklarats insolventa. De ska vara oberoende och får inte påverkas av personer som inte är konsumenter och som har ett ekonomiskt intresse av att väcka grupptalan. Detta avser i synnerhet näringsidkare och hedgefonder. De godkända enheterna ska ha fastställt förfaranden som förhindrar externt inflytande och förebygger intressekonflikter mellan dem själva, finansiärerna och konsumenternas intressen. De godkända enheterna bör på lämpligt sätt, på ett enkelt och begripligt språk, och särskilt på sina webbplatser, offentliggöra information som visar att de uppfyller kriterierna för att utses till godkänd enhet samt allmän information om källorna till deras finansiering samt om sin organisations-, lednings- och medlemskapsstruktur, sitt stadgeenliga syfte och sin verksamhet.

Genom de strikta kriterierna vill man säkerställa att grupptalan endast väcks för att trygga konsumenters kollektiva intressen. Avsikten är också att möjliggöra ett ömsesidigt erkännande av statusen som godkänd enhet som utsetts för gränsöverskridande grupptalan. Det gällande direktivet om förbudsföreläggande har gjort det möjligt för en aktör som utsetts till godkänd enhet i en medlemsstat att inleda ett förbudsförfarande vid en myndighet eller domstol i en annan medlemsstat för att förhindra att en sådan överträdelse fortsätter som har sitt ursprung i den andra medlemsstaten men vars konsekvenser märks i den stat där enheten i fråga har utsetts. Motsvarande möjlighet har inkluderats i direktivet om grupptalan. Den stat som utser en godkänd enhet kontrollerar att enheten uppfyller kriterierna i direktivet, och en domstol eller myndighet i den stat där talan behandlas ska godta utseendet av den godkända enheten och enhetens talerätt utan att på nytt kontrollera kriterierna i artikel 4.3 (artikel 6.3).

Ömsesidigt erkännande av talerätten förutsätter att enheten har utsetts på förhand, dvs. innan talan väcktes (artikel 6.1). Ett sådant ömsesidigt erkännande påverkar inte rätten för den domstol eller administrativa myndighet vid vilken talan väckts att pröva om den godkända enhetens stadgeenliga syfte berättigar att den väcker talan i ett specifikt fall (artikel 6.3). Bestämmelsen motsvarar artikel 4.1 i det gällande direktivet om förbudsföreläggande.

Om en myndighet utses till godkänd enhet behöver det inte göras en bedömning av om kriterierna i punkt 3 uppfylls (artikel 4.7). Medlemsstaterna får även föreskriva att offentliga organ som redan har utsetts till godkända inrättningar enligt artikel 3 i direktivet om förbudsföreläggande ska förbli utsedda till godkända enheter vid tillämpningen av direktivet om grupptalan.

I artikel 5 föreskrivs det om information om och övervakning av godkända enheter. Bestämmelsen är en del av systemet med ömsesidigt erkännande av talerätten. Medlemsstaterna ska till kommissionen överlämna information om de enheter som de utsett för att väcka gränsöverskridande grupptalan. Medlemsstaterna ska även se till att information om godkända enheter som på förhand utsetts för inhemsk grupptalan offentliggörs. Kommissionen ska sammanställa en förteckning över de godkända enheter som medlemsstaterna har uppgett och offentliggöra den. Medlemsstaterna ska även se till att uppgifter om godkända enheter som de på förhand har utsett för att väcka inhemsk grupptalan offentliggörs. Information om godkända enheter som har utsetts *ad hoc* behöver inte offentliggöras.

Åtminstone vart femte år ska medlemsstaterna bedöma om godkända enheter fortfarande uppfyller de kriterier som förtecknas i artikel 4.3. Medlemsstaterna ska säkerställa att den godkända enheten förlorar sin status om den inte längre uppfyller ett eller flera av kriterierna. Om någon medlemsstat eller kommissionen väcker frågor om huruvida en godkänd enhet uppfyller de kriterier som förtecknas i artikel 4.3, ska den medlemsstat som utsåg den godkända enheten undersöka saken. Om så är lämpligt ska medlemsstaten återkalla utseendet av den godkända enheten om den inte längre uppfyller kriterierna. Även svaranden i en enskild grupptalan ska ha möjlighet att bestrida utseendet av en godkänd enhet med motiveringen att den godkända enheten inte uppfyller kriterierna i artikel 4.3.

Medlemsstaterna ska utse nationella kontaktpunkter för de situationer som avses ovan. Uppgifter om kontaktpunkterna ska meddelas kommissionen. Kommissionen ska sammanställa en förteckning över dessa kontaktpunkter och göra förteckningen tillgänglig för medlemsstaterna.

Talan

Gemensamma principer

Direktivet skiljer mellan talan om förbudsföreläggande och talan om gottgörelse. Avsikten är att synliggöra skillnaderna mellan offentligt verkställande, dvs. i praktiken myndighetstillsyn, och privat verkställande, dvs. ersättning av flera enskilda konsumenters förluster.

Allmänna principer för grupptalan finns i artikel 7 i direktivet. Dessa principer tillämpas både på grupptalan om förbudsföreläggande och på grupptalan om gottgörelse. I artikel 8 föreskrivs det om grupptalan om förbudsföreläggande och i artikel 9 om grupptalan om gottgörelse.

Enligt artikel 7 ska en godkänd enhet i en domstol eller administrativ myndighet genom en grupptalan kunna kräva att en näringsidkares lagstridiga verksamhet förbjuds eller att en näringsidkare åläggs att gottgöra konsumenter för skada eller annan förlust som dessa orsakats. För att förfarandet vid grupptalan ska vara så effektivt som möjligt kan medlemsstaterna vid genomförandet av direktivet bestämma att en grupptalan kan omfatta både åtgärder för förbudsföreläggande och åtgärder för gottgörelse i ett och samma förfarande. Medlemsstaterna kan emellertid också bestämma att yrkanden på åtgärder för förbudsföreläggande respektive åtgärder för gottgörelse ska behandlas i olika förfaranden. Om talan som gäller både åtgärder för förbudsföreläggande och åtgärder för gottgörelse kan väckas i samma domstol eller administrativa myndighet kan medlemsstaterna föreskriva att beslut om åtgärderna i fråga inkluderas i ett och samma beslut. Syftet med bestämmelsen är att säkerställa att det är möjligt att yrka på åtgärder för förbudsföreläggande och åtgärder för gottgörelse genom samma talan, om medlemsstatens nationella lagstiftning tillåter det. En gemensam behandling av yrkandena förutsätter att samma domstol eller myndighet enligt medlemsstatens lagstiftning är behörig att fatta beslut om såväl förbudsföreläggande som gottgörelse. Direktivet kräver dock inte att ett sådant system införs, eftersom yrkanden som gäller åtgärder för förbudsföreläggande respektive åtgärder för gottgörelse i merparten av medlemsstaterna inte behandlas inom ett och samma förfarande och inte nödvändigtvis av samma domstol eller myndighet. Enligt direktivet är det därför möjligt för godkända enheter att först yrka på att åtgärder för förbudsföreläggande ska utfärdas och att därefter i ett senare skede väcka talan om åtgärder för gottgörelse. Det bör dock noteras att ett beslut om åtgärder för förbudsföreläggande inte får utgöra en förutsättning för att väcka talan om anspråk på gottgörelse (se artikel 9.8).

Enligt artikel 7.2 ska den godkända enheten när grupptalan väcks förse domstolen eller den administrativa myndigheten med tillräckliga uppgifter om de konsumenter som berörs av grupptalan. Syftet med bestämmelsen är bl.a. att säkerställa att domstolen eller den administrativa myndigheten har rimliga förutsättningar att bedöma om den har behörighet i saken och vilken lag som ska tillämpas på yrkandet. Till exempel vid talan om utomobligatoriskt skadestånd ska talan innehålla information om den plats där den skada som drabbar konsumenterna inträffade eller kan inträffa (skäl 34). Uppgifterna behöver inte alltid vara lika detaljerade. Detaljnivån beror på om den godkända enheten yrkar på en åtgärd för förbuds föreläggande eller för gottgörelse och om mekanismen för deltagande eller för icke-deltagande tillämpas.

I artikel 7.6 föreskrivs det om den godkända enhetens status i en rättegång eller ett administrativt förfarande. Den godkända enheten är part i förfarandet och har de processuella rättigheter och skyldigheter som käranden ska ha. Enligt skäl 36 har medlemsstaterna rätt att ge enskilda konsumenter som berörs av grupptalan vissa rättigheter inom ramen för grupptalan, men dessa individuella konsumenter kan inte vara kärande i förfarandet. Konsumenter kan inte ingripa i de beslut i procedurfrågor som fattas av de godkända enheterna, enskilt begära bevis eller enskilt överklaga beslut i procedurfrågor av den domstol eller administrativa myndighet vid vilken grupptalan väcks. Enskilda konsumenter ska inte heller ha processuella skyldigheter inom ramen för grupptalan eller bära kostnaderna för förfarandet, utom under exceptionella omständigheter (se artikel 12.2 och 12.3). Artikel 12 om ansvaret för kostnaderna för förfarandet tillämpas endast på talan om åtgärder för gottgörelse. Direktivet innehåller inte några bestämmelser om ansvaret för förfarandekostnaderna vid grupptalan om åtgärder för förbuds föreläggande. Till denna del får medlemsstaterna själva bestämma om ansvaret för dessa kostnader.

Det är kärandens uppgift att yrka på att relevanta åtgärder ska utfärdas eller dömas ut, inbegripet åtgärder för gottgörelse, till förmån för de konsumenter som påverkas av en överträdelse och för deras räkning (artikel 7.6). Konsumenterna ska dra nytta av en bifallen grupptalan. Vid grupptalan om åtgärder för gottgörelse utgörs denna nytta av avhjälpande åtgärder, såsom skadestånd, reparation, byte, prisavdrag, hävande av avtal eller återbetalning av det erlagda priset. Vid grupptalan om åtgärder för förbuds föreläggande är nyttan för de berörda konsumenterna att det handlande som utgör en överträdelse upphör eller förbjuds (skäl 37).

Enligt artikel 7.7 ska medlemsstaterna säkerställa att domstolar och administrativa myndigheter kan fatta beslut om att ogilla uppenbart ogrundade ärenden så tidigt som möjligt i förfarandet i enlighet med nationell rätt.

Talan om åtgärder för förbuds föreläggande

Artikel 8 innehåller bestämmelser om åtgärder för förbuds föreläggande. Enligt punkt 1 ska de åtgärder för förbuds föreläggande som utfärdas åtminstone omfatta en provisorisk åtgärd varigenom ett handlande som har bedömts utgöra en överträdelse enligt artikel 2.1 ska upphöra eller, om så är lämpligt, förbjudas, samt en slutlig åtgärd varigenom ett handlande som har bedömts utgöra en överträdelse enligt artikel 2.1 ska upphöra eller, om så är lämpligt, förbjudas. Enligt punkt 3 kan medlemsstaterna även föreskriva en möjlighet att fastställa att en viss verksamhet som redan har upphört har skadat konsumenternas skyddade intressen. Syftet med denna bestämmelse är att göra det möjligt att framställa ett förbudsyrkande som har karaktären av en fastställelsetalan. Ett flertal medlemsstater ansåg att bestämmelsen var onödig eftersom ett handlande i princip kan förbjudas genom att en upprepning av handlandet förbjuds, även om näringsidkaren frivilligt skulle ha upphört att handla på det aktuella sättet. Enligt direktivet får medlemsstaterna därför avgöra om en bestämmelse om fastställelsetalan ska inkluderas i lag-

stiftningen. Detsamma gäller en bestämmelse om att näringsidkaren är skyldig att helt eller delvis offentliggöra beslutet om åtgärden för förbuds föreläggande, i en form som anses vara lämplig av domstolen eller den administrativa myndigheten, eller att offentliggöra ett beriktigande.

Åtgärder för förbuds föreläggande syftar till att skydda konsumenters kollektiva intressen oavsett om någon faktisk förlust eller skada har åsamkats enskilda konsumenter (artikel 8.3 a). För ett beslut om åtgärder för förbuds föreläggande saknar det betydelse om handlandet var uppsåtligt eller oaktsamt. Även om ett yrkande om en åtgärd för förbuds föreläggande i princip framställs till förmån för ett anonymt, allmänt konsumentkollektiv, ska den godkända enheten tillhandahålla tillräckliga uppgifter om den konsumentgrupp som berörs av grupptalan. Direktivet anger inte närmare vad som avses med tillräckliga uppgifter. I princip kan uppgifterna om konsumentgruppen vara av allmän karaktär. Definitionen av den konsumentgrupp som företräds kan dock påverka t.ex. uppskjutandet eller avbrytandet av preskriptionsfristerna för enskilda anspråk på gottgörelse (artikel 16), varvid näringsidkarens rättsskydd kan anses kräva en mer noggrann avgränsning av konsumentgruppen. I sista hand är det ofrånkomligen den domstol eller administrativa myndighet som behandlar saken som avgör vilka uppgifter som är tillräckliga. På grund av karaktären hos åtgärderna för förbuds föreläggande är det inte tillåtet att tillämpa mekanismen för deltagande. Den nationella lagstiftningen kan därmed inte kräva att enskilda konsumenter ska meddela att de deltar i en talan för att de ska kunna dra nytta av den.

När det gäller talan om förbuds föreläggande tillåter direktivet att medlemsstaterna föreskriver om s.k. föregående samråd (artikel 8.4). Motsvarande bestämmelse finns i det nuvarande direktivet om förbuds föreläggande (artikel 5). Även om artikel 8 i direktivet om grupptalan endast gäller talan om förbuds föreläggande kan det på nationell nivå föreskrivas att samrådsskyldigheten även ska tillämpas på grupptalan om åtgärder för gottgörelse (skäl 41 *in fine*). Om den nationella lagstiftningen inbegriper samrådsskyldighet ska kommissionen informeras om detta.

Talan om åtgärder för gottgörelse

Artikel 9 innehåller bestämmelser om anspråk på gottgörelse. Gottgörelsen kan bestå av t.ex. ersättning, prisavdrag, ersättning av produkten med en ny eller reparation av produkten (punkt 1). Direktivet innehåller inte några regler om materiell rätt som rör exempelvis avtalsenlig och utomobligatorisk gottgörelse. En grupptalan om åtgärder för gottgörelse kan endast väckas om unionsrätten eller nationell rätt föreskriver sådana materiella rättigheter. Direktivet gör det inte möjligt att föreskriva om straffskadestånd (skäl 48 *in fine*).

Direktivet identifierar två system för deltagande i en grupptalan om åtgärder för gottgörelse (punkt 2). Det ena grundar sig på att personer uttryckligen anmäler sig till en grupp (mekanismen för deltagande), medan den andra grundar sig på att de personer som talan gäller automatiskt blir medlemmar i gruppen, om de inte anmäler att de inte vill företrädas i grupptalan (mekanismen för icke-deltagande). Enligt direktivet om grupptalan får medlemsstaterna avgöra vilken mekanism som ska tillämpas. Vid mekanismen för icke-deltagande är det inte alltid helt uppenbart vilka konsumenter som ingår i den konsumentgrupp som företräds. När det gäller en åtgärd för gottgörelse förutsätts det därför i artikel 9.5 att åtminstone den grupp konsumenter ska beskrivas som har rätt att dra nytta av de avhjälpande åtgärderna i det fall grupptalan når framgång.

I artikel 9.2 föreskrivs det om tidsfristen för att anmäla sig till den grupp som företräds. Medlemsstaterna kan bestämma i vilket skede av förfarandet som enskilda konsumenter kan utöva rätten att delta eller inte delta i en grupptalan. Denna bestämmelse är viktig eftersom s.k. sen anmälan tillåts i exempelvis Frankrike. Konsumenter kan i praktiken anmäla att de vill delta i

RP 111/2022 rd

en talan t.o.m. efter det att saken har avgjorts i en domstol. Bestämmelsen är utformad så att även detta förfarande godkänns enligt direktivet.

För att undvika oförenliga domar är emellertid mekanismen för deltagande det enda alternativet vid grupptalan om åtgärder för gottgörelse i de fall konsumenternas bostadsort inte är i medlemsstaten för den domstol eller administrativa myndighet där en grupptalan har väckts (artikel 9.3). På så sätt försöker man säkerställa att en konsument inte kan företrädas i flera olika grupptalan som gäller ett och samma ärende och som pågår samtidigt i olika medlemsstater.

Direktivet innehåller en *lis pendens*-bestämmelse för att säkerställa att en konsument inte deltar i flera olika rättegångar som gäller ett och samma ärende. Artikel 9.4 förutsätter att medlemsstaterna ska säkerställa att konsumenter som genom mekanismen för deltagande eller mekanismen för icke-deltagande har uttryckt sin önskan att företrädas i en grupptalan inte ska kunna företrädas i annan grupptalan rörande samma sak och mot samma näringsidkare och inte heller ska kunna väcka talan i sitt eget namn rörande samma sak och mot samma näringsidkare. Medlemsstaterna ska också fastställa regler för att säkerställa att konsumenter inte tar emot ersättning mer än en gång för samma sak av samma näringsidkare.

Direktivet förutsätter att det ska vara möjligt att via en grupptalan om åtgärder för gottgörelse yrka på ersättning för enskilda konsumenter. Förfarandet för fastställsetalan, där enskilda konsumenter själva ska yrka på gottgörelse för skada utifrån en tidigare fastställsedom eller dom om åtgärd för förbuds föreläggande, är därför inte tillräckligt (artikel 9.6 och 9.8). Tyskland tillämpar ett system med fastställsetalan, och Tyskland motsatte sig kraftigt införandet av denna bestämmelse i direktivet.

Enligt artikel 9.7 ska medlemsstaterna behålla eller fastställa en tidsfrist inom vilken en konsument som har rätt till gottgörelse ska yrka på en åtgärd för gottgörelse för egen del. Medlemsstaterna ges möjlighet att föreskriva om ett förfarande enligt vilket sådana medel för gottgörelse som inte krävs ut från en näringsidkare ska betalas till exempelvis en organisation som främjar konsumenters kollektiva intressen.

Finansiering

Det finns många risker i samband med grupptalan och motsvarande typer av talan. Taleformen anses göra det möjligt att väcka ogrundad talan, t.ex. för att utöva utpressning eller orsaka skada.

Det anses även finnas en risk för att talan väcks i vinningssyfte, på så sätt att den som drar störst nytta är någon annan än de konsumenter som har orsakats förluster. Detta ses som en möjlig risk i en situation där en s.k. tredje part som står utanför tvisten ansvarar för väckande av talan och för kostnaderna för att driva saken mot att den tredje parten får ta del av nyttan i det fall talan når framgång. Ett arrangemang där en aktör utanför tvisten ansvarar för kostnaderna för förfarandet kallas ”third party funding” medan finansören i ett sådant arrangemang har kallats ”tvistinvesterare” eller ”tvistfinansierare”.

Bestämmelser om finansieringen har tagits in i direktivet för att förhindra missbruk av taleformen, säkerställa svarandens rättssäkerhet, trygga konsumenternas intressen och framför allt förebygga de risker som finns i samband med finansieringen.

Enligt artikel 4.3 c ska en godkänd enhet som har utsetts för att väcka gränsöverskridande grupptalan vara av icke vinstdrivande natur. Enligt punkt e får den godkända enheten inte påverkas

av personer som inte är konsumenter och som har ett ekonomiskt intresse av att väcka grupptalan, ”inbegripet i fall av finansiering från tredje parter”, och den ska ha fastställt förfaranden för att förebygga såväl sådant inflytande som avses i punkten som intressekonflikter mellan den själv, finansiärerna och konsumenterna. Det kriterium som rör finansieringen gäller endast godkända enheter som utsetts för gränsöverskridande grupptalan. Detta innebär att de kriterier som tillämpas på en godkänd enhet som utsetts för inhemsk grupptalan kan vara antingen lindrigare eller strängare i fråga om finansieringen, förutsatt att de är förenliga med målen för direktivet (artikel 4.4).

Bestämmelsen i artikel 4.3 e är allmän och tillämpas på en godkänd enhet oberoende av vad enheten gör rent konkret, eftersom den är en förutsättning för utseendet. Finansiering av en enskild talan är dock vanligen inte aktuellt i samband med talan om förbudsföreläggande, utan förekommer vid väckande av talan om gottgörelse. I artikel 10 föreskrivs det därför särskilt om finansiering av grupptalan om gottgörelse. Artikel 10 gäller endast finansiering från tredje part, och enligt punkt 1 ska medlemsstaterna, i den utsträckning finansiering av tvister är tillåtet enligt nationell rätt, säkerställa att intressekonflikter förhindras och att finansieringsformen, i de fall finansiären har ett ekonomiskt intresse i att grupptalan väcks eller i resultatet av grupptalan, inte leder till att grupptalan avviker från skyddet av konsumenters kollektiva intressen. Detta ska enligt punkt 2 säkerställas bl.a. genom att finansiären inte otillbörligen, på ett sätt som är till skada för konsumenters kollektiva intressen, får påverka de processuella åtgärder som den godkända enhet som väckt talan vidtar.

Enligt artikel 10.3 ska de domstolar eller administrativa myndigheter som behandlar en talan ha befogenhet att bedöma om de kriterier som gäller finansieringen har uppfyllts i ett aktuellt, enskilt fall. Enligt punkt 4 ska domstolar eller administrativa myndigheter ha befogenhet att, exempelvis med hot om att avvisa talerätten, kräva att käranden ändrar finansieringsarrangemanget om det inte motsvarar kriterierna i artikel 10.

Artikel 4 handlar i första hand om finansiering av den godkända enhetens verksamhet medan artikel 10 handlar om finansiering av väckandet av en enskild talan. Även om enheter som väcker gränsöverskridande grupptalan kan finansieras med externa medel (artikel 4.3 e), kan finansiering med externa medel av en grupptalan om åtgärder för gottgörelse enligt artikel 10 vara förbjudet enligt nationell lagstiftning. Bestämmelserna ger medlemsstaterna spelrum i fråga om finansieringen när de genomför direktivet.

Förlikningar

Artikel 11 innehåller bestämmelser om förlikning avseende gottgörelse. Artikel 11 tillämpas inte på grupptalan om förbudsföreläggande. Medlemsstaterna ska säkerställa att den godkända enheten och näringsidkaren inom ramen för en grupptalan om gottgörelse får föreslå domstolen eller den administrativa myndigheten en förlikning. På motsvarande sätt ska en domstol eller administrativ myndighet kunna uppmana den godkända enheten och näringsidkaren att nå förlikning om gottgörelsen.

Om parterna når förlikning ska domstolen kunna bedöma om den måste vägra att godkänna ett avtal som strider mot tvingande bestämmelser i nationell rätt eller innehåller villkor som inte kan verkställas. Med tanke på genomförandet av bestämmelsen bör det noteras att direktivet inte kräver att domstolen låter bli att godkänna ett avtal som strider mot tvingande lagstiftning, utan endast att den bedömer denna omständighet när den fattar ett beslut om godkännande.

Enligt artikel 11.2 får medlemsstaterna fastställa regler som ger domstolen eller den administrativa myndigheten rätt att vägra att godkänna en förlikning även på den grunden att den anser att förlikningen är oskälig. Det överläts till medlemsstaterna att avgöra om bestämmelsen ska tas in i den nationella lagstiftningen.

Huvudregeln är att ett godkänt förlikningsavtal är bindande för den godkända enheten, näringsidkaren och de enskilda berörda konsumenterna. Som ett undantag från detta får medlemsstaterna efter eget gottfinnande ge konsumenterna möjlighet att för egen del godta eller avvisa ett förlikningsavtal.

Kostnader för förfarandet

Artikel 12 innehåller bestämmelser om skyldigheten att ersätta kostnaderna för förfarandet. Artikel 12 tillämpas inte på grupptalan om förbudsföreläggande. Enligt artikel 12 ska medlemsstaterna säkerställa att den förlorande parten i en grupptalan om gottgörelse är skyldig att betala den vinnande partens kostnader för förfarandet, i enlighet med de villkor och undantag som föreskrivs i nationell rätt som är tillämplig på domstolsförfaranden i allmänhet. Enligt skäl 38 får den förlorande parten inte åläggas att betala sådana förfarandekostnader för motparten som har uppkommit i onödan. Ansvariga för förfarandekostnaderna är den godkända enheten och näringsidkaren i egenskap av parter i processen. Konsumenter som berörs av en grupptalan om åtgärder för gottgörelse ska inte betala kostnaderna för förfarandet (artikel 12.2). Under exceptionella omständigheter kan dock en enskild konsument åläggas att betala de kostnader för förfarandet som uppkommit till följd av den enskilda konsumentens avsiktliga eller vårdslösa beteende.

Information

Artikel 13 innehåller bestämmelser om information om grupptalan. I artikeln föreskrivs det om information om rättegångar eller administrativa förfaranden som ska inledas och pågå samt om information om domar, andra beslut och förlikningsavtal. Artikel 13 gäller både åtgärder för förbudsföreläggande och åtgärder för gottgörelse.

Enligt artikel 13.1 ska godkända enheter tillhandahålla information, särskilt på sin webbplats, om de grupptalan som de har beslutat att väcka, det aktuella läget avseende de grupptalan som de har väckt och resultatet av grupptalan. Punkten tillämpas både på grupptalan om förbudsföreläggande och på grupptalan om gottgörelse. Detta innebär i praktiken att t.ex. en tillsynsmyndighet som väckt talan om förbudsföreläggande enligt direktivet på sin webbplats ska informera om den talan som myndigheten har väckt och även om resultatet av talan. Detta gäller även när det yrkas på gottgörelse till förmån för en grupp av enskilda konsumenter. Om talan gäller gottgörelse ska det informeras om talan i tillräckligt god tid och på ett sådant sätt att konsumenterna har möjlighet att antingen ansluta sig till talan (opt in) eller meddela att de inte vill företrädas (opt out).

Enligt artikel 13.3 ska den domstol eller administrativa myndighet som behandlar talan ålägga näringsidkaren att på egen bekostnad informera de konsumenter som berörs av talan om slutliga beslut som föreskriver om förbud eller gottgörelse och om godkända förlikningsavtal. Informationen ska ges på ett lämpligt sätt och inom givna tidsfrister. Enligt punkten åläggs den förlorande parten att informera konsumenterna om resultatet av talan. Om ett förlikningsavtal ingås är näringsidkaren skyldig att informera om detta. Näringsidkaren får inte åläggas informations-skyldighet om konsumenterna informeras om ett beslut eller förlikningsavtal på annat sätt. På

RP 111/2022 rd

så sätt vill man undvika dyr och onödig dubbel information. Punkten är i princip fullharmoniserande. Medlemsstaterna kan dock efter eget gottfinnande föreskriva att näringsidkaren åläggs ovan beskrivna informationsskyldighet endast om den godkända enheten kräver det.

Enligt artikel 13.4 ska käranden, dvs. den godkända enheten, på motsvarande sätt informera de konsumenter som berörs av en grupp talan om åtgärder för gottgörelse om beslut som rör avvisande eller ogillande av talan.

Enligt artikel 13.5 ska ersättning för de kostnader som uppstår när skyldigheterna i punkterna 1 och 2 fullgörs kunna krävas av den förlorande parten i form av kostnader för förfarandet.

Elektroniska databaser

Enligt artikel 14.1 får medlemsstaterna om de vill upprätta elektroniska databaser med information om de godkända enheter som på förhand utsetts för ändamålet att väcka inhemsk och gränsöverskridande grupp talan. Databaserna kan även innehålla allmän information om pågående och avslutade grupp talan. Databaserna ska vara offentliga. Medlemsstaterna ska underätta kommissionen om de databaser som de upprättar.

Kommissionen ska upprätta en elektronisk databas med information om de godkända enheter som utsetts för att väcka gränsöverskridande grupp talan, om återkallande av utseenden och om de kontaktpunkter som en annan medlemsstat eller kommissionen kan kontakta vid misstanke om att en godkänd enhet inte uppfyller de fastställda kriterierna. Databasen ska även innehålla information som främjar samarbete mellan godkända enheter.

I artikeln föreskrivs det vilka aktörer som ska ha tillgång till den databas som kommissionen upprätthåller. Dessa är de nationella kontaktpunkterna, domstolarna och de administrativa myndigheterna, de godkända enheterna och kommissionen själv. Informationen om godkända enheter som utsetts för att väcka gränsöverskridande grupp talan ska vara offentlig.

Förfarandet vid behandling av talan om förbudsföreläggande

I artikel 17 konstateras det att talan om förbudsföreläggande ska behandlas med vederbörlig skyndsamhet och att provisoriska förbudsyrkanden, om så är lämpligt, ska behandlas genom ett summariskt förfarande. Genom bestämmelsen vill man säkerställa att i synnerhet ett förbud kan utfärdas genom ett snabbt förfarande.

I artikel 18 föreskrivs det om framläggande av bevis. Enligt artikeln ska medlemsstaterna säkerställa att en domstol eller administrativ myndighet, i enlighet med nationell processrätt, kan beordra den godkända enheten, svaranden eller en tredje part att lägga fram relevanta bevis.

Artikel 15 innehåller bestämmelser om att en lagakraftvunnen dom eller ett slutligt beslut om en överträdelse som skadar konsumenters kollektiva intressen ska kunna användas som bevis inom ramen för en annan rättegång eller ett annat förfarande där det yrkas på gottgörelse av samma näringsidkare och med avseende på samma handlande. Genom bestämmelsen vill man säkerställa att ett avgörande som rör en näringsidkares särskilda handlande, oberoende av om det i avgörandet konstateras att konsumenters kollektiva intressen har skadats eller inte, ska kunna åberopas som bevis i en senare rättegång som gäller samma handlande. Även om ett avgörande ska kunna åberopas binder det inte domstolen eller den administrativa myndigheten när denna i ett senare skede behandlar en annan talan mot samma näringsidkare där det yrkas

på gottgörelse med anledning av samma brott. Bestämmelsen påverkar därmed inte domstolens eller myndighetens fria bevisvärdering.

Enligt artikel 19 ska medlemsstaterna fastställa de regler om sanktioner som är tillämpliga på en part som inte följer ett förbud som utfärdats av en domstol eller administrativ myndighet eller som låter bli att informera om resultatet av en grupptalan. Lagstiftningen ska även omfatta sanktioner i de fall en part eller tredje part vägrar att följa ett beslut om upplysningsplikt (s.k. editio). En sådan sanktion kan exempelvis bestå av vite.

Preskriptionsfrister

I artikel 16 föreskrivs det om preskription av fordringar. I det fall bestämmelser om preskription av skuld tillämpas på konsumenters rätt att väcka talan om gottgörelse, ska medlemsstaterna säkerställa att väckandet av grupptalan som gäller förbud eller gottgörelse skjuter upp eller avbryter preskriptionen av skulden för de konsumenters del som berörs av talan.

En allmän princip är att preskriptionsfristen för en fordran avbryts när en talan som gäller fordran väcks. Vanligen medför dock inte talan om förbudsföreläggande att preskriptionen av fordringar som rör gottgörelse skjuts upp eller avbryts, även om de grundar sig på den överträdelse som förbjuds. Detta beror på att målet för processen inte är detsamma i förbudsförfarandet och fullgörelsetalan. För att förbättra ställningen för de konsumenter som orsakats förluster till följd av ett lagstridigt handlande förutsätter direktivet att medlemsstaterna säkerställer att en pågående grupptalan om förbudsföreläggande leder till att preskriptionsfristerna skjuts upp eller avbryts för de konsumenters del som berörs av talan. På så sätt säkerställs det att de berörda konsumenterna inte hindras från att senare väcka talan om åtgärder för gottgörelse för överträdelsen på grund av att preskriptionsfristerna har löpt ut medan grupptalan om åtgärder för förbudsföreläggande pågick. Av samma orsak ska en godkänd enhet när den väcker grupptalan om åtgärder för förbudsföreläggande på ett tillräckligt sätt definiera den grupp av konsumenter vars intressen berörs av överträdelsen och som skulle kunna ha ett anspråk som härrör från överträdelsen, vilket kan komma att preskriberas medan grupptalan pågår.

Bistånd till godkända enheter

Enligt artikel 20 ska medlemsstaterna genom reglering sträva efter att säkerställa att risken för förfarandekostnader inte hindrar godkända enheter från att väcka grupptalan enligt direktivet. Medlemsstaterna kan t.ex. finansiera de godkända enheternas verksamhet eller införa bestämmelser om en begränsning av förfarandekostnaderna när det gäller grupptalan eller om rättshjälp som beviljas godkända enheter. I vissa medlemsstater är det för närvarande möjligt att ta ut en deltagaravgift av medlemmarna i en grupp som deltar i en grupptalan. Artikel 20.3 gör det möjligt att ta ut en sådan deltagaravgift.

Enligt artikeln ska medlemsstaterna och kommissionen underlätta samarbete mellan godkända enheter, särskilt när det gäller att sprida information.

Slutbestämmelser

Som det ovan har konstaterats upphäver direktivet det nuvarande direktivet om förbudsföreläggande. Hänvisningar till det upphävda direktivet ska anses som hänvisningar till motsvarande bestämmelser i det nya direktivet om grupptalan.

Medlemsstaterna ska senast den 25 december 2022 anta de bestämmelser som krävs för att genomföra direktivet och bestämmelserna ska tillämpas från och med den 25 juni 2023. Bestämmelserna och en jämförelsetabell ska överlämnas till kommissionen.

Eftersom direktivet om grupptalan är en processrättsakt ska de lagar och andra författningar genom vilka direktivet genomförs tillämpas på grupptalan som väcks den 25 juni 2023 eller senare. På grupptalan som väckts före detta datum ska medlemsstaterna tillämpa den nationella lagstiftning genom vilken direktivet om förbudsföreläggande har genomförts. Ett undantag utgörs av artikel 16 om preskription av fordringar i och med att bestämmelser som baseras på den artikeln endast är tillämpliga på anspråk på gottgörelse som grundas på överträdelser som har inträffat den 25 juni 2023 eller senare. Bestämmelsen förhindrar att bestämmelsen om uppskjutande och avbrytande av preskription av fordringar tillämpas retroaktivt.

Medlemsstaterna ska för första gången senast den 26 juni 2027 och därefter årligen förse kommissionen med information om antalet och typen av grupptalan som väckts, typen av överträdelser och parterna i grupptalan samt resultatet av dessa grupptalan. Kommissionen ska utarbeta en rapport utifrån den information som lämnats in. För verkställandet av skyldigheten ska det fastställas bestämmelser om de aktörer som ansvarar för att samla in och lämna in informationen.

3 Nuläge och bedömning av nuläget

3.1 Nuläge

Tillsyn och förbudsförfaranden

Unionens förordningar är direkt tillämplig lagstiftning i medlemsstaterna, men den kompletteras ofta av nationell reglering. Direktiven ska däremot separat införlivas i den nationella lagstiftningen. Det finns en stor mängd lagstiftning som omfattas av det materiella tillämpningsområdet för direktivet om grupptalan. Det kan med fog konstateras att tillämpningsområdet för direktivet om grupptalan, till den del som det gäller konsumenters kollektiva intressen, bildar ett omfattande regelverk som är svårt att överblicka. Efterlevnaden av regelverket övervakas av flera olika myndigheter.

Efterlevnaden av den reglering som hör till direktivets tillämpningsområde övervakas på olika sätt, exempelvis genom vägledning och rådgivning, men också genom beslut om förbud och sanktioner för överträdelser. Även föreningar kan när lagen tillåter det handla i egenskap av tillsynsmyndighet. Exempelvis har enligt 4 § 2 mom. i lagen om gränsöverskridande förbudsförfarande en finländsk registrerad förening med uppgift att bevaka konsumenternas intressen rätt att anhängiggöra förbudsföreläggande i ett ärende som omfattas av konsumentombudsmannens tillsynsbehörighet i en situation där konsumentombudsmannen har vägrat att anhängiggöra ärendet. Motsvarande bestämmelse har inkluderats i 5 kap. 3 § i lagen om rättegång i marknadsdomstolen (100/2013). Enligt denna bestämmelse får ansökan enligt 5 kap. 1 § göras av en registrerad förening som bevakar löntagarnas och konsumenternas intressen, om konsumentombudsmannen vägrar att till marknadsdomstolen föra ett ärende som avses i konsumentskyddslagen, lagen om Konkurrens- och konsumentverket, 13 § 1 mom. i lagen om indrivning av fordringar eller 330 § 2 mom. i informationssamhällsbalken och som gäller förbud mot en marknadsföringsåtgärd, ett avtalsvillkor eller ett indrivningsförfarande. I praktiken har föreningarna inte använt nämnda subsidiära tillsynsmetoder.

Olika förbudsförfaranden möjliggör att en myndighet eller domstol på myndighetens begäran förbjuder lagstridigt handlande. Förbud meddelas ofta vid vite. Vite döms ut, om förbud eller andra skyldigheter inte iakttas.

I detta avsnitt redogörs för tillsynsmyndigheternas ansvarsområden inom tillämpningsområdet för direktivet om gruppitalan när det gäller förbudsförfaranden.

Konsumentombudsmannen

Konsumentombudsmannen är verksam inom Konkurrens- och konsumentverket och utövar tillsyn över efterlevnaden av konsumentskyddslagen (38/1978) och flera andra lagar som har stiftats till skydd för konsumenterna. Grunden för konsumentombudsmannens tillsynsverksamhet utgörs av den omfattande allmänna behörighet som konsumentombudsmannen har i egenskap av övervakare av efterlevnaden av konsumentskyddslagen. Konsumentombudsmannen övervakar näringsidkarnas marknadsföring, förfaranden i kundrelationer och avtalsvillkor. Konsumentombudsmannens behörighet begränsas av konsumentskyddslagens definitioner av konsument, näringsidkare och konsumtionsnyttighet.

I 2 kap. i konsumentskyddslagen föreskrivs det om marknadsföring och förfaranden i kundrelationer. Enligt 2 kap. 16 § kan en näringsidkare, om det är nödvändigt med hänsyn till konsumentskyddet, förbjudas att fortsätta eller upprepa ett förfarande som strider mot bestämmelserna i 2 kap. eller mot bestämmelser som har utfärdats med stöd av dem eller ett därmed jämförbart förfarande. Förbudet ska förenas med vite, om detta inte av särskilda skäl är obehövligt. Enligt 2 kap. 17 § meddelas förbud som avses i 16 § av marknadsdomstolen. Marknadsdomstolen kan även meddela ett temporärt förbud som gäller tills saken är slutligt avgjord. Konsumentombudsmannen kan emellertid meddela förbud som avses i 16 § och interimistiska förbud på det sätt som föreskrivs i 10 § i lagen om Konkurrens- och konsumentverket (661/2012). I 2 kap. 19 § föreskrivs det om åläggande att korrigera marknadsföringsåtgärd. Enligt bestämmelsen kan marknadsdomstolen när den meddelar förbud enligt 16 § ålägga den näringsidkare som meddelats förbud eller som har genomfört eller beställt marknadsföringen att korrigera åtgärden inom utsatt tid, om detta kan anses nödvändigt på grund av de uppenbara olägenheter som åtgärden förorsakar konsumenterna. Åläggandet får förenas med vite. I 2 kap. 20 § föreskrivs det om tillsyn och handläggning av ärenden. Marknadsföringen och de förfaranden som tillämpas i kundrelationerna övervakas av konsumentombudsmannen när det gäller konsumentskyddet. Prisinformation vid marknadsföring av konsumtionsnyttigheter övervakas av konsumentombudsmannen och regionförvaltningsverken. När det gäller avtalsvillkor ingår motsvarande bestämmelser i 3 kap. i konsumentskyddslagen. I 6, 7, 7 a och 10 kap. i konsumentskyddslagen ingår bestämmelser som hänvisar till 2 och 3 kap. i lagen. Övriga bestämmelser om handläggning av ärenden i marknadsdomstolen finns i lagen om rättegång i marknadsdomstolen.

Enligt 1 kap. 6 § 1 mom. 1 punkten i lagen om rättegång i marknadsdomstolen handlägger marknadsdomstolen som marknadsrättsliga ärenden de ärenden som hör till dess behörighet enligt konsumentskyddslagen. Bestämmelser om handläggning av marknadsrättsliga ärenden finns i 5 kap. i lagen om rättegång i marknadsdomstolen. I det kapitlet föreskrivs det bl.a. om när konsumentombudsmannen har rätt att väcka ett ärende som avses i konsumentskyddslagen i marknadsdomstolen. Kapitlet innehåller också bestämmelser om andra omständigheter som rör rättegång och utdömning av vite. Till den del som inget annat föreskrivs i kapitlet, tillämpas på rättegång vad som föreskrivs i rättegångsbalken om handläggning av tvistemål.

Av de förordningar och direktiv som förtecknas och numreras i bilaga I till direktivet om gruppitalan och i avsnitt 2 omfattar konsumentombudsmannens tillsynsbehörighet delvis eller helt

RP 111/2022 rd

rättsakterna nr 1–6, 9–11, 13–16, 18–21, 23–25, 29, 33, 35, 37–38, 41–45, 52–54, 61 och 63–66.

Konkurrens- och konsumentverket

För Konkurrens- och konsumentverket föreskrivs det i vissa ärenden från konsumentombudsmannen separat tillsynsbehörighet på konsumentskyddsområdet. Tillsynsbehörigheten har i allmänhet delats med konsumentombudsmannen eller regionförvaltningsverken. Bestämmelser om Konsument- och konkurrensverkets för direktivet om gruppptalan relevanta befogenheter finns i 7 och 7 a kap. i konsumentskyddslagen samt i lagen om leverantörer av kombinerade resetjänster (921/2017). Av de rättsakter som förtecknas i bilaga I till direktivet om gruppptalan omfattar Konkurrens- och konsumentverkets tillsynsbehörighet delvis direktivet om konsumentkreditavtal 2008/48/EG (nr 19), direktivet om konsumentkreditavtal som avser bostadsfastighet 2014/17/EU (nr 45) och direktivet om paketresor och sammanlänkade researrangemang (EU) 2015/2302 (nr 53).

Finansinspektionen

Enligt 3 § i lagen om Finansinspektionen (878/2008) ska Finansinspektionen utöva tillsyn över finansmarknadsaktörernas verksamhet enligt vad som föreskrivs i den lagen och i någon annan lag. Enligt 4 § är Finansinspektionens tillsynsobjekt bl.a. kreditinstitut, betalningsinstitut, skade- och livförsäkringsbolag samt andra med verksamhet inom försäkringsbranschen, värdepappersföretag och fondbolag. I 5 § avsedda andra finansmarknadsaktörer är bl.a. aktörer som Finansinspektionen registrerat, såsom tillhandahållare av betaltjänster enligt 7 § i lagen om betalningsinstitut (297/2010). Finansinspektionens befogenheter att övervaka att tillsynsobjekten iakttar de bestämmelser som är tillämpliga på dem när det gäller marknadsföring och användning av avtalsvillkor och när det gäller förfaranden i kundförhållanden som från kundens synpunkt strider mot god sed eller som annars är otillbörliga baserar sig på 45 § i lagen om Finansinspektionen.

I 33 och 33 a § i lagen om Finansinspektionen föreskrivs det om Finansinspektionens befogenheter att utfärda verkställighetsförbud och rättelseuppmaningar samt förelägga vite. I 4 kap. i lagen föreskrivs det om sanktioner. Finansinspektionen fattar själv beslut om ovan nämnda åtgärder. Innan Finansinspektionen vidtar åtgärder enligt 33 eller 33 a § eller 4 kap. ska den be konsumentombudsmannen yttra sig, om den observerar att en finansmarknadsaktör som avses i 45 § handlar i strid med konsumentskyddslagen. Finansinspektionen ska be konsumentombudsmannen yttra sig även innan en påföljdsavgift påförs med stöd av lagen om vissa befogenheter för konsumentskyddsmyndigheterna. Enligt 73 § 1 mom. i lagen om Finansinspektionen får Finansinspektionens beslut överklagas genom besvär hos Helsingfors förvaltningsdomstol. Vid sökande av ändring iakttas vad som föreskrivs i lagen om rättegång i förvaltningsärenden (808/2019).

Av de förordningar och direktiv som förtecknas i bilaga I till direktivet om gruppptalan och som anges i avsnitt 2 omfattar Finansinspektionens tillsynsbehörighet delvis eller helt rättsakterna nr 2, 11, 14, 19, 23, 26, 28, 30, 36, 41, 45, 48–51, 54, 55, 60 och 61.

Transport- och kommunikationsverket

Transport- och kommunikationsverket sköter myndighetsuppgifter inom transport och elektronisk kommunikation. I lagen om transportservice (320/2017) och lagen om tjänster inom elektronisk kommunikation (917/2014) föreskrivs det om Transport- och kommunikationsver-

kets befogenheter vid tillsynen av den reglering som omfattas av tillämpningsområdet för direktivet om grupptalan. Transport- och kommunikationsverket övervakar tillsammans med konsumentombudsmannen passagerares rättigheter samt efterlevnaden av bestämmelserna om elektroniska och audiovisuella tjänster. Efterlevnaden av bestämmelserna om rättigheter för personer med funktionshinder och personer med nedsatt rörlighet övervakas uteslutande av Transport- och kommunikationsverket. Transport- och kommunikationsverket kan själv vid vite ålägga den som bryter mot lagarna i fråga eller mot bestämmelser som har utfärdats med stöd av dem att rätta till felet eller försummelsen. I beslut som meddelats av Transport- och kommunikationsverket får ändring sökas genom besvär hos förvaltningsdomstolen. Av de förordningar och direktiv som förtecknas i bilaga I till direktivet om grupptalan och som anges i avsnitt 2 omfattar Transport- och kommunikationsverkets tillsynsbehörighet delvis eller helt rättsakterna nr 6, 9, 10, 13, 17–19, 31, 33, 35, 38, 42, 45, 52 och 64.

Säkerhets- och utvecklingscentret för läkemedelsområdet

Säkerhets- och utvecklingscentret för läkemedelsområdet utövar tillsyn över tillverkning, import, distribution och marknadsföring av läkemedel och utlämnande av läkemedel till konsumtion. Bestämmelser om Säkerhets- och utvecklingscentret för läkemedelsområdets befogenheter vid tillsynen av den reglering som omfattas av tillämpningsområdet för direktivet om grupptalan finns i 92 a–93 b § i läkemedelslagen (395/1987) samt i 7 och 8 kap. i lagen om vissa medicintekniska produkter enligt EU-direktiv (629/2010). Säkerhets- och utvecklingscentret för läkemedelsområdet kan själv vid vite förbjuda verksamhet som strider mot bestämmelserna. Säkerhets- och utvecklingscentret för läkemedelsområdet får också ålägga den som meddelats ett sådant förbud att rätta sin marknadsföring, om detta ska anses vara behövligt för att läkemedels säkerheten inte ska äventyras. I beslut som meddelats av Säkerhets- och utvecklingscentret för läkemedelsområdet får ändring sökas genom besvär hos förvaltningsdomstolen. Av de förordningar och direktiv som förtecknas i bilaga I till direktivet om grupptalan omfattar Säkerhets- och utvecklingscentret för läkemedelsområdets tillsynsbehörighet helt eller delvis vid sidan av konsumentombudsmannen direktivet om upprättande av gemenskapsregler för humanläkemedel 2001/83/EG (nr 7), direktivet om otillbörliga affärsmetoder som tillämpas av näringsidkare gentemot konsumenter på den inre marknaden 2005/29/EG (nr 14), direktivet om audiovisuella medietjänster 2010/13/EU (nr 33), direktivet om medicintekniska produkter (EU) 2017/745 (nr 57) och direktivet om medicintekniska produkter för in vitro-diagnostik (EU) 2017/746 (nr 58).

Tillstånds- och tillsynsverket för social- och hälsovården

Tillstånds- och tillsynsverket för social- och hälsovården främjar genom vägledning och tillsyn tillgodoseendet av rättssäkerheten och tjänsternas kvalitet inom social- och hälsovården samt hanteringen av hälsorisker i livsmiljön och hos befolkningen. Tillstånds- och tillsynsverket för social- och hälsovården utövar tillsyn över marknadsföringen av alkoholdrycker med stöd av alkohollagen (1102/2017) och livsmedelslagen (297/2021) och marknadsföringen av tobaksprodukter med stöd av tobakslagen (549/2016). Bestämmelser om Tillstånds- och tillsynsverket för social- och hälsovårdens befogenheter vid tillsynen av den reglering som omfattas av tillämpningsområdet för direktivet om grupptalan finns i 68 och 70 § i alkohollagen, 66 och 68 § i livsmedelslagen och 99 och 105 § i tobakslagen. Tillstånds- och tillsynsverket för social- och hälsovården kan vid vite förbjuda att fortsätta eller upprepa lagstridig verksamhet. Beslut om förbud enligt alkohollagen och tobakslagen får genom ansökan föras till marknadsdomstolen. I beslut som meddelats med stöd av livsmedelslagen får ändring sökas genom besvär hos förvaltningsdomstolen. Av de rättsakter som förtecknas i bilaga I till direktivet om grupptalan omfattar Tillstånds- och tillsynsverket för social- och hälsovårdens tillsynsbehörighet delvis vid sidan av

RP 111/2022 rd

konsumentombudsmannen direktivet om otillbörliga affärsmetoder som tillämpas av näringsidkare gentemot konsumenter på den inre marknaden 2005/29/EG (nr 14) och direktivet om audiovisuella medietjänster 2010/13/EU (nr 33).

Dataombudsmannen

Bestämmelser om dataombudsmannens befogenheter finns i dataskyddslagen (1050/2018). Lagen kompletterar unionens direkt tillämpliga allmänna dataskyddsförordning, som omfattas av tillämpningsområdet för direktivet om gruppitalan. Dataombudsmannens uppgift är att övervaka efterlevnaden av den allmänna dataskyddsförordningen på det sätt som föreskrivs i förordningen. Dataombudsmannen övervakar också efterlevnaden av artikel 8 i Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2017/1128 om gränsöverskridande portabilitet för innehållstjänster online på den inre marknaden med avseende på dataskydd (se artikel 94 i den allmänna dataskyddsförordningen). Enligt 22 § i dataskyddslagen får dataombudsmannen förena ett i dataskyddsförordningens artikel 58.2 c–g och j avsett föreläggande med vite. Bestämmelser om föreläggande och utdömande av vite finns i viteslagen (1113/1990). Enligt 25 § i dataskyddslagen får ändring i beslut av dataombudsmannen sökas hos förvaltningsdomstolen. Av de förordningar och direktiv som förtecknas i bilaga I till direktivet om gruppitalan omfattar dataombudsmannens tillsynsbehörighet helt eller delvis direktivet om elektronisk handel 2000/31/EG (nr 6), direktivet om integritet och elektronisk kommunikation 2002/58/EG (nr 10), allmänna dataskyddsförordningen (EU) 2016/679 (nr 56) och förordningen om gränsöverskridande portabilitet för innehållstjänster online på den inre marknaden (EU) 2017/1128 (nr 59).

Säkerhets- och kemikalieverket

Säkerhets- och kemikalieverket övervakar inom sitt ansvarsområde säkerhet och överensstämmelse med kraven hos produkter. Säkerhets- och kemikalieverket har befogenheter att vidta åtgärder mot produkter på marknaden som inte överensstämmer med kraven. Bestämmelser om Säkerhets- och kemikalieverkets befogenheter vid tillsynen av den reglering som omfattas av tillämpningsområdet för direktivet om gruppitalan finns i konsument säkerhetslagen (920/2011), kemikalielagen (599/2013), lagen om kosmetiska produkter (492/2013), lagen om krav på ekodesign för och energimärkning av produkter (1005/2008), lagen om mätinstrument (707/2011) och elsäkerhetslagen (1135/2016). Säkerhets- och kemikalieverket kan vid vite förbjuda en aktör att fortsätta eller upprepa lagstridig verksamhet eller i övrigt ålägga den att fullgöra skyldigheter enligt lag. I beslut som meddelats av Säkerhets- och kemikalieverket får ändring sökas genom besvär hos förvaltningsdomstolen. Av de förordningar och direktiv som förtecknas i bilaga I till direktivet om gruppitalan och som anges i avsnitt 2 omfattar Säkerhets- och kemikalieverkets tillsynsbehörighet delvis eller helt rättsakterna nr 8, 22, 27, 32, 46, 47 och 62.

Energimyndigheten

Till Energimyndighetens uppgifter hör bl.a. att övervaka eldistributionsnätets och naturgasmarknadens prissättning samt att övervaka efterlevnaden av bestämmelserna i energieffektivitetslagen (1429/2014). Bestämmelser om Energimyndighetens befogenheter vid tillsynen av den reglering som omfattas av tillämpningsområdet för direktivet om gruppitalan finns i 9 § i lagen om tillsyn över el- och naturgasmarknaden (590/2013) och i 30 § i energieffektivitetslagen. Energimyndigheten kan förplikta den som brutit mot bestämmelser att rätta till sitt förfarande. Dessutom kan Energimyndigheten enligt 9 § i lagen om tillsyn över el- och naturgasmarknaden bestämma att en avgift som tagits ut felaktigt ska betalas tillbaka till kunden, om inte återbäringsförfarandet enligt 14 § i den lagen tillämpas. I beslut som meddelats av Energimyndigheten får ändring sökas genom besvär hos förvaltningsdomstolen. Av de rättsakter som

RP 111/2022 rd

förtecknas i bilaga I till direktivet om grupptalan omfattar Energimyndighetens tillsynsbehörighet delvis eller helt direktivet om gemensamma regler för den inre marknaden för el 2009/72/EG (nr 24), direktivet om gemensamma regler för den inre marknaden för naturgas 2009/73/EG (nr 25) och direktivet om energieffektivitet 2012/27/EU (nr 40).

Övriga tillsynsmyndigheter

Övriga myndigheter, som i ärenden som omfattas av deras tillsynsbehörighet har rätt att antingen vid vite meddela förbud eller begära att domstolen meddelar förbud, är regionförvaltningsverken och Livsmedelsverket. Bestämmelser om regionförvaltningsverkens befogenheter vid tillsynen av den reglering som omfattas av tillämpningsområdet för direktivet om grupptalan finns i 2, 7 och 7 a kap. i konsumentskyddslagen, i lagen om leverantörer av kombinerade rese-tjänster samt i lagen om mätinstrument, och tillsynsbehörigheten har i allmänhet delats med konsumentombudsmannen, Konkurrens- och konsumentverket eller Säkerhets- och kemikalieverket. Av de rättsakter som förtecknas i bilaga I till direktivet om grupptalan omfattar regionförvaltningsverkens tillsynsbehörighet delvis direktivet om konsumentskydd i samband med prismärkning av varor som erbjuds konsumenter 98/6/EG (nr 4), direktivet om konsumentkreditavtal 2008/48/EG (nr 19), direktivet om konsumentkreditavtal som avser bostadsfastighet 2014/17/EU (nr 45), direktivet om harmonisering av medlemsstaternas lagstiftning om tillhandahållande på marknaden av icke-automatiska vågar 2014/31/EU (nr 46) och direktivet om paketresor och sammanlänkade researrangemang (EU) 2015/2302 (nr 53).

Livsmedelsverket övervakar livsmedelssäkerheten och kvaliteten hos livsmedel samt tillhandahållandet av livsmedelsinformation till konsumenterna. Bestämmelser om Livsmedelsverkets befogenheter vid tillsynen av den reglering som omfattas av tillämpningsområdet för direktivet om grupptalan finns i 24 § och 9 kap. i livsmedelslagen. I beslut om förbud som meddelats av Livsmedelsverket får ändring sökas genom besvär hos förvaltningsdomstolen. Av de rättsakter som förtecknas i bilaga I till direktivet om grupptalan omfattar Livsmedelsverkets tillsynsbehörighet förordningen om allmänna principer och krav för livsmedelslagstiftning (EG) nr 178/2002 (nr 12) och förordningen om tillhandahållande av livsmedelsinformation till konsumenterna (EU) nr 1169/2011 (nr 39).

Dessutom övervakar Ympäristömerkintä Suomi Oy av de rättsakter som förtecknas i bilaga I till direktivet om grupptalan förordningen om ett EU-miljömärke (EG) nr 66/2010 (nr 34) på det sätt som föreskrivs i lagen om EU-miljömärke (832/2014).

Gränsöverskridande förbuds-förfarande

Direktivet om grupptalan ersätter när det börjar tillämpas det nuvarande direktivet om förbuds-föreläggande. I Finland har direktivet om förbuds-föreläggande genomförts genom lagen om gränsöverskridande förbuds-förfarande. Enligt lagens 2 § 1 mom. har myndigheter och organisationer i en stat som hör till Europeiska ekonomiska samarbetsområdet (nedan EES-stat) rätt att kräva att sådan verksamhet i Finland som strider mot bestämmelserna i de direktiv om konsumentskydd som anges i bilagan till direktivet om förbuds-föreläggande förbjuds, om den verksamhet som har sitt ursprung i Finland skadar allmänna konsumentintressen i staten i fråga. Alla rättsakter som omfattas av tillämpningsområdet för direktivet om förbuds-föreläggande har inkluderats i bilaga I till direktivet om grupptalan.

Enligt 2 § 2 mom. i lagen om gränsöverskridande förbuds-förfarande handläggs ett yrkande av en utländsk myndighet eller organisation av marknadsdomstolen. Enligt 2 § 3 mom. kan konsumentombudsmannen vara en utländsk myndighets eller organisations rättegångsombud eller

rättegångsbiträde när ärendet handläggs vid marknadsdomstolen. Liksom i motsvarande nationella ärenden, kan marknadsdomstolen enligt lagens 3 § meddela förbud förenat med vite eller åläggande att korrigera marknadsföringsåtgärd.

I fall som gäller marknadsföring av läkemedel är den behöriga myndigheten Tillstånds- och tillsynsverket för social- och hälsovården, och yrkanden från en utländsk myndighet eller organisation som gäller förbudande av paketreserörelse utan de säkerheter som förutsätts handläggs av Konkurrens- och konsumentverket (2 § 2 mom.).

I lagen föreskrivs det dessutom om finländska myndigheters och konsumentorganisationers rätt att anhängiggöra ett ärende i en annan EES-stat för att förbjuda lagstridig verksamhet som har sitt ursprung i staten i fråga. I 4 § 1 mom. i lagen om gränsöverskridande förbudsförfarande uppräknas de myndigheter som enligt lagen har rätt att anhängiggöra förbudsföreläggande i en annan EES-stat. Dessa myndigheter är konsumentombudsmannen, Säkerhets- och utvecklingscentret för läkemedelsområdet, Konkurrens- och konsumentverket, Tillstånds- och tillsynsverket för social- och hälsovården, Transport- och kommunikationsverket och Finansinspektionen. Enligt 4 § 2 mom. har också en finländsk registrerad förening med uppgift att bevaka konsumenternas intressen rätt att anhängiggöra ärendet, om konsumentombudsmannen i ett ärende som omfattas av hans eller hennes tillsynsbehörighet vägrar att anhängiggöra ett ärende. Enligt lagens 5 § underrättar justitieministeriet kommissionen om de myndigheter och de finländska föreningar med uppgift att bevaka konsumenternas intressen som har rätt att anhängiggöra förbudsföreläggande i en annan EES-stat. Kommissionen har underrättats om ovannämnda tillsynsmyndigheter. Inga föreningar har anmälts, och veterligen har ingen förening heller underrättat justitieministeriet om sitt intresse att bli anmäld som en i lagen om gränsöverskridande förbudsförfarande avsedd godkänd enhet.

Gottgörelseförfaranden

Lagen om grupptalan

Det enda egentliga förfarandet likt det i direktivet om grupptalan som i Finland också kan tillämpas i ärenden som gäller åtgärder för gottgörelse är grupptalan. Som ett slags gottgörelseförfarande kan också betraktas ovannämnda möjlighet för Energimyndigheten att bestämma att avgift för överföring och distribution i naturgasnätet som tagits ut felaktigt ska betalas tillbaka till kunden.

Lagen om grupptalan trädde i kraft den 1 oktober 2007. I lagen om grupptalan föreskrivs det om lagens tillämpningsområde, förutsättningarna för grupptalan, behörig domstol, talerätt, domens rättskraft, ansvaret för rättegångskostnader och ändringssökande. I övrigt tillämpas vid grupptalan tillämpliga bestämmelser och rättsprinciper för handläggning av tvistemål i rättegångsbalken.

Med grupptalan avses en talan som en kärke, utan uttrycklig fullmakt, för som företrädare för en i talan definierad grupp så att domen i målet blir bindande för gruppens medlemmar. Lagen tillämpas när ett sådant tvistemål mellan en konsument och en näringsidkare som omfattas av konsumentombudsmannens behörighet handläggs som grupptalan i de allmänna domstolarna. Lagen tillämpas dock inte på konsumenttvister som gäller ett förfarande av en värdepappersemittent eller givare av ett offentligt köpebud.

RP 111/2022 rd

Lagen gäller grupptalan som väcks av en myndighet. Eftersom lagen tillämpas i tvistemål som gäller konsumentförhållanden, kan endast konsumentombudsmannen väcka talan. Andra aktörer, exempelvis organisationer eller en enskild gruppmedlem som företrädare för övriga i gruppen, har inte rätt att väcka grupptalan i Finland.

För att ett mål ska kunna handläggas som grupptalan förutsätts det att flera personer har yrkanden som grundar sig på gemensamma eller likartade omständigheter mot samma svarande. Dessutom ska handläggning som grupptalan vara ändamålsenlig med beaktande av innehållet i yrkandena och bevisningen i målet. Gruppen ska också vara tillräckligt exakt definierad.

En person som uppfyller definitionen av gruppmedlem är inte automatiskt medlem i en grupp. För att delta i grupptalan som gruppmedlem förutsätts anmälan (opt in-förfarande) och domen i målet är utöver parterna bindande endast för dessa personer. Domstolen fattar inget separat beslut om handläggning av ett mål som grupptalan.

Lagen innehåller inga särskilda bestämmelser om målets förberedelse och huvudförhandling, utan till denna del tillämpas på förfarandet bestämmelserna i 5 och 6 kap. i rättegångsbalken. Lagen innehåller emellertid bestämmelser för vissa specialsituationer, exempelvis om utvidgning eller avgränsning av talan. Inom ramen för utvidgning och avgränsning av talan är det möjligt att revidera definitionen av gruppen under pågående rättegång. På ändring av kändens yrkanden tillämpas bestämmelserna i 14 kap. 2 § i rättegångsbalken. Talan får således inte under pågående rättegång ändras på ett sådant sätt att saken till följd av ändringen blir en annan.

I lagen föreskrivs det att en gruppmedlem har möjlighet att återta sin anmälan till gruppen. En medlem som anmält sig till gruppen kan innan målet överförs till huvudförhandling träda ur gruppen genom att skriftligt meddela detta till domstolen. Målet avskrivs då till den del det avser den medlem som trätt ur gruppen. När huvudförhandlingen inletts förutsätter utträde svarandens samtycke. Bestämmelsen är förenlig med 14 kap. 5 § i rättegångsbalken och tryggar svarandens rättigheter. Efter att målet har förts till avgörande är det inte längre möjligt att träda ur gruppen.

Den dom som meddelas med anledning av en grupptalan binder förutom parterna också gruppens medlemmar. Käranden är på motsvarande sätt berättigad att ingå förlikning på gruppmedlemmarnas vägnar. Kärandens förlikningsavtal binder gruppmedlemmarna endast om domstolen stadfäster det i enlighet med bestämmelserna i 20 kap. i rättegångsbalken.

I lagen om grupptalan föreskrivs inte särskilt om domens innehåll, utan på domen tillämpas bestämmelserna i 24 kap. i rättegångsbalken. I domen ska nämnas de gruppmedlemmar som domen gäller och vad som dömts till var och ens fördel eller nackdel. En gruppmedlem svarar inte för rättegångskostnader.

Enbart käranden har rätt att på gruppens vägnar söka ändring i domen. Om käranden söker ändring i avgörandet, har en gruppmedlem inte självständig besvärsmätt. Om käranden inte söker ändring i ett avgörande med anledning av grupptalan, har en gruppmedlem rätt att i egen sak söka ändring i avgörandet. Samma rätt har en gruppmedlem när käranden söker ändring i avgörandet enbart till viss del och inte besvärar sig över avgörandet till den del det gäller gruppmedlemmens anspråk.

På verkställighet av domen tillämpas bestämmelserna i utsökningsbalken (705/2007). Om en näringsidkare som förlorat tvisten inte frivilligt betalar utdömda belopp, kan gruppens medlemmar söka sina egna fordringar via utsökning. Utsökningsansökan kan göras via e-tjänsten eller

ansökan kan skickas per e-post eller post eller lämnas in direkt till Utsökningsverket. Till utsökningsansökan ska bifogas en kopia av domen. Vid utsökningsförfarande kan ombud anlitas.

Gruppklagomål

I lagen om konsumenttvistenämnden (8/2007) föreskrivs om gruppklagomålsförfarande som motsvarar grupptalan. Enligt lagens 4 § kan konsumenttvistenämnden behandla ett ärende som gruppklagomål, om flera konsumenter har eller kan antas ha rätt att lägga fram sådana anspråk på en och samma näringsidkare som kan avgöras genom ett enda beslut. Konsumenttvistenämnden fattar i sista hand beslut om behandlingen av ett ärende som gruppklagomål.

Ett gruppklagomål inleds av konsumentombudsmannen. Konsumentombudsmannen kan handla på eget initiativ utan fullmakt eller ens på begäran av en enda konsument. Konsumentgruppen ska vara tillräckligt tydligt definierad, men medlemmarna behöver inte specificeras i klagomålet. För att delta i ett gruppklagomål behöver konsumenterna således inte anmäla sig separat till gruppen och inte heller träda ur gruppen.

Konsumenttvistenämndens avgöranden är till sin natur rekommendationer och får således inte rättskraft och är inte heller verkställbara. Nämndförfarandet är avgiftsfritt och inte förenat med ansvar för förfarandekostnader. Av dessa orsaker har det inte varit nödvändigt att strängt reglera nämndens förfarings sätt. Det finns heller inga strikt reglerade formella förutsättningar för behandling av ett ärende som gruppklagomål. Väsentligt är endast att det ärende som gäller konsumentgruppen kan avgöras genom ett enda beslut. Den enskilda konsumenten måste själv överväga om han eller hon för sin egen del åberopar rekommendationen till avgörande.

Även om ett beslut i ett gruppklagomål inte är verkställbart, ger lagen om grupptalan klagomålsförfarandet större tyngd. I en situation där motparten inte frivilligt iakttar en rekommendation som ges med anledning av gruppklagomål har konsumentombudsmannen möjlighet att föra saken till domstol i form av en grupptalan och därigenom få ett verkställbart avgörande.

3.2 Bedömning av nuläget

Ändringsbehov som föranleds av direktivet

Som det konstateras i avsnitt 2 om direktivets innehåll, är direktivet om grupptalan varken fullharmoniserande eller minimiharmoniserande, utan delvis harmoniserande. Direktivet föreskriver om vissa principer som ska tillämpas vid ett förfarande som gäller grupptalan enligt direktivet och ger medlemsstaterna handlingsfrihet vid genomförandet. Enligt direktivet är medlemsstaterna skyldiga att i sitt rättssystem inkludera ett förfarande vid grupptalan som gäller åtgärder för förbudsföreläggande och åtgärder för gottgörelse och som motsvarar kraven i direktivet. Nuläget med tanke på genomförandet av konsumentskyddet får emellertid inte försämrats. Om de förfaranden som skyddar konsumenters kollektiva intressen är bättre för konsumenternas del än ett förfarande enligt direktivet om grupptalan, får dessa förfaranden inte ändras till nackdel för konsumenterna.

I Finland finns inga gällande förfaranden avseende åtgärder för förbudsföreläggande och åtgärder för gottgörelse som skulle uppfylla alla krav i direktivet. Den nationella lagstiftningen ska antingen ändras eller så ska det införas ett nytt förfarande som uppfyller direktivets krav vid sidan av de nuvarande förfarandena. Lagen om gränsöverskridande förbudsförfarande, genom vilken direktivet om förbudsföreläggande som upphävts genom direktivet om grupptalan har införlivats i den nationella lagstiftningen, ska emellertid på samma sätt som direktivet om förbudsföreläggande upphävas och ersättas med ny lagstiftning.

Liksom det framgår av avsnitt 3.1, finns det flera förfaranden som gäller åtgärder för förbuds-föreläggande som hänför sig till tillämpningsområdet för direktivet om grupptalan. Dessa meddelas av många myndigheter självständigt och förbud utfärdas på ansökan av både marknadsdomstolen och av förvaltningsdomstolarna som besvärinstans. På grund av denna mångfald av förbudsförfaranden är det inte ändamålsenligt att ändra dem i enlighet med direktivet om grupptalan. I propositionen föreslås det att det som komplement till gällande lagstiftning stiftas en särskild lag med bestämmelser om förfarandet vid sådan grupptalan om åtgärder för förbuds-föreläggande som avses i direktivet.

Den finska lagen om grupptalan motsvarar till uppbyggnad och innehåll i huvudsak direktivet om grupptalan till den del som direktivet gäller åtgärder för gottgörelse. Eftersom genomförandet av direktivet inte kräver stora ändringar, är en ändring av den nuvarande lagen i överensstämmelse med kraven i direktivet om grupptalan den mest ändamålsenliga lösningen. Bestämmelsen om tillämpningsområdet för lagen om grupptalan ska exempelvis ändras så att lagen omfattar direktivets tillämpningsområde, dock på så sätt att tillämpningsområdet inte begränsas från det nuvarande. Talerätten ska också ses över. Ändringen av talerätten är av central betydelse, eftersom den gällande lagen endast möjliggör myndighetsinitierad grupptalan.

Enligt direktivet om grupptalan fungerar de godkända enheter som utsetts av medlemsstaterna som kärke i en grupptalan. Dessa är i första hand organisationer som främjar konsumenters kollektiva intressen, men även myndigheter kan utses till godkända enheter för såväl inhemsk som gränsöverskridande grupptalan. Bestämmelser om förfarandet för att utse en organisation till godkänd enhet och om kriterierna för utseendet ska utfärdas. När det gäller gränsöverskridande grupptalan är kriterierna för att utse en organisation fullharmoniserade och de ska införlivas som sådana i den nationella lagen. För inhemsk grupptalan ska det vara möjligt att besluta om kriterierna för utseende på nationell nivå.

Efterlevnaden av de rättsakter som omfattas av tillämpningsområdet för direktivet om grupptalan övervakas av flera olika myndigheter. Eftersom gällande lagstiftning inte kan ändras till nackdel för konsumenterna, ska konsumentombudsmannen fortsätta som kärke enligt lagen om grupptalan. De övriga tillsynsmyndigheternas uppgifter har inte specifikt definierats att gälla avtalsförhållanden mellan konsumenter och näringsidkare eller lagstiftningen om konsumenter, och ändamålsenligheten hos talerätten ska därför bedömas separat med tanke på myndighetens övriga uppgifter med särskild hänsyn till myndighetens möjligheter att i ett tvistemål företräda en konsumentgrupp.

I lagen om grupptalan ska det också föreskrivas om talerätten i Finland för en aktör – både organisationer och myndigheter – som utsetts till godkänd enhet för gränsöverskridande grupptalan i en annan EES-stat.

I fråga om åtgärder för gottgörelse ska bestämmelser införas också om finansiering av talan. Sådan finansiering ska antingen tillåtas eller förbjudas. Om finansiering tillåts för grupptalan som gäller åtgärder för gottgörelse, ska systemet uppfylla kraven på finansiering i direktivet.

Konsumenttvistenämndens avgöranden med anledning av gruppklagomål är till sin natur rekommendationer. De får inte rättskraft och är inte heller verkställbara. Direktivet om grupptalan föreskriver inte om förfaranden av denna typ, och genomförandet av direktivet förutsätter sålunda inte en ändring av lagstiftningen om gruppklagomålsförfarande.

Bestämmelser i direktivet som inte kräver ändring i lagstiftningen

En del av bestämmelserna i direktivet om grupptalan är av principiell karaktär, och det är därför inte nödvändigtvis ändamålsenligt att i fråga om varje bestämmelse bedöma överensstämelsen med gällande lagstiftning. I detta avsnitt redogörs emellertid efter förfarande för de viktigaste bestämmelserna som inte förutsätter särskilda lagstiftningsåtgärder.

Förbudsförfaranden

Som det konstateras ovan, finns det i olika lagar åtskilliga förfaranden som gäller åtgärder för förbudsföreläggande och som omfattas av tillämpningsområdet för direktivet om grupptalan, varför det inte är ändamålsenligt att ändra dessa förfaranden i enlighet med direktivet om grupptalan. I propositionen föreslås det därför att det som komplement till gällande lagstiftning stiftas en särskild lag med bestämmelser om förfarandet vid sådan grupptalan om åtgärder för förbudsföreläggande som avses i direktivet. Om det stiftas en helt ny lag om förfarandet vid grupptalan om åtgärder för förbudsföreläggande, finns det inget behov av att bedöma huruvida den nuvarande lagstiftningen överensstämmer med kraven i direktivet eller inte. Bestämmelserna i den nuvarande lagen om gränsöverskridande förbudsförfarande ska emellertid till nödvändiga delar inkluderas i den nya lagen, varför det med tanke på propositionen är till fördel att bedöma behoven av verkställighet och avgörandena med stöd av lagen om gränsöverskridande förbudsförfarande. I propositionen föreslås det att grupptalan om åtgärder för förbudsföreläggande på samma sätt som nuvarande gränsöverskridande förbud ska handläggas i marknadsdomstolen i den ordning som föreskrivs för handläggning av marknadsrättsliga ärenden och på det sätt som föreskrivs i lagen om rättegång i marknadsdomstolen. Av detta följer att direktivets bestämmelser om förfarande inte behöver inkluderas i den föreslagna särskilda lagen när de överensstämmer med den lagstiftning som iakttas vid handläggning av marknadsrättsliga ärenden i marknadsdomstolen.

Artikel 3.1 och 3.2 i direktivet om grupptalan innehåller definitioner av konsument och näringsidkare och artikel 3.8 och 3.9 definitioner av handlande och slutligt beslut. Med konsument avses en fysisk person som agerar för ändamål som faller utanför den personens näringsverksamhet, affärsverksamhet, hantverk eller yrke. Begreppet konsument är i direktivet synnerligen omfattande och i de rättsakter som omfattas av direktivets tillämpningsområde kan dessa konsumenter betecknas som bl.a. konsumenter, resenärer, användare, kunder, icke-professionella investerare, icke-professionella kunder, registrerade eller något annat. Definitionen av konsument enligt direktivet bidrar således inte till att förtydliga lagens tillämpningsområde, utan kan snarare orsaka förvirring. Eftersom det inte kan anses vara nödvändigt att inkludera en sådan definition, föreslås det att den inte tas in i lagen. Begreppet näringsidkare är i Finland etablerat och en definition behöver inte heller därför tas in i lagen. I direktivet avses med handlande varje handling eller underlåtenhet av en näringsidkare. Med avseende på konsumentskyddslagstiftningen i Finland är det klart att handlande avser både handling och underlåtenhet. Begreppet slutligt beslut är likaså entydigt. De etablerade begreppen motsvarar definitionerna i direktivet om grupptalan och behöver inte inkluderas i lagen.

Enligt artikel 6.2 i direktivet ska medlemsstaterna säkerställa att grupptalan, i de fall då en överträdelse av unionsrätten påverkar konsumenter i olika medlemsstater, får väckas vid domstolen eller den administrativa myndigheten i en medlemsstat av flera godkända enheter från olika medlemsstater. I 6 kap. 4 § i lagen om rättegång i marknadsdomstolen föreskrivs om handläggning av marknadsrättsliga ärenden i samma rättegång. Enligt den paragrafen får marknadsrättsliga ärenden mellan samma eller olika parter handläggas i samma rättegång, om det främjar utredningen av ärendena. Grupptalan om åtgärder för förbudsföreläggande ska enligt förslaget handläggas i marknadsdomstolen som marknadsrättsliga ärenden och artikel 6.2 kräver sålunda inget separat genomförande.

Konsumenternas rätt att dra nytta av åtgärder för förbudsföreläggande behöver inte regleras i lagen om grupptalan om åtgärder för förbudsföreläggande på det sätt som avses i artikel 7.6 i direktivet. Genom en åtgärd för förbudsföreläggande förpliktas en näringsidkare att handla i enlighet med den lagstiftning som skyddar konsumenternas rättigheter. Verkställandet av en sådan skyldighet gynnar i regel alla konsumenter liksom också de näringsidkare som iakttar lagstiftningen. Konsumenternas rätt att dra nytta av åtgärder behöver inte regleras separat.

Som det konstateras ovan ska sådana ärenden som gäller åtgärder för förbudsföreläggande som avses i direktivet om grupptalan handläggas i marknadsdomstolen som marknadsrättsliga ärenden. Marknadsrättsliga ärenden handläggs i ett förfarande enligt vad som föreskrivs om tvistemål, om inte något annat följer av lagen om rättegång i marknadsdomstolen. Artikel 7.7 i direktivet om grupptalan, enligt vilken medlemsstaterna ska säkerställa att domstolen kan fatta beslut om att ogilla uppenbart ogrundade ärenden så tidigt som möjligt i förfarandet, förutsätter inga särskilda genomförandeåtgärder, eftersom enligt 5 kap. 6 § 2 mom. i rättegångsbalken domstolen ska förkasta käromålet genom dom till den del det är uppenbart ogrundat. Bestämmelsen tillämpas också vid handläggning av marknadsrättsliga ärenden med stöd av 5 kap. 17 § i lagen om rättegång i marknadsdomstolen.

Enligt artikel 8.3 i direktivet om grupptalan får väckandet av grupptalan om åtgärder för förbudsföreläggande inte kräva medgivande av berörda konsumenter eller bevis på att konsumenterna lidit skada på grund av den handling som ska förbjudas eller att näringsidkaren handlat oaktsamt eller uppsåtligt. Bestämmelsen motsvarar de rättsprinciper som allmänt tillämpas på förbudsförfaranden och kräver inget separat genomförande.

I artikel 17 konstateras det att talan om förbudsföreläggande ska behandlas med vederbörlig skyndsamhet och att provisoriska förbudsyrkanden, om så är lämpligt, ska behandlas genom ett summariskt förfarande. Bestämmelsen syftar till att säkerställa att i synnerhet ett förbud av typen interimistisk säkringsåtgärd kan utfärdas genom ett snabbt förfarande. Utgångspunkten är att domstolsförfarandena är ändamålsenliga och att bestämmelser med provisorisk verkan ges genom snabbare förfarande än normalt. Enligt 5 kap. 9 § 1 mom. i lagen om rättegång i marknadsdomstolen får ett yrkande på att ett temporärt förbud ska meddelas handläggas i ett skriftligt förfarande. Lagstiftningen i Finland motsvarar således bestämmelsen i direktivet.

Artikel 18 innehåller bestämmelser om framläggande av bevis. Artikel 18 är fullharmoniserande. Bestämmelserna om upplysningsplikt i 17 kap. 9 och 40 § i rättegångsbalken tillämpas också i marknadsdomstolen. Genomförandet av direktivet kräver inte i fråga om artikeln särskilda genomförandeåtgärder.

Enligt artikel 19.1 ska lagstiftningen även omfatta sanktioner i de fall en part eller tredje part vägrar att följa ett beslut om framläggande av bevis. Enligt 17 kap. 40 § 3 mom. i rättegångsbalken får domstolen ålägga personen i fråga att hämta en handling eller ett föremål till domstolen vid vite. Domstolen kan även bestämma att en utmättningsman ska hämta handlingen eller föremålet. Bestämmelsen tillämpas också vid handläggning av marknadsrättsliga ärenden. Sanktionerna kan anses tillräckliga med tanke på genomförandet av direktivet och artikel 19.1 kräver till denna del inga separata genomförandeåtgärder.

Enligt artikel 20 i direktivet ska medlemsstaterna genom reglering sträva efter att säkerställa att risken för förfarandekostnader inte hindrar godkända enheter från att väcka grupptalan enligt direktivet. Medlemsstaterna kan t.ex. finansiera de godkända enheternas verksamhet, begränsa förfarandekostnaderna eller bevilja godkända enheter rättshjälp. Medlemsstaterna kan sålunda främja väckandet av talan på olika sätt. Tillsynsmyndigheternas verksamhet finansieras i all-

mänhet med skattemedel. Finska staten stöder också många allmännyttiga organisationers verksamhet. En sådan organisation är exempelvis Kuluttajaliitto-Konsumentförbundet ry som övervakar konsumenternas intressen. Enligt 5 kap. 16 § i lagen om rättegång i marknadsdomstolen svarar parterna själva för sina rättegångskostnader i ett marknadsrättsligt ärende. Bestämmelsen kan anses underlätta väckandet av talan om åtgärder för förbuds föreläggande på det sätt som avses i artikel 20 i direktivet om grupptalan. Bestämmelser om ytterligare åtgärder behövs inte för genomförandet av artikeln.

Gottgörelseförfaranden

Lagen om grupptalan bildar en enhetlig helhet. Den behöver inte ändras för att motsvara direktivets ordalydelse och uppbyggnad, utan i lagen om grupptalan ska endast göras de nödvändiga ändringar som direktivet förutsätter. Detta motsvarar direktivets allmänna mål att säkerställa att ett förfarande avseende åtgärder för gottgörelse motsvarar direktivets principiella lösningar.

Grupptalan ska på samma sätt som nu behandlas i första instans i Helsingfors tingsrätt. Direktivets genomförande kräver ingen ändring av bestämmelsen.

Definitionerna enligt artikel 3 i direktivet behöver inte tas in i lagen om grupptalan. De passar inte in i lagens struktur, de är inte alla nödvändiga och innehållet i definitionerna framgår till behövliga delar av den paragraf som gäller saken i fråga.

Enligt artikel 6.2 i direktivet ska medlemsstaterna säkerställa att grupptalan, i de fall då en överträdelse av unionsrätten påverkar konsumenter i olika medlemsstater, får väckas vid domstolen i en medlemsstat av flera godkända enheter från olika medlemsstater. Vid grupptalan tillämpas enligt 1 § 3 mom. i lagen om grupptalan vad som i rättegångsbalken föreskrivs om handläggning av tvistemål. Enligt 18 kap. 2 § i rättegångsbalken ska käromål som flera kårande samtidigt väcker mot en eller flera svarande behandlas i en och samma rättegång, om de stöder sig på väsentligen samma grund. Artikel 6.2 kräver således inga särskilda genomförandeåtgärder.

Konsumenternas rätt att dra nytta av talan behöver inte regleras i lagen om grupptalan på det sätt som avses i artikel 7.6 i direktivet. För att ett mål ska kunna handläggas som grupptalan förutsätts det enligt 2 § i lagen om grupptalan att flera personer har yrkanden som grundar sig på gemensamma eller likartade omständigheter mot samma svarande. I lagen om grupptalan föreskrivs inte särskilt om domens innehåll, utan på domen tillämpas bestämmelserna i 24 kap. i rättegångsbalken. Av detta följer att i domen ska nämnas de gruppmedlemmar som domen gäller och vad som dömts till var och ens fördel eller nackdel. Om grupptalan når framgång, drar gruppens medlemmar nytta av talan. Artikel 7.6 kräver således inga särskilda genomförandeåtgärder.

Enligt artikel 7.7 i direktivet ska domstolen kunna fatta beslut om att ogilla uppenbart ogrundade ärenden så tidigt som möjligt i förfarandet i enlighet med nationell rätt. Enligt 5 kap. 6 § i rättegångsbalken ska domstolen avvisa käromålet, om stämningsansökan är så bristfällig, oklar eller oredig att den inte duger som grund för en rättegång, och ett uppenbart ogrundat käromål ska förkastas genom dom. Lagen motsvarar artikel 7.7 och såldes behöver denna punkt i direktivet inte genomföras separat.

Artikel 9 i direktivet tillåter både opt in- och opt out-förfarande vid deltagande i talan om gottgörelse. Opt in-förfarandet är emellertid det enda alternativet, om konsumenterna inte har sin stadigvarande bosättning i medlemsstaten för den domstol där en grupptalan har väckts (artikel 9.2 och 9.3). I 8 § i lagen om grupptalan föreskrivs det om opt in-förfarande. Eftersom avsikten är att endast göra de nödvändiga ändringar i lagen om grupptalan som direktivet förutsätter,

behöver bestämmelser om opt out-förfarande inte tas in i lagen. Således är det inte heller nödvändigt att i lagen ta in särskilda bestämmelser för de situationer där konsumenterna har sin stadigvarande bosättning i någon annan stat än Finland.

I 9 artikeln i direktivet ingår en lis pendens-bestämmelse för att säkerställa att en konsument inte är delaktig i flera olika rättegångar som gäller ett och samma ärende. Medlemsstaterna ska också fastställa regler för att säkerställa att konsumenter inte tar emot ersättning mer än en gång för samma sak av samma näringsidkare (artikel 9.4). Direktivet förutsätter ytterligare att det ska vara möjligt att via en grupptalan om åtgärder för gottgörelse yrka på ersättning för enskilda konsumenter och att väckande av talan om gottgörelse inte förutsätter tidigare fastställelsebeslut (artikel 9.6 och 9.8). I 11 § i lagen om grupptalan föreskrivs det om tillämpningen av lis pendens-principen vid grupptalan. Enligt gällande rätt är den som erhållit en grundlös förman skyldig att återbetala den. Principen har inte kodifierats genom lag, men redan i Olaus Petris domarregler konstateras det att ”olaga fång är ofång”. Principen utgör en etablerad del av rättssystemet i Finland och bestämmelsens genomförande förutsätter därför ingen ändring av lagen om grupptalan.

Enligt artikel 9.7 ska medlemsstaterna behålla eller fastställa en tidsfrist inom vilken en konsument som har rätt till gottgörelse ska yrka på en åtgärd för gottgörelse för egen del. Bestämmelser om preskription av fordran finns i lagen om preskription av skulder (728/2003). I 2 kap 27 § i utskökningsbalken föreskrivs det om preskription av skuld till följd av att den tidsfrist som utskökningsgrunden är verkställbar har löpt ut. Lagstiftningen uppfyller direktivets krav, och artikel 9.7 kräver inte genomförande.

Artikel 11 i direktivet innehåller bestämmelser om förlikning i ärende som gäller åtgärder för gottgörelse. I lagen om grupptalan föreskrivs det inte separat om förlikning, utan på förlikning och stadfästande av förlikning tillämpas bestämmelserna i 20 kap. i rättegångsbalken. För att kärandens avtal vid grupptalan ska binda gruppmedlemmarna, ska domstolen stadfästa det i enlighet med bestämmelserna i 20 kap. i rättegångsbalken. Enligt 20 kap. 3 § i rättegångsbalken får en förlikning inte stadfästas, om den strider mot lag eller är uppenbart oskälig eller om den kränker en utomståendes rätt. Genomförandet av artikeln kräver inga ändringar i lagen om grupptalan.

Artikel 12 innehåller bestämmelser om skyldigheten att ersätta kostnaderna för förfarandet. Enligt artikeln ska medlemsstaterna säkerställa att den förlorande parten i ärenden som gäller gottgörelse är skyldig att betala den vinnande partens kostnader för förfarandet, i enlighet med de villkor och undantag som föreskrivs i nationell rätt som är tillämplig på domstolsförfaranden i allmänhet. Konsumenter som berörs av en grupptalan om åtgärder för gottgörelse ska inte betala kostnaderna för förfarandet, men under exceptionella omständigheter kan en enskild konsument åläggas att betala de kostnader för förfarandet som uppkommit till följd av den enskilda konsumentens avsiktliga eller vårdslösa beteende. Bestämmelsen i 17 § i lagen om grupptalan är förenlig med direktivet och genomförandet av direktivet kräver inte en ändring av lagstiftningen.

Enligt artikel 13.5 ska ersättning för de kostnader som uppstår när skyldigheterna för information vid grupptalan fullgörs kunna krävas av den förlorande parten i form av kostnader för förfarandet. Enligt 17 § i lagen om grupptalan gäller för rättegångskostnader vid grupptalan vad som föreskrivs i 21 kap. i rättegångsbalken. Enligt 21 kap. 1 § i rättegångsbalken är den part som förlorar målet skyldig att ersätta alla motpartens skäliga rättegångskostnader som föranletts av nödvändiga åtgärder, om inte något annat bestäms i lag. Information under rättegången är nödvändigt och kostnaderna för informationsskyldigheten är nödvändiga kostnader med tanke på rättegången. Bestämmelsen i rättegångsbalken är således förenlig med direktivet och genomförandet av artikeln kräver inte till denna del lagstiftningsåtgärder.

Artikel 15 innehåller bestämmelser om att en lagakraftvunnen dom eller ett slutligt beslut om en överträdelse som skadar konsumenters kollektiva intressen ska kunna användas som bevis inom ramen för en annan rättegång där det yrkas på gottgörelse av samma näringsidkare och med avseende på samma handlande. Enligt 1 § 3 mom. i lagen om grupptalan handläggs grupptalan i ett förfarande enligt vad som föreskrivs om handläggning av tvistemål, om inte något annat följer av lagen om grupptalan. Lagen om grupptalan innehåller inga bestämmelser om bevisning. Enligt 17 kap. 1 § i rättegångsbalken har en part rätt att för den domstol som prövar målet lägga fram all den bevisning parten önskar och att yttra sig om varje bevis som har lagts fram i domstolen, om inte något annat föreskrivs i lag. Domstolen ska efter att ha prövat de framlagda bevisen och andra omständigheter som har kommit fram vid handläggningen av målet avgöra vad som har bevisats eller inte bevisats i målet. Domstolen ska grundligt och opartiskt bedöma bevisvärdet av bevisen och de övriga omständigheterna genom fri bevisvärdering, om inte något annat föreskrivs i lag. I Finland kan parterna således enligt gällande lagstiftning åberopa all bevisning som de önskar, och bestämmelsen påverkar inte domstolens fria bevisvärdering. Artikel 15 i direktivet kräver inga ändringar i lagstiftningen.

Artikel 18 innehåller bestämmelser om framläggande av bevis. Artikeln är fullharmoniserande. I Finland har var och en skyldighet att vittna vid rättegång. Bestämmelserna om upplysningsplikt i 17 kap. 9 och 40 § i rättegångsbalken tillämpas också i rättegång som väckts genom grupptalan. Genomförandet av direktivet kräver inte i fråga om artikeln särskilda genomförandeåtgärder.

Enligt artikel 19.1 ska lagstiftningen omfatta sanktioner i de fall en part eller tredje part vägrar att följa ett beslut om framläggande av bevis. Enligt 17 kap. 40 § 3 mom. i rättegångsbalken får domstolen ålägga personen i fråga att hämta en handling eller ett föremål till domstolen vid vite. Domstolen kan även bestämma att en utmätningsman ska hämta handlingen eller föremålet. Sanktionerna kan anses tillräckliga med tanke på genomförandet av direktivets tillämpning och artikeln kräver inga separata genomförandeåtgärder.

Enligt artikel 20 ska medlemsstaterna genom reglering sträva efter att säkerställa att risken för förfarandekostnader inte hindrar godkända enheter från att väcka sådan grupptalan som avses i direktivet. Till den del som uppgiften som godkänd enhet sköts av en myndighet, ansvarar staten för kostnadsrisken. Direkt bistånd till en annan godkänd enhet i fråga om förfarandekostnader är svårare att genomföra. Organisationer kan emellertid få bistånd av staten för sin grundläggande verksamhet samt projektspecifik finansiering. Dessutom föreslås det i propositionen att det ska vara tillåtet att finansiera en enskild talan med externa medel samt att ta ut en blygsam inträdesavgift i enlighet med artikel 20.3. På detta sätt främjas organisationernas verksamhetsmöjligheter. Direktivet förutsätter inte direkt bistånd med statsmedel för att väcka en enskild talan, och ett sådant förfarande kan inte anses ändamålsenligt med beaktande av att det i sista hand är fråga om ett privaträttsligt mål. Till denna del behöver lagen inte ändras.

4 Förslagen och deras konsekvenser

4.1 De viktigaste förslagen

Allmänt

Enligt förslaget ska direktivet om grupptalan genomföras genom att det stiftas en ny lag om grupptalan om åtgärder för förbudsföreläggande. Genom den nya lagen upphävs den gällande lagen om gränsöverskridande förbudsförfarande. I propositionen föreslås det också att lagen om grupptalan ändras för att motsvara kraven i direktivet. Vidare föreslås det att en ny lag stiftas

om utseende av organisationer till godkända enheter samt om andra skyldigheter som gäller godkända enheter.

Enligt direktivet får medlemsstaterna själva bestämma om grupptalan ska behandlas i ett rättsligt förfarande i domstol eller i ett administrativt förfarande i en administrativ myndighet, eller i båda dessa.

Väckande av talan om förbuds föreläggande är ett förfarande genom vilket en myndighet kan verkställa sin tillsynsuppgift i en situation där tillsynsobjektet inte frivilligt följer lagstiftningen och tillsynsmyndigheternas uppmaning. I Finland utfärdas sådana förbud av tillsynsmyndigheterna eller marknadsdomstolen på ansökan av en myndighet, eller om det är tillåtet, en registrerad förening. Besvär som gäller utfärdande av förbud behandlas också i förvaltningsdomstolarna.

Vid åtgärder för gottgörelse är det fråga om ersättning av skada, förlust eller annan överträdelse som orsakats en enskild konsument. Meningsskiljaktigheter som gäller åtgärder för gottgörelse är tvistemål mellan enskilda rättssubjekt också när flera konsumenter har anspråk på en och samma näringsidkare som grundar sig på samma handlande. Sådana krav behandlas i regel som tvistemål i en allmän domstol. Enligt lagen om grupptalan handläggs grupptalan i Helsingfors tingsrätt. Till denna del föreslås inga ändringar i lagen.

På grund av sin karaktär som åtgärd i syfte att trygga en fungerande marknad ska grupptalan om åtgärder för förbuds föreläggande enligt förslaget handläggas i marknadsdomstolen som marknadsrättsliga ärenden. Lagen om grupptalan ska tillämpas på handläggning av yrkanden som gäller åtgärder för gottgörelse, och behörig domstol är Helsingfors tingsrätt, vars domkrets i mål som handläggs som grupptalan omfattar hela landet. Enligt förslaget ändras varken det svenska eller finska namnet på lagen om grupptalan (på finska ”ryhmäkannelaki”) och grupptalan om gottgörelse ska etablerat kallas grupptalan (på finska ”ryhmäkänne”). Grupptalan om åtgärder för förbuds föreläggande ska således på finska kallas ”edustajakänne” och grupptalan om åtgärder för gottgörelse ”ryhmäkänne”, medan termen grupptalan används genomgående på svenska.

Det föreslås att bestämmelser om utseende av organisationer till godkända enheter samt om andra skyldigheter som gäller godkända enheter ska utfärdas i en särskild lag. Lagen ska inbegripa bestämmelser om förfarandet för att utse godkända enheter och om de kriterier som en organisation ska uppfylla för att kunna utses till godkänd enhet. Lagen ska också innehålla bestämmelser om vissa administrativa skyldigheter.

Direktivet förpliktar i regel unionens medlemsstater och det tillämpas i medlemsstaterna. Eftersom rättsakten gäller konsumentskydd är den till skillnad från sedvanligt samarbete inom internationell civilprocessrätt relevant även för Europeiska ekonomiska samarbetsområdet, och tillämpas därför också i alla EES-stater, vilka utöver medlemsstaterna i EU är Island, Liechtenstein och Norge. I de föreslagna lagarna används därför som ett begrepp som beskriver den faktiska situationen ”EES-stat” och inte direktivets ”medlemsstat”.

Lagen om grupptalan om åtgärder för förbuds föreläggande

I lagen föreskrivs det om förfarandet vid grupptalan om åtgärder för förbuds föreläggande i enlighet med direktivet. I lagen ska det tas in bestämmelser om bl.a. behörig domstol, talerätt, förutsättningar för grupptalan och information om talan samt inverkan av grupptalan på pre-skription av fordran.

På grund av sin karaktär som åtgärd i syfte att trygga en fungerande marknad ska talan om åtgärder för förbudsföreläggande enligt förslaget handläggas i marknadsdomstolen som marknadsrättsliga ärenden. Till den del som inte något annat följer av lagen om rättegång i marknadsdomstolen tillämpas vid förfarandet i enlighet med nämnda lag bestämmelserna i rättegångsbalken om handläggning av tvistemål i en allmän domstol.

Lagen tillämpas på sådan inhemsk och gränsöverskridande grupptalan som gäller åtgärder för förbudsföreläggande som avses i direktivet om grupptalan. Lagens materiella tillämpningsområde fastställs genom en s.k. dynamisk hänvisning direkt enligt tillämpningsområdet för direktivet om grupptalan. Paragrafen om tillämpningsområde innehåller således ingen förteckning över de förordningar och direktiv som räknas upp i bilaga I till direktivet om grupptalan. Det är således inte möjligt att sluta sig till lagens tillämpningsområde direkt av lagen, utan vid bedömningen av huruvida lagen ska tillämpas ska också bilaga I till direktivet om grupptalan granskas. Lösningen avviker från det sedvanliga och kan vara föremål för viss kritik med tanke på avgränsningen av lagen. Förslaget är emellertid genomtänkt.

I bilaga I till direktivet om grupptalan ingår 66 olika rättsakter, som begränsar direktivets materiella tillämpningsområde. Det vore en lagstiftningstekniskt klumpig lösning att ta in förteckningen över rättsakter som sådan i paragrafen om lagens tillämpningsområde. Dessutom är direktivets tillämpningsområde i praktiken föremål för ständig förändring. Enligt skäl 17 i direktivet om grupptalan bör lagstiftaren, varje gång som en ny unionsakt som är relevant för skyddet av konsumenternas kollektiva intressen antas, överväga huruvida den nya akten ska inkluderas i bilaga I till direktivet om grupptalan. Exempelvis ska enligt artikel 72 i kommissionens förslag till Europaparlamentets och rådets förordning av den 15 december 2020 om en inre marknad för digitala tjänster (rättsakten om digitala tjänster) och om ändring av direktiv 2000/31/EG (COM/2020/825 final) den s.k. rättsakten om digitala tjänster läggas till i bilaga I till direktivet om grupptalan. Om de unionsakter som bestämmer lagens tillämpningsområde räknas upp i lagen, måste lagen kontinuerligt ändras för att vara uppdaterad. Det kan anses vara sannolikt att det inte alltid skulle göras. Av detta skulle följa att lagens tillämpningsområde likväl inte skulle vara uppdaterat och avgränsat på det sätt som eftersträvas och den lagstiftningstekniskt klumpiga lösningen skulle sålunda inte ge önskat resultat. Genom att utnyttja den föreslagna tekniken med dynamisk hänvisning uppdateras lagens tillämpningsområde automatiskt när nya rättsakter läggs till i bilaga I till direktivet. Eftersom hänvisningstekniken förutsätter att den som ska tillämpa lagen kontrollerar förteckningen i bilaga I, blir denna samtidigt också medveten om eventuella förändringar i tillämpningsområdet.

Den nya lagen begränsar inte meddelande av förbud och motsvarande åtgärder i enlighet med lagstiftningen. Lagen har således ingen inverkan på förfarandena enligt konsumentskyddslagen eller den sektorspecifika lagstiftningen, utan är tillämplig som ett alternativ vid sidan av övrig lagstiftning som skyddar konsumenters kollektiva intressen. Exempelvis kan konsumentombudsmannen fortfarande ansöka om förbud hos marknadsdomstolen med stöd av konsumentskyddslagen och Tillstånds- och tillsynsverket för social- och hälsovården kan direkt förbjuda marknadsföring som strider mot alkohollagen.

Enligt lagen kan talan väckas av en godkänd enhet. En godkänd enhet kan vara en organisation eller myndighet som utsetts till godkänd enhet. I lagen föreskrivs det om vilka myndigheter som är godkända enheter. Enligt förslaget är godkända enheter i praktiken i huvudsak de myndigheter som har till uppgift att utöva tillsyn över efterlevnaden av de rättsakter som nämns i bilaga I till direktivet om grupptalan. Enligt lagförslaget har således konsumentombudsmannen, Konkurrens- och konsumentverket, Finansinspektionen, Transport- och kommunikationsverket, Säkerhets- och utvecklingscentret för läkemedelsområdet, Tillstånds- och tillsynsverket för social-

och hälsovården och dataombudsmannen rätt att väcka talan vid inhemsk och gränsöverskridande grupptalan i sådana situationer där en näringsidkares handlande har kränkt konsumenters kollektiva intressen i Finland. Myndighetens uppgift är inte att övervaka efterlevnaden av lagstiftningen i förhållande till konsumenter i andra stater. Detta är inte heller möjligt, eftersom medlemsstaternas konsumenter skyddas av gällande lagstiftning i respektive stat och efterlevnaden av denna lagstiftning övervakas av myndigheterna i den staten, inte myndigheterna i andra stater.

Lagstiftningen baserar sig på nuläget, som enligt direktivet inte får förändras mot det sämre när det gäller tillgodoseendet av konsumenternas rättigheter. De myndigheter som enligt förslaget ska utses till godkända enheter har också för närvarande i ärenden som omfattas av deras tillsynsbehörighet rätt att meddela åtgärder för förbuds föreläggande eller begära att åtgärder för förbuds föreläggande meddelas för att följa EU-lagstiftningen och den nationella lagstiftningen. Majoriteten av myndigheterna har också enligt den gällande lagen om gränsöverskridande förbuds förfarande rätt att anhängiggöra förbuds föreläggande i en annan EES-stat. Eftersom systemet med kollektiva rättsmedel inte får försämrats jämfört med nuläget, ska dessa myndigheter i vilket fall som helst utses till godkända enheter för gränsöverskridande grupptalan om åtgärder för förbuds föreläggande. Om detta inte görs, försämrats framöver möjligheterna att handla i en situation där en överträdelse som påverkar konsumenters kollektiva intressen är gränsöverskridande. Enligt den nuvarande lagen om gränsöverskridande förbuds förfarande har konsumentombudsmannen, Konkurrens- och konsumentverket, Finansinspektionen, Transport- och kommunikationsverket, Säkerhets- och utvecklingscentret för läkemedelsområdet och Tillstånds- och tillsynsverket för social- och hälsovården denna rätt till anhängiggörande.

Tillämpningsområdet för direktivet om grupptalan är mer omfattande än för direktivet om förbuds föreläggande. Efterlevnaden av den lagstiftning som omfattas av tillämpningsområdet för direktivet om grupptalan övervakas utöver av de myndigheter som anges i lagen om gränsöverskridande förbuds förfarande av regionförvaltningsverken, Energimyndigheten, Livsmedelsverket, dataombudsmannen och Säkerhets- och kemikalieverket. För att säkerställa konsekvens i lagstiftningen och undvika att det uppstår gråzoner fanns det vid beredningen av lagförslaget skäl att överväga att också dessa myndigheter ska läggas till som godkända enheter. Dataombudsmannens byrå förhöll sig positivt till att den utses till godkänd enhet för grupptalan om åtgärder för förbuds föreläggande, även om väckande av talan om förbuds föreläggande inte är det primära förfarandet med tanke på dataombudsmannens byrås övriga befogenheter. Energi-myndigheten och Säkerhets- och kemikalieverket motsatte sig att bli utsedda till godkända enheter, eftersom de ansåg att de nuvarande förbuds förfarandena är snabbare och effektivare än ett system som grundar sig på direktivet om grupptalan. Dessutom ansåg de användningen av förfarande med grupptalan vara mycket osannolik. Regionförvaltningsverkens tillsynsbehörighet inom tillämpningsområdet för direktivet om grupptalan är inte självständig, utan gemensam med en centralmyndighet. Livsmedelsverkets tillsynsbehörighet är i sin tur relativt begränsad.

Enligt förslaget ska utöver myndigheterna i lagen om gränsöverskridande förbuds förfarande dataombudsmannen utses till godkänd enhet för både inhemsk och gränsöverskridande grupptalan. Behörigheten för alla de myndigheter som enligt förslaget ska utses omfattar föreläggande eller ansökan om förbud, varför det nya förfarandet inte förutsätter tilläggsresurser eller ny kompetens hos myndigheterna.

Syftet med förslaget är inte att omfatta alla gråzoner genom att utse myndigheter till godkända enheter, eftersom också de konsumentorganisationer som utses till godkända enheter har tale-rätt. Regionförvaltningsverken, Energimyndigheten, Livsmedelsverket och Säkerhets- och kemikalieverket ska enligt förslaget inte utses till godkända enheter. De förbuds förfaranden som Energimyndigheten och Säkerhets- och kemikalieverket redan använder är effektivare och

RP 111/2022 rd

snabbare än grupptalan, varför det inte föreligger något behov av att införa ett förfarande som avbryter preskription av konsumenters fordringar. För Säkerhets- och kemikalieverkets del är det inte heller motiverat att kombinera produktsäkerhetsrådgivning och konsumentskydd. Inom tillämpningsområdet för direktivet om grupptalan är regionförvaltningsverkens tillsynsbehörighet inte självständig och Livsmedelsverkets tillsynsbehörighet begränsad. Det är inte ändamålsenligt att utse dessa ämbetsverk till godkända enheter, och att de inte utses försämrar inte nuläget.

Lagen föreskriver också om rätten för en godkänd enhet som har utsetts för gränsöverskridande grupptalan i en annan EES-stat att väcka gränsöverskridande grupptalan i Finland. Till denna del motsvarar förslaget den gällande lagen om gränsöverskridande förbudsförfarande.

Enligt lagförslaget ska konsumentorganisationer, också konsumentorganisationer som företräder medlemmar från fler än en medlemsstat, ha rätt att utses till godkända enheter för att väcka inhemsk grupptalan eller gränsöverskridande grupptalan eller båda dessa. Det föreslås att bestämmelser om kraven på organisationerna och om förfarandet för att utse godkända enheter ska utfärdas i en särskild lag, för vars innehåll redogörs nedan.

Talerätten för organisationer som utsetts till godkända enheter begränsas till de ärenden som omfattas av deras stadgeenliga syfte vid både inhemsk och gränsöverskridande grupptalan. Med detta avses att en organisation kan väcka grupptalan endast i sådana ärenden som omfattas av den intressebevakning som fastställs i dess stadgar. Begränsningen innebär inte att organisationens stadgar som ett syfte ska innehålla väckande av grupptalan, utan att det ärende som talan gäller ska ha samband med organisationens verksamhet.

Vid ansökan om åtgärd för förbudsföreläggande är föremålet för förbudet näringsidkarens specifika lagstridiga handlande, som kan ha en uttrycklig målgrupp. En uttrycklig målgrupp kan vara exempelvis de konsumenter som ingått avtal med näringsidkaren. Målgruppen kan emellertid också vara allmän. Grupptalan kan väckas till förmån för det allmänna konsumentkollektivet på så sätt att ansökan görs för att förbjuda ett förfarande som inte är förenligt med gällande lagstiftning.

Det föreslås att en bestämmelse om samrådsskyldighet ska tas in i lagen. En bestämmelse om förhandlingsplikt ingår även nu i 9 § i lagen om Konkurrens- och konsumentverket. Enligt bestämmelsen ska när konsumentombudsmannen observerar att en näringsidkare vidtagit en lagstridig åtgärd konsumentombudsmannen försöka förmå näringsidkaren att frivilligt avstå från den. I lagen om grupptalan ska samrådsskyldigheten endast gälla myndigheter när de handlar i egenskap av godkända enheter. Samrådsskyldigheten är en del av myndigheternas rådgivande och handledande verksamhet, varför det inte är ändamålsenligt att påföra organisationer som är godkända enheter en sådan skyldighet. Utövandet av subsidiär rätt att väcka talan enligt 5 kap. 3 § i lagen om rättegång i marknadsdomstolen förutsätter inte heller att organisationerna förhandlar med näringsidkaren, och därmed kan en sådan skyldighet som förutsättning för att utöva rätten att väcka grupptalan inte heller anses vara motiverad. Däremot kan ett sådant villkor försvåra organisationernas användning av mekanismen för grupptalan på ett sätt som strider mot direktivets övergripande syfte. Om en näringsidkare exempelvis undviker organisationens kontaktförsök, kan detta förhålla väckandet av grupptalan. En organisation har också färre metoder än myndigheterna att säkerställa att begäran om samråd går fram, varför frågan om huruvida samrådsskyldigheten uppfyllts som en faktor med avseende på förutsättningarna för rättegång på ett ändamålsenligt sätt kan komma att tas upp till prövning i en rättegång om åtgärder för förbudsföreläggande.

Det föreslås att en egen bestämmelse om väckande av grupptalan och dess innehåll tas in i lagen. Marknadsdomstolen kan på ansökan meddela förbud förenat med vite och vid behov ålägga den näringsidkare som meddelats förbud att offentliggöra ett beriktigande. I brådskande fall kan förbudet meddelas temporärt. Dessutom får marknadsdomstolen på yrkande av en godkänd enhet ålägga den näringsidkare som meddelats förbudet att informera konsumenterna om ett lagkraftvunnet beslut om en åtgärd för förbudsföreläggande. I den finska lagstiftningen om rättegång ingår inte sedan tidigare någon skyldighet för den förlorande parten att informera motparten om domslutet, och en sådan skyldighet passar i princip inte in i lagen. Det är inte heller ändamålsenligt att både den godkända enheten och näringsidkaren informerar konsumenterna om innehållet i avgörandet. Därför föreslås det att den informationsskyldighet som åläggs svaren ska vara beroende av den godkända enhetens yrkande. I lagen ska också tas in nödvändiga bestämmelser om den allmänna informationsskyldigheten för godkända enheter.

I lagen föreskrivs det om avbrytande av preskription av skuld. I Finland avbryter en talan om åtgärder för förbudsföreläggande som väckts av en myndighet eller organisation inte preskriptionen av fordringar som rör gottgörelse och som grundar sig på det handlande som förbjuds. Det föreslås därför att det i lagen införs en bestämmelse enligt vilken en grupptalan som väckts av en godkänd enhet avbryter preskriptionen av fordran som grundar sig på det handlande som är föremål för åtgärden för förbudsföreläggande för de konsumenter som berörs av grupptalan. Preskriptionen avbryts för den tid som grupptalan handläggs och preskriptionen fortsätter efter att handläggningen har avslutats.

Lagen om utseende av organisationer som främjar konsumenters kollektiva intressen till godkända enheter

I lagen föreskrivs det om utseende av organisationer som främjar konsumenters kollektiva intressen till godkända enheter samt om andra skyldigheter som gäller dessa godkända enheter. Lagen föreskriver således inte om utseende av myndigheter till godkända enheter, utan myndigheterna utses i lagen om grupptalan om åtgärder för förbudsföreläggande och lagen om grupptalan.

I den föreslagna lagen föreskrivs det om de kriterier som en organisation ska uppfylla för att kunna utses till godkänd enhet för inhemsk och gränsöverskridande grupptalan om åtgärder för förbudsföreläggande och åtgärder för gottgörelse.

Kriterierna motsvarar kriterierna i artikel 4.3 i direktivet om grupptalan. Kriterierna är desamma, oberoende av om organisationen utses till godkänd enhet för inhemska eller gränsöverskridande åtgärder för förbudsföreläggande eller gottgörelse. I lagen utnyttjas således inte möjligheten att utfärda olika kriterier för inhemsk och gränsöverskridande grupptalan.

För organisationer ställs ett flertal villkor. En organisation som utses till godkänd enhet ska bl.a. vara en registrerad förening enligt föreningslagen. Föreningen ska ha bedrivit faktisk offentlig verksamhet i minst tolv månader före ansökan om utseende och dess stadgeenliga syfte ska visa att den har ett berättigat intresse av att skydda konsumenters intressen. Föreningen ska dessutom vara av icke vinstdrivande natur och den får inte vara försatt i konkurs. Föreningen ska även vara oberoende och får inte påverkas av personer som inte är konsumenter och som har ett ekonomiskt intresse av att väcka grupptalan. Detta avser i synnerhet näringsidkare och hedgefonder. Föreningen ska vidare ha fastställt förfaranden för att förebygga externt inflytande samt intressekonflikter mellan den själv, dess finansiärer och konsumenters intressen.

Syftet med kriterierna är att säkerställa att endast sådana organisationer utses till godkända enheter som fyller de krav som uppgiften ställer. Organisationen ska ha tillräcklig sakkunskap och

erfarenhet av intressebevakning inom sitt eget område. Organisationen själv ska ha sådan kompetens som behövs för att kunna bedöma möjligheterna för att en grupptalan når framgång. Detta är viktigt exempelvis med tanke på rättssäkerheten för konsumenter som anmäler sig till grupptalan. Vidare förhindras genom kompetensen ogrundad talan, vilket är av avgörande betydelse för näringsidkarnas rättssäkerhet. Kriterierna ska emellertid inte innebära att godkända enheter förutsätts besitta sådan juridisk expertis att de kan driva en egen grupptalan i domstol utan rättegångsbiträde eller rättegångsombud.

I den föreslagna lagen föreskrivs också om förfarandet vid utseende och administrativa uppgifter i anslutning till grupptalan. Enligt förslaget ska organisationer utses till godkända enheter av justitieministeriet. I beslutet om utseende ska det anges för vilka typer av talan som organisationen har utsetts och vilket dess stadgeenliga syfte är. Dessutom ska justitieministeriet sköta de administrativa uppgifter som enligt direktivet om grupptalan hör till medlemsstaten. Justitieministeriet ska exempelvis fungera som en i artikel 5.5 avsedd kontaktpunkt, till vilken kommissionen eller medlemsstaterna kan översända begäran om att undersöka huruvida en organisation som utsetts till godkänd enhet i Finland uppfyller kriterierna för godkända enheter.

Lagen om ändring av lagen om grupptalan

Allmänt

Enligt förslaget ska lagen om grupptalan ändras på det sätt som genomförandet av direktivet om grupptalan förutsätter. Ändringarna gäller lagens tillämpningsområde, talerätt, information om talan och finansiering av talan. Till övriga delar görs inga ändringar i lagen.

Tillämpningsområde

Tillämpningsområdet för lagen om grupptalan när det gäller materiella rättigheter utvidgas så att det omfattar direktivets tillämpningsområde, dock på så sätt att tillämpningsområdet efter ändringen inte begränsas jämfört med nuläget. För att tillämpningsområdet inte ska begränsas, fastställs det enligt förslaget både genom konsumentombudsmannens behörighet och genom dynamisk hänvisning enligt tillämpningsområdet för direktivet om grupptalan. På detta sätt säkerställs exempelvis att det också i fortsättningen är möjligt att som grupptalan handlägga yrkanden som grundar sig på verksamhet som strider mot lagen om indrivning av fordringar (513/1999), även om bestämmelserna i indrivningslagen som skyddar konsumenter inte grundar sig på en bestämmelse i bilaga I till direktivet om grupptalan.

Enligt förslaget slopas begränsningen av tillämpningsområdet i 1 § 1 mom. i lagen om grupptalan, enligt vilken lagen om grupptalan inte tillämpas på tvistemål som gäller ett förfarande av en i värdepappersmarknadslagen (495/1989) avsedd värdepappersemittent eller givare av ett offentligt köpeanbud.

Talerätt

Också talerätten ska kontrolleras på det sätt som förutsätts i direktivet. Enligt 4 § i lagen om grupptalan väcker konsumentombudsmannen som kâränd grupptalan. Enligt direktivet om grupptalan är godkända enheter kâränd i grupptalan. Till godkänd enhet kan utses en organisation eller myndighet som främjar konsumenters kollektiva intressen.

Talerätten för organisationer hör vid sidan av utvidgningen av tillämpningsområdet till de viktigaste ändringarna i reformen. Utöver grupptalan som väcks av en myndighet tillåts enligt för-

slaget också organisationsgrupptalan. Grupptalan kan väckas både av en organisation som i Finland utsetts till godkänd enhet för inhemsk grupptalan och av en godkänd enhet som i en annan EES-stat har utsetts för gränsöverskridande grupptalan och som kan vara antingen en organisation eller en myndighet. Bestämmelser om utseende av organisationer ska utfärdas i en särskild lag.

På motsvarande sätt som i fråga om åtgärder för förbuds föreläggande ska talerätten för en organisation som utsetts till godkänd enhet begränsas till ärenden som hänför sig till dess stadgeenliga syfte. Med andra ord kan en organisation väcka grupptalan endast i sådana tvistemål som underlyder den intressebevakning som fastställs i dess stadgar. Kravet på stadgeenlighet innebär således inte att organisationens syfte ska vara att driva grupptalan, utan att talan ska hänföra sig till det som organisationen främjar genom sin verksamhet.

Enligt propositionen ska konsumentombudsmannen utses till godkänd enhet med talerätt i ärenden som omfattas av konsumentombudsmannens tillsynsbehörighet. Konsumentombudsmannens talerätt är således i det närmaste oförändrad. Till tillämpningsområdet för direktivet om grupptalan hör emellertid ett betydande antal rättsakter, vars efterlevnad övervakas av andra myndigheter. I propositionen föreslås det emellertid inte att dessa myndigheter utses till godkända enheter. Till skillnad från konsumentombudsmannen har de övriga myndigheter som övervakar efterlevnaden av rättsakter som omfattas av direktivets tillämpningsområde också andra intresser vars intressen de övervakar, och dessutom många andra administrativa uppgifter. Deras uppgift är inte uttryckligen att trygga rättigheterna för konsumenter eller personer i egenskap av konsument eller att främja konsumenters tillgång till sina rättigheter exempelvis genom att biträda konsumenter i en rättegång. Uppgiften att företräda en konsumentgrupp i ett tvistemål i egenskap av kärande passar därför inte in i uppgiftsbeskrivningen ens för de myndigheter som i denna proposition föreslås att ska utses till godkända enheter för grupptalan om åtgärder för förbuds föreläggande. Därför föreslås det att talerätten enligt lagen om grupptalan inte utvidgas att gälla andra myndigheter. Yrkanden som grundar sig på handlande som strider mot en sådan rättsakt som inte omfattas av konsumentombudsmannens tillsynsbehörighet kan således föras till domstol som grupptalan endast av en organisation som utsetts till en godkänd enhet.

Information

Liksom i lagen om grupptalan om åtgärder för förbuds föreläggande föreskrivs det i lagen om grupptalan om godkända enheters, både organisationers och myndigheters, allmänna skyldighet att på sin webbplats informera om planerade och väckta grupptalan, hur handläggningen av grupptalan fortskrider samt om avslutande av handläggningen och dess resultat.

I lagen föreskrivs det också om meddelande om en dom eller ett annat avgörande till gruppens medlemmar. I regel är den godkända enheten, dvs. käranden, skyldig att underrätta gruppens medlemmar om domen och domstolens andra avgöranden. Domstolen kan emellertid på yrkande av käranden ålägga svaranden att lämna dessa uppgifter till gruppens medlemmar. Det kan tänkas att en sådan skyldighet kan bli aktuell, om gruppen är särskilt stor och det är dyrt att informera den. Införandet av en sådan skyldighet för svaranden förutsätter naturligtvis att talan nått framgång.

Finansiering av talan

I artikel 10 i direktivet om grupptalan föreskrivs om finansiering av grupptalan om åtgärder för gottgörelse. Artikel 10 gäller finansiering från tredje part, och enligt punkt 1 ska medlemsstaterna,

i den utsträckning finansiering av tvister är tillåtet enligt nationell rätt, säkerställa att intressekonflikter förhindras och att finansieringsformen, i de fall finansiären har ett ekonomiskt intresse i att grupptalan väcks eller i resultatet av grupptalan, inte leder till att grupptalan avviker från skyddet av konsumenters kollektiva intressen. Detta ska enligt punkt 2 säkerställas bl.a. genom att finansiären inte otillbörligen, på ett sätt som är till skada för konsumenters kollektiva intressen, får påverka de processuella åtgärder som den godkända enhet som väckt talan vidtar.

I lagen om grupptalan föreskrivs det inte om finansiering av talan, vilket är naturligt, eftersom endast en myndighet, dvs. konsumentombudsmannen, har talerätt. I rättegångsbalken, vars bestämmelser kompletterar lagen om grupptalan, föreskrivs inte heller om finansiering av talan. Också detta kan anses vara naturligt, eftersom den finska marknaden för tvistfinansiering är liten och finansieringsmodellen veterligen inte förekommer vid processer i allmänna domstolar, även om finansiering av tvister i världen och också i Europa är ett etablerat alternativ för att täcka kostnaderna för tvistemål med stort värde.

Då finansiering av tvister inte har förbjudits, ska det betraktas som tillåtet. Det vore svårt att motivera ett förbud mot finansiering av tvister endast i grupptalan som gäller konsumenttvister. Ett förbud skulle exempelvis leda till att stora företag kan finansiera sina rättegångar med externa medel, medan de konsumenter som lidit förlust till följd av samma företags handlande inte har möjlighet att skaffa extern finansiering för att inleda grupptalan. I propositionen föreslås det därför att en godkänd enhet får finansiera grupptalan som den väckt med externa medel med de restriktioner som ställs i direktivet.

Tillåtandet av finansiering från tredje parter bidrar till att främja användningen av kollektiva rättsmedel, vilket är det centrala syftet med direktivet om grupptalan. Finansiering från tredje parter möjliggör väckande av talan i sådana situationer där konsumenternas krav är motiverade, men de själva eller den godkända enhet som företräder dem inte har medel att finansiera kostnaderna för förfarandet. Genom att i lagen inkludera de bestämmelser om rättsskyddsgaranti som förutsätts i direktivet, säkerställs att talan inte väcks utan grund, och att det inte i första hand är finansiären som drar fördel av talan i stället för konsumenterna. Finansiären får således inte vara konkurrent till svaranden i talan eller beroende av svaranden och inte heller otillbörligen påverka processbeslut som fattas av den godkända enheten. Dessutom ska i lagen om grupptalan föreskrivas om sätten att ingripa i olaglig finansiering.

I Europaparlamentets utredningstjänsts publikation ([https://www.europarl.europa.eu/Reg-Data/etudes/STUD/2021/662612/EPRS_STU\(2021\)662612_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/Reg-Data/etudes/STUD/2021/662612/EPRS_STU(2021)662612_EN.pdf)) behandlas finansiering av tvister ingående ur olika perspektiv. Finansiering från tredje part anses möjliggöra väckande av talan i sådana situationer där ett företag, en organisation eller en privatperson har motiverade krav, men inte medel att finansiera en rättegång. Genom att tillåta tvistfinansiering kan man också främja användningen av kollektiva rättsmedel på konsumentskyddsområdet och på detta sätt förbättra tillgången till rätt i sådana situationer där svaranden är i en bättre ekonomisk ställning än de enskilda konsumenterna eller den enhet som företräder ett konsumentkollektiv.

Samtidigt har användningen av tvistfinansiering också ansetts kunna utgöra en risk för såväl käranden som svaranden. Även om tvistfinansiering kan öka kärandens tillgång till rättslig prövning, kan finansiering från tredje parter också öka förekomsten av ogrundad talan på ett sätt som kränker svarandens rättssäkerhet. Exempelvis har det i fråga om grupptalan setts som en risk att det ekonomiska incitamentet i anslutning till stora ersättningskrav utgör en grund för missbruk och ökar antalet fall av både osäkra och ogrundade skadeståndstalan. Det anses även finnas en risk för att talan väcks på finansiärens initiativ i vinningssyfte, på så sätt att finansiären själv drar störst nytta och inte de konsumenter som har lidit skada.

Intressekonflikter mellan framför allt käranden och finansiären har också ansetts utgöra ett problem vid tvistfinansiering i samband med grupptalan. Exempelvis kan förlikning under pågående process ligga i finansiärens intresse, även om det inte är till fördel för käranden och konsumentkollektivet. Om förlikning nås i målet, får finansiären snabbare och säkrare avkastning på sin investering, medan käranden eller gruppmedlemmarna i en grupptalan kan få en mindre ersättning än vad de skulle ha fått om handläggningen av målet hade slutförts i domstolen. Det ligger också i finansiärens intresse att hålla finansieringsriskerna så små som möjligt, eftersom finansiären beroende på avtalet åtminstone delvis ansvarar för de ekonomiska förlusterna i händelse av förlust i målet. Det är därför väsentligt att säkerställa att finansiären inte kan påverka kärandens beslut i strid med kärandens intressen under förfarandet. Detta är särskilt viktigt vid grupptalan, där käranden företräder en grupp som inte själv är aktiv part i förfarandet.

Intressekonflikter kan också uppstå mellan käranden och kärandens ombud, eftersom advokaten vid tvistfinansiering i allmänhet får sitt arvode från finansiären och inte sin huvudman. Då kan det uppstå oklarhet om vem som är den egentliga huvudmannen. En väsentlig risk för kärandens del är vidare att finansiärernas avkastningsandelar och de avgifter för finansieringen som eventuellt påförs käranden ökar. För svaranden utgörs risken i sin tur av sådana situationer, där svaranden vinner målet, men käranden som förlorat målet inte betalar svarandens kostnader. Svaranden kan inte kräva förfarandekostnaderna direkt av en finansiär som inte är part i förfarandet, om detta inte föreskrivs särskilt, och käranden kan vara insolvent.

Sammanfattningsvis kan det konstateras att tvistfinansiering främjar tillgången till rättslig prövning, men det är också förenat med risker. Om riskerna minimeras genom reglering, är fördelarna med finansiering emellertid större än nackdelarna.

4.2 De huvudsakliga konsekvenserna

Konsekvenser för statsfinanserna och myndigheternas verksamhet

Propositionen bedöms ha endast smärre konsekvenser för den offentliga ekonomin.

I den nya lagen om grupptalan om åtgärder för förbuds föreläggande föreskrivs det i regel om meddelande av sådana förbud och förelägganden om beriktigande som också i dagens läge kan utföras med stöd av gällande lagstiftning.

Enligt lagförslaget har således konsumentombudsmannen, Konkurrens- och konsumentverket, Finansinspektionen, Transport- och kommunikationsverket, Säkerhets- och utvecklingscentret för läkemedelsområdet, Tillstånds- och tillsynsverket för social- och hälsovården och dataombudsmannen rätt att väcka talan vid inhemsk grupptalan i sådana situationer där en näringsidkares handlande har kränkt konsumenters kollektiva intressen i Finland. Myndigheternas tillsynsansvar ska inte utvidgas genom lag, men grupptalan om åtgärder för förbuds föreläggande införs som ett tillämpligt alternativ vid sidan av de tillsynsmetoder som ingår i övrig lagstiftning som skyddar konsumenters kollektiva intressen. Med beaktande av att ovannämnda tillsynsmyndigheter redan nu har tillgång till effektiva förfaranden, medför användningen av det nya förfarandalternativet inte tilläggskostnader för myndigheterna, eftersom grupptalan då används i stället för ett annat förfarande.

I fråga om gränsöverskridande grupptalan ska, utöver de myndigheter som anges i den nuvarande lagen om gränsöverskridande förbuds förfarande, dataombudsmannen utses till ny godkänd enhet. Uppgiften är ny för dataombudsmannen. De i dagsläget behöriga myndigheterna har emellertid inte anhängiggjort ett enda förbuds förfarande i andra EES-stater med stöd av lagen om gränsöverskridande förbuds förfarande. I ljuset av detta faktum och dessutom med

beaktande av att konsumentskyddsmyndigheterna i de olika medlemsstaterna redan nu har tillgång till gränsöverskridande samarbetsnätverk med låg tröskel, kan det anses som osannolikt att gränsöverskridande grupptalan om förbudsförfarande skulle väckas oftare än i dagens läge. I regel kan reformen inte anses medföra tilläggskostnader annat än i de exceptionella enskilda fall där en myndighet väcker en sådan talan.

Även om det materiella tillämpningsområdet för lagen om grupptalan utvidgas, föreslås det i propositionen inte talerätt för nya myndigheter. Myndighetsinitierad grupptalan kan således också i fortsättningen endast väckas av konsumentombudsmannen. Konsumentombudsmannen har hittills inte väckt grupptalan. Det innebär emellertid inte att lagstiftningen blivit en död bokstav. Konsumentombudsmannen inledde år 2019 förfarande med grupptalan mot tre s.k. snabblåneföretag. Grupptalan ledde emellertid inte till domstolsbehandling, eftersom företagen gick med på att ersätta de alltför stora räntor och kostnader som konsumenterna betalat på basis av orimliga avtalsvillkor. Konsumentombudsmannen har också i flera andra fall på förhandlingsväg nått en uppgörelse i godo i sådana ärenden där en näringsidkare ansetts ha handlat i strid med den lagstiftning som omfattas av konsumentombudsmannens tillsynsbehörighet. Således kan grupptalan konstateras ha varit ett betydelsefullt, rentav centralt verktyg med tanke på konsumenternas tillgång till rättslig prövning i de aktuella fallen.

Det är klart att samråden, inledandet av förfaranden med grupptalan och de administrativa åtgärderna i anslutning till dem har medfört och också i framtiden kommer att medföra kostnader för konsumentombudsmannen och Konkurrens- och konsumentverket. Dessa kostnader har emellertid betalats ur ämbetsverkets omkostnader och i detta skede är det svårt att uppskatta i vilken mån ändringarna, exempelvis eventuella gränsöverskridande grupptalan om åtgärder för gottgörelse, medför tilläggskostnader. Samtidigt bör det påpekas att möjliggörandet av grupptalan förutsätter att konsumentombudsmannen har tillräckliga resurser såväl när det gäller finansiering som årsverken. Grupptalan har visat sig vara ett effektivt rättsmedel, även om endast myndigheter haft talerätt.

Grupptalan om åtgärder för förbudsföreläggande ska handläggas i marknadsdomstolen och grupptalan om åtgärder för gottgörelse i första instans i Helsingfors tingsrätt. Reformen utvidgar delvis domstolarnas behörighet i synnerhet i fråga om gränsöverskridande grupptalan. Också organisationers talerätt kan medföra att nya mål som gäller grupptalan väcks vid domstol. Även om efterlevnaden av dataskyddslagstiftningen inte omfattas av konsumentombudsmannens tillsynsbehörighet, kan ersättningsanspråk som grundar sig på överträdelse av dataskyddslagstiftningen komma att handläggas i Helsingfors tingsrätt i form av organisationsgrupptalan. Genom att organisationsgrupptalan blir möjlig kan det materiella tillämpningsområdet för lagstiftningen om grupptalan komma att utvidgas i praktiken. Om en grupptalan väcks i Helsingfors tingsrätt, kräver dess handläggning resurser. Å andra sidan har reformen på grund av det låga antalet potentiella mål åtminstone inte i princip någon betydande inverkan på kostnaderna för dessa domstolars verksamhet eller domstolarnas personalbehov. Även om reformen uppskattas ha endast liten inverkan på arbetsmängden vid domstolarna, kan den totala inverkan av flera enskilda reformer som genomförs vid olika tidpunkter vara betydande. Dessutom kan en enskild grupptalan vara till sin natur omfattande. Därför ska den arbetsmängd som grupptalan medför och dess eventuella effekter på personalbehovet följas noggrant.

I propositionen föreslås det för justitieministeriet uppgifter framför allt i anslutning till utseendet av organisationer till godkända enheter. Också de övriga administrativa uppgifterna som direktivet förutsätter, kontakten med kommissionen och informationsutbytet ska enligt förslaget överlåtas på justitieministeriet till den del som uppgifterna inte ska skötas av de godkända enheterna själva. Motsvarande uppgifter hör till justitieministeriet enligt 5 § i lagen om gränsö-

verskridande förbudsförfarande. Skötseln av de nuvarande uppgifterna har inte inverkat på justitieministeriets resurs- eller årsverksbehov. Det är inte sannolikt att skötseln av uppgifterna enligt propositionen ger upphov till ett behov av att utöka ministeriets resurser eller personal.

Konsekvenser för konsumenter, näringsidkare och organisationer som främjar konsumenters kollektiva intressen

Konsekvenser för konsumenter

Syftet med propositionen är att utveckla det nuvarande rättegångssystemet för kollektiva intressen såväl i fråga om åtgärder för förbudsföreläggande som åtgärder för gottgörelse på så sätt att konsumenternas berättigade rättigheter kan tillgodoses oftare och effektivare.

I fråga om åtgärder för förbudsföreläggande är reformens konsekvenser för verkställigheten av den lagstiftning som skyddar konsumenter och även hushåll mer generellt inte nödvändigtvis betydande, eftersom Finland redan nu har fungerande tillsynssystem och ansvariga myndigheter. I vissa situationer kan konsekvenserna av grupptalan om åtgärder för förbudsföreläggande när det gäller preskription av fordringar som grundar sig på det handlande som förbjuds emellertid vara betydande. Konsumenter som lidit skada kan utan att förlora sin rätt vänta på avgörandet i ett förbudsmål och först därefter besluta om de kräver gottgörelse av näringsidkaren eller väcker fullgörelsetalan vid domstol.

Fokus ligger emellertid på de ändringar som föreslås i lagen om grupptalan och framför allt utvidgningen av talerätten att också gälla de organisationer som utsetts till godkända enheter.

Revideringen av lagstiftningen på så sätt att också organisationer som främjar konsumenters kollektiva intressen kan stå som kärende i en grupptalan kan anses underlätta möjligheten till rättslig prövning i sådana konsumenttvister där en stor grupp personer i samma ställning har blivit utsatta för identisk rättskränkning. Utvidgningen av talerätten och tillämpningsområdet för lagen om grupptalan kan leda till att ersättningsansvaret för sådana överträdelser som för närvarande inte underkastas domstolsprövning realiserats oftare. Liksom den nuvarande lagstiftningen om grupptalan bidrar också dessa ändringar till att förebygga överträdelser. De organisationer som utsetts till godkända enheter har en bättre förhandlingsposition än i dagens läge, och samtidigt som detta förbättrar konsumenternas och även hushållens ställning och rättssäkerhet bidrar det till ett fungerande civilsamhälle. Om exempelvis konsumenternas förtroende för att bestämmelserna i konsumentskyddslagen genomförs i praktiken ökar i och med reformerna, förbättrar detta konsumenternas förtroende för ett fungerande rättssystem. Om konsumenterna i högre grad kan lita på att deras i lag tryggade rättigheter också tillgodoses i praktiken, främjar detta en fungerande marknad.

Direktivets tillämpningsområde är ytterst brett och det omfattar utöver traditionella konsumentköp flera andra områden, t.ex. dataskydd, finansiella tjänster, resor och turism, energi, telekommunikationer och miljö. Konsekvenserna beror således i sista hand på vilken typ av organisationer som ansöker om att utses till godkänd enhet och vilka ärenden de för till domstol. Därför är det inte möjligt att bedöma konsekvenserna för enskilda konsumentgrupper. Utgångspunkten är dock att organisationernas talerätt förbättrar alla konsumenters ställning jämfört med nuläget.

Bestämmelserna om tvistfinansiering ökar likaså möjligheterna att väcka grupptalan. För organisationerna är det fråga om en viktig ändring. Även om tvistfinansiering också idag godkänns, kan de nya bestämmelserna öka tillgången till extern finansiering redan därigenom att den blir synlig och konstateras vara ett tillåtet sätt att täcka förfarandekostnaderna vid väckande av grupptalan.

Grupptalan är ett sätt att tillgodose konsumentkollektivets rättigheter i en situation där anspråken grundas på överträdelser som en stor grupp personer i samma ställning har blivit utsatta för. Ett avgörande på förhandlingsväg utan en verkställbar dom räcker inte till för att säkerställa att konsumenterna gottgörs för de förluster som de orsakats till följd av den lagstridiga verksamheten. Ett bra exempel på en sådan situation är den s.k. Dieselgate, där Volkswagen hade marknadsfört dieslbilar med olagliga system för avgashantering i flera länder. Inom EU har Volkswagen gått med på att betala ersättningar endast till de konsumenter som var bosatta i Tyskland vid tidpunkten för när bilen skaffades. Dieselgate framhölls när kommissionen 2018 lade fram sitt förslag till direktiv om grupptalan. Redan då var det uppenbart att tillgången till kollektiva konsumentskyddsmedel klart inverkar på konsumenternas möjligheter att i olika medlemsstater få ersättning för sina förluster.

Konsekvenser för näringsidkare

Lagen om grupptalan har varit i kraft i Finland sedan 2007. Olika myndighetsförbud som också organisationer som främjar konsumenters intressen kan yrka på att ska utfärdas har varit en del av rättssystemet även längre än så. Den arbetsgrupp som beredde det betänkande som föregick regeringens proposition hade till uppgift att bereda ett förslag, där direktivet införlivas i den nationella lagstiftningen med så få lagstiftningsändringar som möjligt. De ändringar som nu föreslås är därför inte så omfattande att de avsevärt skulle förändra verksamhetsmiljön för näringsidkare jämfört med nuläget.

De föreslagna revideringarna medför ingen direkt ekonomisk belastning för näringsidkare. Det kan rentav anses att de föreslagna ändringarna inte alls medför nya belastningar eller skyldigheter för de näringsidkare som följer lagstiftningen. Revideringarna syftar nämligen enbart till att de förluster som konsumenterna orsakats till följd av lagstridig verksamhet effektivare ska allokeras till den som utövar verksamheten i fråga.

Då möjligheterna att använda grupptalan utökas genom utvidgningen av tillämpningsområdet och utsträckandet av talerätten också till organisationer, minskar näringsidkarnas möjligheter att få grundlös konkurrensfördel eller någon annan ekonomisk fördel framför allt i sådana situationer där underlåtenhet att följa den materiella lagstiftningen orsakar en enskild konsument endast relativt små ekonomiska förluster, men det totala antalet konsumenter är stort. Om det är fråga om omfattande verksamhet, som det i allmänhet är vid grupptalan, kan den konkurrensfördel som erhållits i förhållande till andra företag inom branschen vara även betydande.

Det kan därför konstateras att den ersättningsskyldighet som genom grupptalan påfördes Volkswagen också bidrog till en bättre fungerande marknad för övriga biltillverkare. Biltillverkaren som fuskat med systemet gick miste om ekonomisk vinst och led en stor imageförlust. Dessutom har fallets förebyggande effekt med största sannolikhet varit betydande.

Även om förfaranden med grupptalan också i framtiden skulle inledas endast sällan, minskar det inte lagens förebyggande effekt. När sannolikheten för genomförande av den materiella lagstiftningen i enskilda fall ökar, bidrar det också indirekt till att utveckla företagets verksamhetsmiljö i en mer jämlik riktning. Eftersom lagstridig verksamhet inte ger någon konkurrensfördel, blir ramen för företagsverksamheten mer förutsägbar. Detta förbättrar för sin del konkurrensen mellan företagen och därigenom marknadens funktion.

Naturligtvis ökar det utvidgade tillämpningsområdet för lagen om grupptalan och möjligheten till organisationstalan också risken för företagen att bli föremål för en rättsprocess. Detta kan anses vara negativt för företagsverksamheten. På allmän nivå är målet emellertid att företagande och företagsverksamhet sker inom ramen för lagstiftningen. De ovan presenterade aspekterna på

utvecklingen av rättsskyddet och förbättringen av konkurrensen ska därmed anses vara betydligt viktigare än nackdelarna förenade med den ökade processrisken inom företagsverksamheten.

Grupptalan har också förenats med andra hotbilder. Möjligheten till grupptalan har ansetts försämrade Finlands konkurrenskraft som etableringsort för internationella företag i förhållande till sådana stater där denna form av talan inte finns eller där dess tillämpningsområde är mer begränsat. Det finns emellertid inga bevis på att detta skulle ha varit fallet efter stiftandet av lagen om grupptalan. Dessutom är denna aspekt i detta sammanhang inte längre särskilt relevant, eftersom det är fråga om att genomföra sådan lagstiftning som förutsätts enligt direktivet och Finlands viktigaste handelspartner och också konkurrenter är unionens medlemsstater. Endast om de föreslagna ändringarna i lagstiftningen vore betydligt ofördelaktigare för näringsidkarna än motsvarande åtgärder i övriga medlemsstater, skulle konsekvenserna kunna vara negativa för näringsverksamheten. Även då baserar sig en negativ bedömning sannolikt på att lagstiftningen kan leda till ogrundad talan som väckts i syfte att orsaka skada och som ökar näringsidkarnas indirekta kostnader. I de föreslagna lagarna har strävan varit att förhindra ogrundad talan så effektivt som möjligt, varvid inte heller indirekta kostnader uppstår.

Konsekvenser för organisationer som främjar konsumenters kollektiva intressen

I skäl 24 framhävs konsumentorganisationernas aktiva roll när det gäller att säkerställa att relevanta bestämmelser i unionsrätten följs. Syftet med bestämmelserna är att säkerställa att uttryckligen konsumentskyddsorganisationer kan begära att bli utsedda till godkända enheter. Utöver att främja genomförandet av unionens konsumentskyddslagstiftning är det främsta syftet med direktivet att stärka organisationernas ställning på konsumentskyddsområdet. Detta syfte och dess uppnående är viktigt framför allt i de medlemsstater där de samhällseliga institutionerna inte alltid fungerar på bästa möjliga sätt.

Genom att ge organisationer talerätt förbättras deras verksamhetsmöjligheter. Grupptalan är för organisationerna ett nytt verktyg i de stater, såsom Finland, där organisationsgrupptalan inte förut varit möjligt. Organisationernas ställning som förhandlingspartner till näringsidkarna blir mer jämlik. Eftersom de organisationer som utses till godkända enheter ska uppfylla på förhand fastställda strikta kriterier, bidrar systemet till att öka förtroendet för organisationernas verksamhet även mer allmänt på samhällslevelig nivå och också inom näringslivet.

Tillåtandet av finansiering från tredje part ger organisationerna möjlighet att väcka talan i sådana situationer där konsumenternas krav är motiverade, men organisationerna inte har medel att finansiera förfarandekostnaderna. Tillåtandet av finansiering förbättrar organisationernas verksamhetsmöjligheter och gör dem till starkare aktörer.

Möjligheten att fungera som en godkänd enhet och skaffa nödvändig finansiering för att väcka talan ökar organisationernas metoder att främja de konsumentintressen som de övervakar. Potentiella godkända enheter kan vara både allmänna konsumentorganisationer och organisationer som inriktar sig på en specifik aspekt eller konsumentgrupp. När de organisationer som främjar konsumenters intressen och handlar sakkunnigt också har faktiska möjligheter att väcka grupptalan, främjar det ett välfungerande civilsamhälle också på ett bredare plan, inte enbart i fråga om enskilda konsumenter.

5 Alternativa handlingsvägar

5.1 Handlingsalternativen och deras konsekvenser

Utövande av nationell prövningsrätt

Direktivet om grupptalan är varken fullharmoniserande eller minimiharmoniserande, utan delvis harmoniserande. Direktivet föreskriver endast om vissa principer som ska tillämpas vid ett förfarande som gäller grupptalan enligt direktivet. Direktivet är därför allmänt utformat och ger medlemsstaterna betydlig handlingsfrihet vid genomförandet. Direktivet innehåller exempelvis inte några bestämmelser om vilka förutsättningar som ska uppfyllas för att ett ärende ska kunna behandlas som grupptalan i en domstol eller administrativ myndighet. Exempelvis föreskriver direktivet inte om enhetliga anspråk om gottgörelse eller om storleken på en konsumentgrupp. Dessa förutsättningar ska fastställas i den nationella lagen. Enligt förslaget ska nationell prövningssrätt utövas på så sätt att mekanismerna i den gällande lagstiftningen bibehålls när de inte står i strid med bestämmelserna i direktivet. Förfarandet innebär att det nationellt hade varit möjligt att göra mer ändringar i den gällande lagstiftningen, men att det inte har ansetts vara befogat att utnyttja denna möjlighet.

Tillämpningsområde

Enligt direktivet ska grupptalan kunna väckas i ett ärende, där en näringsidkare har handlat i strid med de EU-rättsliga instrumenten i bilaga I till direktivet på så sätt att handlandet skadar eller kan skada konsumenters kollektiva intressen. Direktivet om grupptalan hindrar emellertid inte införande eller bevarande av mekanismer för grupptalan med ett mer omfattande tillämpningsområde, dvs. i praktiken tillämpning av det system som förutsätts i direktivet också på sådana områden som inte omfattas av direktivets tillämpningsområde (se skäl 18).

I det reformprogram för rättsvärderna för åren 2013–2025 som utarbetades av en delegation som justitieministeriet tillsatte den 1 juni 2012 föreslås det som ett mål på medellång sikt att utreda möjligheterna att utvidga tillämpningsområdet för den gällande lagen om grupptalan på så sätt att den också omfattar andra än tvistemål som gäller konsumentavtal (Justitieministeriets betänkanden och utlåtanden 16/2013, s. 37). Arbetsavtalskonflikter och miljöskadeärenden nämns som exempel på tvister vars inkluderande i tillämpningsområdet för mekanismen för grupptalan ska utredas.

Direktivet om grupptalan hindrar inte införandet av till sitt tillämpningsområde mer omfattande mekanismer för grupptalan. Den arbetsgrupp som beredde genomförandet av direktivet om grupptalan hade emellertid inte i uppgift att bedöma en utvidgning av tillämpningsområdet för lagstiftningen om grupptalan över vad som genomförandet av direktivet förutsätter. Det berodde bl.a. på tidsmässiga orsaker, men var också resultatet av ett rättspolitisk övervägande. En utvidgning av tillämpningsområdet ansågs kräva en mer omfattande samhällsdebatt än vad som var möjligt i samband med genomförandet av direktivet. Utvidgningen av lagstiftningen om grupptalan att också gälla andra rättsområden kommer således att tas upp till bedömning efter att den föreslagna lagstiftningen har trätt i kraft.

Godkända enheter

Enligt artikel 4.4 i direktivet bestämmer medlemsstaterna själva vilka kriterier en enhet som utsetts till godkänd enhet för inhemsk grupptalan ska uppfylla, men kriterierna ska vara förenliga med kriterierna i direktivet. Enligt artikel 4.5 får medlemsstaterna även tillämpa de kriterier som gäller för godkända enheter för gränsöverskridande grupptalan på godkända enheter för inhemsk grupptalan. Enligt artikel 4.6 får godkända enheter för inhemsk grupptalan även utses på *ad hoc*-basis för att väcka en specifik grupptalan, men medlemsstaterna uppmuntras inte att införa utseende *ad hoc*.

Syftet med de krav som ställs på godkända enheter är att säkerställa kvaliteten på enheternas verksamhet och förhindra att talan väcks utan grund. Om lindrigare krav ställs på de organisationer som utses för inhemsk gruppitalan än på de organisationer som utses för gränsöverskridande talan, kan det medföra att nivån på de aktörer som driver gruppitalan blir mycket varierande. Då är det inte heller möjligt att genom kriterier säkerställa samma expertis och erfarenhet av intressebevakning som de krav som nu föreslagits möjliggör. Om däremot kriterierna är striktare för organisationer som utses för inhemsk talan, innebär det i praktiken att som kärande kan godkännas en sådan förening som uppfyller kriterierna i direktivet och som är registrerad i en annan medlemsstat, exempelvis i Rumänien, men att motsvarande förening inte godkänns som kärande, om föreningen är registrerad i Finland. För att kriterierna ska vara så klara och enhetliga som möjligt och för att de ska stärka förtroendet för att de godkända enheterna handlar på lämpligt sätt, föreslås det i propositionen inte olika kriterier för organisationer som utses för nationell gruppitalan och utseende *ad hoc* införs inte.

Medlemsstaterna får utse myndigheter till godkända enheter, men det är inte nödvändigt. I Finland har flera myndigheter i ärenden som omfattas av deras tillsynsbehörighet rätt att meddela åtgärder för förbudsföreläggande och/eller begära att åtgärder för förbudsföreläggande meddelas för att följa konsumentskyddslagstiftningen. Det är sålunda naturligt att behöriga tillsynsmyndigheter utses till godkända enheter för åtgärder för förbudsföreläggande. För åtgärder för gottgörelse ska inga andra myndigheter utses till godkänd enhet än konsumentombudsmannen, som i dagens läge har behörighet att väcka gruppitalan. Lösningen motiveras i avsnitt 4.1.

Behandling av åtgärder för förbudsföreläggande och gottgörelse

Enligt artikel 7.5 i direktivet om gruppitalan får medlemsstaterna föreskriva att yrkanden som gäller åtgärder för förbudsföreläggande och åtgärder för gottgörelse behandlas och avgörs genom ett och samma förfarande, dvs. i praktiken i samma domstol eller förvaltningsmyndighet. Det är således möjligt att föreskriva om ett helt nytt förfarande enligt direktivet om gruppitalan för att behandla både förbud i anslutning till efterlevnaden av lagstiftningen och tvistemål som gäller gottgörelser mellan enskilda rättssubjekt.

I Finland behandlas förbud som säkerställer en fungerande marknad och obligationsrättsliga tvistemål i olika domstolar. Beslut om att meddela åtgärder för förbudsföreläggande till förmån för det allmänna konsumentkollektivet fattas antingen av den myndighet som har tillsynsansvaret eller av marknadsdomstolen på myndighetens ansökan. Om myndigheten själv meddelar förbud, söks ändring i beslutet antingen hos marknadsdomstolen eller förvaltningsdomstolen. Beslut om gottgörelse fattas i sin tur av de allmänna domstolarna, och gruppitalan handläggs endast av Helsingfors tingsrätt som första instans. Två separata förfaranden kan förlänga den totala handläggningstiden och öka rättegångskostnadsrisken för godkända enheter som är kärande och för näringsidkare som är svarande. En ändring av lagstiftningen antingen på så sätt att marknadsdomstolen i samband med ett förfarande som gäller åtgärder för förbudsföreläggande kan avgöra anspråk om gottgörelse för de konsumenter som hör till en konsumentgrupp, eller på så sätt att Helsingfors tingsrätt i samband med kollektiva anspråk om gottgörelse kan avgöra förbudsyrkanden som rör marknadens funktion, skulle dock innebära en betydande förändring av rättssystemets struktur och förutsätta en grundlig och omfattande lagberedning. Målet för arbetsgruppen, som hade i uppgift att bereda de bestämmelser som behövs, var att genomföra direktivet om gruppitalan på ett så ändamålsenligt sätt som möjligt utgående från gällande lagstiftning. En ändring av nuläget och rättssystemets centrala strukturer i samband med genomförandet av direktivet hade inte varit möjligt eller ändamålsenligt.

Fastställande av överträdelser

Enligt artikel 8.2 i direktivet kan medlemsstaterna föreskriva en möjlighet att genom grupptalan om åtgärder för förbuds föreläggande fastställa att en viss verksamhet som redan har upphört har skadat konsumenternas skyddade intressen. Syftet med denna bestämmelse är att göra det möjligt att framställa ett förbudsyrkande som har karaktären av en fastställsetalan. Ett flertal medlemsstater, inklusive Finland, ansåg att bestämmelsen var onödig eftersom ett handlande i princip kan förbjudas genom att en upprepning av handlandet förbjuds, även om näringsidkaren frivilligt skulle ha upphört att handla på det aktuella sättet. Enligt direktivet överläts det därför till medlemsstaterna att avgöra om en bestämmelse om fastställsetalan ska tas in i lagstiftningen. Detsamma gäller en bestämmelse om att näringsidkaren är skyldig att helt eller delvis offentliggöra beslutet om åtgärden för förbuds föreläggande, i en form som anses vara lämplig av domstolen eller den administrativa myndigheten, eller att offentliggöra ett beriktigande.

I propositionen föreslås det att det i lagen om åtgärder för förbuds föreläggande införs en bestämmelse, enligt vilken marknadsdomstolen kan förbjuda en näringsidkare att fortsätta eller upprepa ett handlande som domstolen anser vara lagstridigt. Ett särskilt förfarande med karaktären av fastställsetalan har inte ansetts vara nödvändigt. Marknadsdomstolen kan också ålägga en näringsidkare att offentliggöra ett beriktigande, om det ska anses vara nödvändigt. Det föreslås inte att en skyldighet med karaktären av skamstraff för offentliggörandet av beslutet tas med i lagen, eftersom det är föga anpassat till rättssystemet. Finland tillämpar således provningsrätt enligt artikel 8.2 och bevarar sin lagstiftning i oförändrad form.

Samrådsskyldighet

När det gäller talan om åtgärder för förbuds föreläggande tillåter direktivet att medlemsstaterna föreskriver om s.k. föregående samråd (artikel 8.4). Även om artikel 8 i direktivet om grupptalan endast gäller talan om förbuds föreläggande kan det på nationell nivå föreskrivas att samrådsskyldigheten även ska tillämpas på grupptalan om åtgärder för gottgörelse (skäl 41 *in fine*).

Enligt förslaget ska lagen om åtgärder för förbuds föreläggande innehålla en bestämmelse om samrådsskyldighet, som gäller myndigheter när de handlar i egenskap av godkända enheter. Alternativt kan det föreskrivas att samrådsskyldigheten gäller alla godkända enheter och även åtgärder för gottgörelse.

Samrådsskyldigheten är en del av myndigheternas rådgivande och handledande verksamhet. I organisationernas verksamhet ingår inte motsvarande rådgivnings- och handledningsuppgifter, varför det inte är ändamålsenligt att ålägga samrådsskyldighet för en organisation som handlar i egenskap av godkänd enhet. Väckande av talan i ett tvistemål kräver inte föregående samråd med motparten, även om sådana samråd i praktiken alltid förs. Sålunda är det inte heller av denna orsak motiverat att föreskriva samrådstvång för en enskild typ av talan, dvs. grupptalan.

Överföring av utnyttjade medel till tredje part

Enligt artikel 9.7 i direktivet har medlemsstaterna möjlighet att föreskriva om ett förfarande enligt vilket det, i en situation där grupptalan har nått framgång men alla konsumenter som har rätt till gottgörelse inte har krävt ut sin fordran, kan bestämmas att medel som inte utnyttjats ska betalas exempelvis till en organisation som främjar konsumenters kollektiva intressen.

Denna möjlighet föreslås inte utnyttjas. Enligt skadeståndslagstiftningen tillfaller rätten till ersättning den som lidit skada. En bestämmelse om att ersättningsmedlen ska överlätas, om så endast i andra hand exempelvis till en allmännyttig förening, skulle på ett betydande sätt ändra den gällande materiella lagstiftningen. Sådana ändringar kan inte göras utan en grundlig lagberedning vid sidan av en ändring av lagstiftningen som gäller rättegångsförfarandet.

Finansiering av grupptalan

Enligt artikel 10 i direktivet kan extern finansiering av grupptalan om åtgärder för gottgörelse också förbjudas genom nationell lag. Om finansiering tillåts, ska det säkerställas att finansiären inte är en konkurrent till svaranden i talan eller beroende av svaranden eller påverkar beslut i procedurfrågor på ett otillbörligt sätt. Förutsättningarna för finansiering av talan beskrivs i avsnitt 4.1. I Finland finns det inga bestämmelser om hur en tredje part kan finansiera rättegångar. Då det inte har föreskrivits något om finansiering, ska det anses vara allmänt tillåtet. Om tvistfinansiering mer allmänt anses som ett fenomen som bör åtgärdas genom lagstiftning, bör det dryftas i större omfattning i fråga om alla tvistemål, inte enbart i fråga om enskilda mål om grupptalan som gäller konsumentskydd. Formerna för finansiering av grupptalan och deras effekter bör också följas upp och utredas före ett övervägande att helt förbjuda finansiering. I detta skede är det sålunda inte motiverat att förbjuda tvistfinansiering i en enskild typ av talan som gäller konsumentskydd.

Deltagaravgift

Enligt artikel 20.3 i direktivet kan medlemsstaterna på nationell nivå föreskriva om en deltagaravgift för medlemmarna i en grupp som deltar i en grupptalan. I Finland finns bestämmelser om när statliga myndigheters prestationer ska vara avgiftsbelagda i lagen om grunderna för avgifter till staten (150/1992). För att en myndighet, dvs. konsumentombudsmannen ska kunna ta ut en avgift för deltagande i en grupptalan, behövs särskilda bestämmelser. Konsumentombudsmannens uppgift är att trygga konsumenternas ställning bl.a. genom att övervaka efterlevnaden av de lagar som har stiftats till skydd för konsumenterna. En deltagaravgift ligger inte naturligt i linje med konsumentombudsmannens uppgift och trygandet av konsumenternas ställning. Särskilda bestämmelser föreslås om organisationers rätt att ta ut deltagaravgift enligt artikel 20.3 i direktivet.

Elektroniska databaser

Enligt artikel 14 i direktivet får medlemsstaterna upprätta elektroniska databaser, som tillhandahåller information om de godkända enheter som på förhand utsetts för ändamålet att väcka inhemsk och gränsöverskridande grupptalan och allmän information om pågående och avslutade grupptalan. I Finland finns flera elektroniska databaser, bl.a. den för alla öppna databasen Finlex med information om lagstiftning och rättspraxis. Dessutom innehåller exempelvis databasen Edilex för alla öppen information om författningar, rättspraxis och juridisk forskning samt avgiftsbelagd laginformationservice. Det kräver resurser att bygga upp en ny databas enbart för uppgifter om grupptalan. Databasen skulle dessutom vara delvis överlappande med befintliga databaser och kan därför inte anses vara nödvändig. I propositionen föreslås det därför inte att det upprättas en ny databas.

5.2 Handlingsmodeller som planeras eller används i andra medlemsstater

Genomförandet av direktivet pågår i praktiken i alla medlemsstater, varför det inte är möjligt att redogöra för de åtgärder som de överväger.

Kommissionen lämnade emellertid redan den 25 januari 2018 en rapport om genomförandet av kommissionens rekommendation om gemensamma principer för kollektiv prövning av ansökningar om förbudsföreläggande och av ersättningsanspråk vid åsidosättande av rättigheter som garanteras genom unionsrätten (2013/396/EU). Av rapporten framgår att alla medlemsstater redan då använde kollektiva förfaranden vid åtgärder för förbudsföreläggande i anslutning till den

konsumentlagstiftning som omfattas av tillämpningsområdet för direktivet om förbuds föreläggande. Dessutom var det i vissa medlemsstater möjligt att tillämpa kollektiva förbuds förelägganden också inom specialområden, närmast i konkurrensärenden eller ärenden som hänför sig till miljö, sysselsättning eller bekämpning av diskriminering.

Enligt rapporten hade flera medlemsstater också kollektiva prövningsmöjligheter närmast för konsumentskyddsärenden. Andra rättsområden, där det var möjligt att kollektivt yrka på ersättning, var konkurrens, finansiella tjänster, arbetsrätt, miljö och likabehandling.

Frågan om talerätt i förfaranden som motsvarar grupptalan har lösts på olika sätt i olika medlemsstater. Exempelvis tillåter Sverige både enskild grupptalan, organisationsgrupptalan och offentlig grupptalan och i Danmark delar icke-statliga organisationer talerätten med myndigheterna. I många stater kan organisationstalan komma i fråga.

Det förekommer också skillnader i medlemslänternas lagstiftning till den del det är fråga om vilka krav som ställs på sammanslutningar för att de ska kunna företräda en grupp i en kollektiv talan om förbuds föreläggande eller gottgörelse. I fråga om talan om förbuds föreläggande som gäller konsumenter föreskriver direktivet om förbuds föreläggande att talan om förbuds föreläggande kan väckas av sammanslutningar som bildats i enlighet med nationell lagstiftning och vars syfte är att skydda konsumenternas kollektiva intressen. Enligt direktivet är det upp till medlemsstaterna att besluta om eventuella övriga tillämpliga kriterier. De vanligaste kraven som medlemsstaterna tillämpar på kollektiv talan om gottgörelse och förbuds föreläggande hänför sig till sammanslutningens icke vinstdrivande natur och objektets betydelse för uppnåendet av syftet med sammanslutningens verksamhet. I vissa medlemsstater ställs ytterligare krav på expertis, erfarenhet och representativitet.

Likaså varierar de legislativa alternativen när det gäller möjligheten att ansluta sig till en kollektiv talan om gottgörelse mellan medlemslänterna. En stor del av de medlemsstater där ett förfarande som motsvarar grupptalan är möjligt tillämpar på deltagande enbart opt in-principen, en del länder, bl.a. Nederländerna, Belgien och Danmark, tillämpar båda parallellt, och exempelvis Portugal tillämpar endast opt out-principen.

Medlemsstaternas lösningar avviker också i fråga om bestämmelserna om extern finansiering. Av EU:s medlemsstater är finansiering av kollektiv talan med externa medel förbjudet i Irland och Grekland. I Tyskland är det förbjudet att skaffa extern finansiering i konkurrensrättslig talan som gäller kvarstad av egendom. I Slovenien är extern finansiering uttryckligen tillåten i kollektiv talan om gottgörelse. Också i Nederländerna är extern finansiering tillåten. De övriga medlemsstaterna föreskriver inte om vilka sätt som tillåts för att finansiera väckande av kollektiv talan.

6 Remissvar

6.1 Begäran om utlåtande

Inledning

Utkastet till regeringens proposition om genomförandet av direktivet om grupptalan var på remiss under tiden 16.2–31.3.2022 och sändes till sammanlagt 51 remissinstanser via tjänsten Utlåtande.fi. Remissyttrandena finns tillgängliga på tjänsten Utlåtande.fi (<https://www.utlåtande.fi>). Följande 36 remissinstanser yttrade sig: Akava, Asiakkuusmarkkinointiliitto ry, Electronic Frontier Finland - Effi ry, Finlands näringsliv EK, Energimyndigheten, Erikoiskaupan liitto Etu ry, Finanssiala ry, Finansinspektionen, Helsingfors hovrätt, Finsk Handel rf,

Centralhandelskammaren, Konkurrens- och konsumentverket, Kuluttajaliitto - Konsumentförbundet ry, Kynnys ry, Transport- och kommunikationsverket Traficom, Säkerhets- och utvecklingscentret för läkemedelsområdet FIMEA, Lääketeollisuus ry, Marknadsdomstolen, Justitiekanslersämbetet, Livsmedelsverket, SAMS – Samarbetsförbundet kring funktionshinder rf, Tillstånds- och tillsynsverket för social- och hälsovården Valvira, STTK ry STTK rf, Finlands Fackförbunds Centralorganisation FFC rf, Finlands Advokatförbund, Resebranschens förbund i Finland rf, Finlands Aktiesparare rf, Företagarna i Finland rf, Garantistiftelsen sr, Tietoliikenteen ja tietotekniikan keskusliitto FiCom ry, Dataombudsmannens byrå, Domstolsmyndigheten, Säkerhets- och kemikalieverket Tukes, Arbets- och näringsministeriet, Handikappforum rf och Miljöministeriet.

Riksdagens justitieombudsman, högsta förvaltningsdomstolen, jord- och skogsbruksministeriet, undervisnings- och kulturministeriet, social- och hälsovårdsministeriet samt Arbetspensionsförsäkrarna TELA meddelade att de inte lämnar något yttrande eller att de inte har något att yttra i ärendet.

Handläggning av talan om förbuds föreläggande och talan om gottgörelse i separata processer

Bland yttrandena fanns såväl positiva som kritiska synpunkter på förslaget om att talan om förbuds föreläggande och talan om gottgörelse ska handläggas i separata förfaranden.

EK, FiCom, Centralhandelskammaren, Läkemedelsindustrin och Företagarna i Finland understödde betänkandets förslag om att grupptalan om åtgärder för förbuds föreläggande ska handläggas i marknadsdomstolen och grupptalan om åtgärder för gottgörelse i Helsingfors tingsrätt.

Akava, Advokatförbundet, Effi, Konkurrens- och konsumentverket, Konsumentförbundet, Kynnys, Aktiespararna, FFC, SAMS, STTK, Garantistiftelsen och Handikappforum förhöll sig negativa till förslaget om att talan om förbuds föreläggande och talan om gottgörelse ska handläggas i separata processer och ansåg att genomförandet av målen i direktivet om grupptalan kräver en mer omfattande reform av lagstiftningen så att de båda typerna av talan åtminstone till vissa delar kan handläggas i en och samma process i marknadsdomstolen. Processerna för förbuds föreläggande och gottgörelse skulle även i fortsättningen vara alltför tunga och tidskrävande ur konsument- resursanvändningsperspektiv, och det skulle inte bli lättare att få gottgörelse i praktiken. Konkurrens- och konsumentverket och Konsumentförbundet konstaterade att konsumenternas förluster i vissa fall av kollektiv gottgörelse är av samma typ och innehåll för alla konsumenter. En del av de fall som gäller kollektiv gottgörelse till konsumenter är också tämligen enkla och den gottgörelse som konsumenterna har rätt till kan ha definierats närmare redan på lagnivå. Marknadsdomstolen handlägger redan i dagsläget ersättningsanspråk i vissa ärenden som gäller immateriella rättigheter och affärshemligheter. För att säkerställa konsumenternas rättsliga ställning och ett effektivt genomförande av EU-rättsakterna är det i detta skede möjligt att föreskriva att marknadsdomstolen, om påföljderna av ett lagstridigt förfarande är tillräckligt preciserade på författningsnivå, också ska besluta om konsumenternas rätt till gottgörelse.

Beslutsverksamheten i ärenden som gäller immateriella rättigheter har koncentrerats till marknadsdomstolen. Beslut om gottgörelse fattas av de allmänna domstolarna, och kollektiva anspråk om gottgörelse handläggs av Helsingfors tingsrätt som första instans. Ändring av lagstiftningen så att marknadsdomstolen i samband med förfaranden som gäller åtgärder för förbuds föreläggande kan avgöra anspråk om gottgörelse för konsumenter som hör till en konsumentgrupp skulle ändra rättssystemets struktur i betydande grad och medföra att specialdomstolens behörighet delvis överlappar tingsrättens behörighet. Yttrandena föranleder därför inte några ändringar i förslagen i detta avseende.

Utan att ta ställning till lösningen med två separata processer fäste Justitiekanslersämbetet uppmärksamhet vid att direktivet och de bestämmelser som genomförandet av direktivet förutsätter är viktiga med tanke på de grundläggande fri- och rättigheterna, särskilt mot bakgrund av 21 § i grundlagen, och att förslagen bör bedömas i motiveringen till lagstiftningsordningen. Enligt Justitiekanslersämbetet är det med avseende på de grundläggande fri- och rättigheterna problematiskt om direktivets syften att effektivt tillgodose rättigheter i konsumentärenden inte uppnås på den grunden att det skulle förutsätta mer omfattande ändringar i den nationella lagstiftningen än vad som ursprungligen var tänkt. Propositionens motivering till lagstiftningsordning har kompletterats till denna del.

Utvidgning av tillämpningsområdet för lagen om grupptalan

Det föreslogs inte att tillämpningsområdet för lagen om grupptalan ska utvidgas utöver vad som förutsätts i direktivet. Miljöministeriet föreslog att det ska utredas om det finns skäl att vidareutveckla systemet till att i större utsträckning omfatta bl.a. miljöfrågor. I miljölagstiftningen, t.ex. inom ramen för den nationella klimatlagen, har man på senare tid utrett frågor som rör rätten att söka ändring. Även Helsingfors hovrätt understödde förslaget om att utvidga tillämpningsområdet för lagen om grupptalan till att omfatta miljöskadeärenden och tvister om anställningsavtal. En utvidgning av tillämpningsområdet skulle förbättra möjligheterna till rättslig prövning på dessa områden och öka betydelsen av grupptalan i praktiken. Det föreslås inte att tillämpningsområdet ska utvidgas i detta sammanhang, utan en mer omfattande bedömning av tillämpningsområdet för grupptalan ska göras i ett lämpligt sammanhang vid ett senare tillfälle.

Opt in- och opt out-förfarande

Förslaget om att hålla kvar opt in-förfarandet i lagen om grupptalan delade remissinstansernas synpunkter.

Advokatförbundet, FiCom, Centralhandelskammaren, Läkemedelsindustrin och Företagarna i Finland ansåg att opt in-förfarandet fortfarande ska tillämpas vid talan om gottgörelse, varvid en konsument som deltar i talan ska identifieras i början av processen. Advokatförbundet ansåg att det till den del organisationer under vissa förutsättningar kommer att få möjlighet att väcka talan om gottgörelse handlar om en betydande förändring i det finländska rättssystemet, varvid det är rimligt att förutsätta att resurser används också för att samla ihop och definiera den grupp konsumenter som är representerade.

Effi, Konsumentförbundet, Kynnys, SAMS, Garantistiftelsen och Handikappforum ansåg för sin del att ett opt out-förfarande skulle göra det möjligt att agera för en bredare grupp konsumenters intressen och att det i fråga om många konsumentärenden som drivs i domstol och informationen om dem skulle vara en effektivare och ändamålsenligare verksamhetsmodell som skulle gynna intressena för alla konsumenter i samma ställning. Kynnys, SAMS och Handikappforum konstaterade att ett opt out-förfarande betydligt bättre skulle skydda konsumenter med funktionsnedsättning och trygga deras rättsskydd. Opt in-förfarandet är problematiskt för personer med funktionsnedsättning som lider av den s.k. digitala klyftan. Det till synes neutrala förfarandet missgynnar i praktiken många personer med funktionsnedsättning på grund av deras funktionsnedsättning och lägre digitala kompetens.

I lagen om grupptalan föreskrivs det om ett opt in-förfarande, som är det enda alternativet om konsumenterna inte har sin stadigvarande bosättning i medlemsstaten för den domstol där grupptalan har väckts. Eftersom avsikten är att endast göra de nödvändiga ändringar i lagen om grupptalan som direktivet förutsätter, föreslås inte något ytterligare opt out-förfarande vid sidan

om opt in-systemet. Yttrandena föranleder därmed inte några ändringar i förslagen i detta avseende.

Utseende av myndigheter till godkända enheter

I yttrandena förhöll man sig å ena sidan positivt och å andra sidan kritiskt till förslaget att utse myndigheter till godkända enheter i enlighet med 5 och 6 § i lagen om grupptalan om åtgärder för förbudsföreläggande. Justitiekanslersämbetet, Aktiespararna, Resebranschens förbund, dataombudsmannens byrå samt arbets- och näringsministeriet ställde sig positiva till en utvidgning av kretsen av myndigheter med talerätt och Livsmedelsverket understödde förslaget om att den inte ska utses till godkänd enhet. Energimyndigheten och Säkerhets- och kemikalieverket motsatte sig att bli utsedda till godkända enheter, Transport- och kommunikationsverket förhöll sig reserverat till utvidgandet av verkets befogenheter och FiCom förhöll sig negativt till förslaget. Läkemedelsindustrin och Säkerhets- och utvecklingscentret för läkemedelsområdet tog inte direkt ställning till förslaget om att centret ska utses till godkänd enhet, men de betonade den godkända enhetens valfrihet vid valet av effektiva åtgärder för förbudsföreläggande.

Dataombudsmannens byrå konstaterade att väckande av talan om förbudsföreläggande enligt lagen om grupptalan inte är den primära metoden i förhållande till byråns övriga befogenheter. Enligt Livsmedelsverket kräver skyddet av konsumenternas intressen inte att Livsmedelsverket tas med bland dem som har talerätt, eftersom dess tillsynsbefogenheter är relativt begränsade inom direktivets tillämpningsområde. Inom verksamhetsområdet finns ett stort antal andra metoder som är bättre lämpade än förbudsföreläggande för att hantera upptäckta överträdelser och på så sätt skydda konsumenterna mot lagstridigt agerande. Transport- och kommunikationsverket påpekade att dess behörighet inom de områden som omfattas av direktivet inte till alla delar omfattar uppdrag som syftar till konsumentskydd. Exempelvis baserar sig marknadskontrolluppgifterna inom vägtrafik enbart på kontroll av produkternas överensstämmelse med kraven och de risker som är förknippade med produkterna. Säkerhets- och utvecklingscentret för läkemedelsområdet ansåg att det är viktigt att myndigheten inte åläggs en skyldighet att väcka grupptalan, utan att den själv får avgöra vilket förbudsförfarande som är bäst för varje situation. Läkemedelsindustrin konstaterade att Säkerhets- och utvecklingscentret för läkemedelsområdet redan har befogenheter enligt läkemedelslagen att ingripa mot felaktig marknadsföring som bedrivs av näringsidkare och kan meddela beslut om förbud som kan förenas med vite. I Finland skyddas läkemedelsanvändarna också av ett särskilt system för läkemedelsskadeförsäkring, som gör det möjligt för konsumenter att mer heltäckande och enklare få ersättning för personskador som orsakats av läkemedel jämfört med möjligheten till ersättning inom det normala produktansvaret. Den nya lagen begränsar inte meddelande av förbud och motsvarande åtgärder i enlighet med lagstiftningen. Lagen har således ingen inverkan på förfarandena enligt den sektor-specifika lagstiftningen, utan är tillämplig som ett alternativ vid sidan av övrig lagstiftning som skyddar konsumenters kollektiva intressen. Yttrandena föranleder inte några ändringar i förslagen i detta avseende.

Energimyndigheten och Säkerhets- och kemikalieverket ansåg att deras nuvarande befogenheter gör det möjligt att ingripa snabbare och effektivare mot missförhållanden än genom talan om förbudsföreläggande. Energimyndigheten kan vid vite ålägga en näringsidkare att korrigera ett lagstridigt agerande och dess beslut påverkar situationen för alla konsumenter i samma ställning. Rollen som godkänd enhet skulle kräva ytterligare resurser för Energimyndigheten. Energimyndigheten ansåg att förslaget om att den ska utses till godkänd enhet, men inte regionförvaltningsverken och Livsmedelsverket, var en motstridig lösning med tanke på lagstiftningens enhetlighet. Säkerhets- och kemikalieverket ansåg att den nya behörigheten skulle innebära ett helt nytt perspektiv på lagstiftningen om produkttillsyn. Om Säkerhets- och kemikalieverket skulle utses till godkänd enhet skulle verkets och konsumentskyddsmyndigheternas uppgifter

och roll sammanblandas, vilket skulle öka såväl oklarheten kring bl.a. rådgivningsskyldigheten som allokeringen av resurser för samma uppgifter till olika myndigheter. Dessutom påpekade Säkerhets- och kemikalieverket att Konsumentverkets uppgifter inom produktsäkerhetstillsynen överfördes till Säkerhets- och kemikalieverket den 1 januari 2010 med hänvisning till att det med tanke på resultatet vore ändamålsenligt om produktsäkerhetstillsynen fanns i anslutning till en organisation vars kärnuppgift är att övervaka medborgarnas säkerhet. I reformen gjordes åtskillnad mellan produktsäkerhetstillsyn och konsumentskydd. Centraliseringen av verksamheterna motiverades med synergifördelar, samserviceprincipen, bättre utnyttjande av kompetens och effektivare resursanvändning. På samma grunder finns det inte heller nu skäl att slå samman konsumentskyddet med produktsäkerhetstillsynen.

Enligt direktivet får medlemsstaterna utse myndigheter till godkända enheter, men det är inte nödvändigt. Situationen får dock inte ändras till det sämre med avseende på tillgodoseendet av konsumenternas rättigheter. Enligt den gällande lagen om gränsöverskridande förbudsförfarande har konsumentombudsmannen, Konkurrens- och konsumentverket, Finansinspektionen, Transport- och kommunikationsverket, Säkerhets- och utvecklingscentret för läkemedelsområdet och Tillstånds- och tillsynsverket för social- och hälsovården talerätt. Eftersom systemet med kollektiva rättsmedel inte får försämrats jämfört med nuläget, ska dessa myndigheter utses till godkända enheter för gränsöverskridande grupptalan om åtgärder för förbudsföreläggande. Tillämpningsområdet för direktivet om grupptalan är mer omfattande än för direktivet om förbudsföreläggande. Efterlevnaden av den lagstiftning som omfattas av tillämpningsområdet för direktivet om grupptalan övervakas utöver av de myndigheter som anges ovan av regionförvaltningsverken, Energimyndigheten, Livsmedelsverket, dataombudsmannen och Säkerhets- och kemikalieverket. Regionförvaltningsverkens tillsynsbehörighet inom tillämpningsområdet för direktivet om grupptalan är inte självständig, utan gemensam med en centralmyndighet. Livsmedelsverkets tillsynsbefogenhet är för sin del relativt begränsad. Livsmedelsverket och regionförvaltningsverken har inte föreslagits som godkända enheter på grund av deras begränsade eller parallella tillsynsbefogenheter. Målet med förslaget har således inte varit att täcka alla gråzoner, eftersom även konsumentorganisationer som utses till godkända enheter har talerätt. De förbudsförfaranden som redan tillämpas av Energimyndigheten och Säkerhets- och kemikalieverket är effektivare och snabbare än förfarandet med grupptalan. För Säkerhets- och kemikalieverket del är det inte motiverat att kombinera produktsäkerhetstillsyn och konsumentskydd. Det är således inte ändamålsenligt att utse dessa till godkända enheter. Att Energimyndigheten och Säkerhets- och kemikalieverket inte utses försämrar inte nuläget. Propositionen har preciserats i fråga om 5 och 6 § i lagen om grupptalan om åtgärder för förbudsföreläggande.

FiCom, Säkerhets- och utvecklingscentret för läkemedelsområdet, Energimyndigheten, Finansinspektionen, Resebranschens förbund, dataombudsmannens byrå och Transport- och kommunikationsverket förhåller sig positiva till att inhemska och gränsöverskridande talan om gottgörelse kan väckas av konsumentombudsmannen. Om talan om gottgörelse till förmån för en viss grupp konsumenter skulle kunna väckas av en annan myndighet än konsumentombudsmannen skulle detta stå i strid med kravet på den behöriga myndighetens opartiskhet och leda till oklarhet i fråga om myndigheternas roller. Konkurrens- och konsumentverket föreslog att även Finansinspektionen och Transport- och kommunikationsverket ska kunna väcka grupptalan för att garantera gottgörelse till konsumenter, eftersom konsumentorganisationerna annars skulle vara ensamt ansvariga för tillsynen över kollektiva gottgörelser som gäller t.ex. elektroniska kommunikationstjänster och vissa finansiella tjänster. Till skillnad från konsumentombudsmannen har de övriga myndigheter som övervakar efterlevnaden av rättsakter som omfattas av tillämpningsområdet för direktivet inte uttryckligen till uppgift att trygga rättigheterna för konsumenter eller personer i konsumentställning, eller att främja konsumenternas tillgång till sina rättigheter t.ex. genom att biträda konsumenter i en rättegång. Att vara kårande i tvistemål som representant för en grupp konsumenter lämpar sig således inte för myndigheternas uppdrag eller ställning

som opartisk övervakare. Yttrandena föranleder inte några ändringar i förslagen i detta avseende.

Utseende av organisationer till godkända enheter och tillsyn över godkända enheter

Energimyndigheten, Helsingfors hovrätt, Transport- och kommunikationsverket samt arbets- och näringsministeriet förhöll sig allmänt positivt till organisationers talerätt. Energimyndigheten och Helsingfors hovrätt ansåg att organisationers talerätt skulle kunna innebära att nya grupptalan handläggs i domstol, och att ersättningsansvaret för överträdelser som för närvarande inte underkastas domstolsprövning realiserar oftare. EK, FiCom, Centralhandelskammaren, Finsk Handel, Läkemedelsindustrin, Resebranschens förbund och Företagarna i Finland ansåg det vara motiverat att kriterierna för godkända enheter är lika i fråga om både nationell grupptalan och gränsöverskridande grupptalan. Centralhandelskammaren ansåg också att det är bra att möjligheten att utse godkända enheter på ad hoc-basis inte föreslås bli införd nationellt.

Helsingfors hovrätt konstaterade att det kan vara motiverat att sänka kravet på etablerad verksamhetstid till en kortare tid än ett år för organisationer som utses för inhemsk grupptalan. Då skulle man hinna inrätta en organisation för att väcka talan om gottgörelse efter att marknadsdomstolens beslut om förbuds föreläggande har meddelats, innan skulden eventuellt preskriberas ett år efter beslutet om förbuds föreläggande. Advokatförbundet ansåg för sin del att en organisations verksamhet bör anses vara etablerad först när organisationen har bedrivit faktisk offentlig verksamhet i minst 24–36 månader. Även Aktiespararna ansåg att verksamhetstiden på ett år för föreningar är för kort. Enligt artikel 4.3 i direktivet ska en godkänd enhet som utsetts för gränsöverskridande grupptalan ha bedrivit faktisk verksamhet riktad till allmänheten på området för skydd av konsumenters intressen i minst tolv månader. Det finns inget nationellt handlingsutrymme när det gäller kriteriet. Syftet med de krav som ställs på godkända enheter är att säkerställa kvaliteten på enheternas verksamhet och förhindra att talan väcks utan grund. Om lindrigare krav ställs på de organisationer som utses för inhemsk grupptalan än på de organisationer som utses för gränsöverskridande talan, kan nivån på de aktörer som driver grupptalan vara varierande. Då är det inte heller möjligt att genom kriterier säkerställa samma expertis och erfarenhet av intressebevakning som de krav som nu föreslagits möjliggör. Om däremot kriterierna är striktare för organisationer som utses för inhemsk talan, innebär det i praktiken att som kärande kan godkännas en sådan förening som uppfyller kriterierna i direktivet och som är registrerad i en annan medlemsstat men att motsvarande förening inte godkänns som kärande, om föreningen är registrerad i Finland. För att kriterierna ska vara så klara och enhetliga som möjligt och för att de ska stärka förtroendet för att de godkända enheterna handlar på lämpligt sätt, föreslås i propositionen inte olika kriterier för organisationer som utses för nationell grupptalan. Yttrandena föranleder inte några ändringar i förslagen i detta avseende.

Centralhandelskammaren och Företagarna i Finland ansåg att regleringen bör preciseras med avseende på när en organisations oberoende kan äventyras. Oberoendet har främst förknippats med ekonomiska intressen och påverkan i samband med finansiering, även om oberoendet kan äventyras av andra orsaker. I den föreslagna lagen föreskrivs om de kriterier som en organisation ska uppfylla för att kunna utses till godkänd enhet för inhemsk och gränsöverskridande grupptalan om åtgärder för förbuds föreläggande och åtgärder för gottgörelse. Kriterierna motsvarar också i fråga om oberoende de kriterier som anges i direktivet, där både oberoende i allmänhet och påverkan av personer som inte är konsumenter med ett ekonomiskt intresse nämns. Yttrandena föranleder inte några ändringar i förslagen i detta avseende.

Asiakkuusmarkkinointiliitto, EK, Erikoiskaupan liitto, Finsk Handel, Centralhandelskammaren, Läkemedelsindustrin, Resebranschens förbund och Företagarna i Finland ansåg att mer uppmärksamhet bör fästas vid tillsynen av godkända enheter och dess resurser för att säkerställa

att grupptalan inte väcks i andra syften än för att trygga konsumenters kollektiva intressen. Tillsynsmyndigheten bör åläggas en skyldighet till tillsyn på eget initiativ som grundar sig på aktiva åtgärder, såsom stickprovskontroller och kontrollbesök. Tillsyn som enbart grundar sig på anmälningar uppfyller inte direktivets krav. EK, Finsk Handel och Läkemedelsindustrin ansåg att en prövning av processförutsättningarna i domstolsprocessen inte räcker för att säkerställa att de krav som ställts på godkända enheter uppfylls. Advokatförbundet ansåg att regleringen bör preciseras i fråga om förfarandet vid rättegång, om justitieministeriet mitt under förfarandet för grupptalan återkallar utseendet av en organisation till godkänd enhet. Enligt direktivet ska medlemsstaterna minst vart femte år bedöma huruvida godkända enheter fortfarande uppfyller de kriterier som gäller för dem. I 5 och 6 § i det andra lagförslaget föreskrivs om godkända enheters skyldighet att anmäla ändrade uppgifter och att regelbundet uppdatera uppgifterna. Om en godkänd enhet inte längre uppfyller kriterierna för utseendet eller om uppgifter trots justitieministeriets begäran inte lämnas, ska justitieministeriet återkalla utseendet. Genom de föreslagna bestämmelserna ordnas övervakningen i enlighet med bestämmelserna i direktivet. Vid en enskild talan har svaranden dessutom möjlighet att bestrida att den godkända enhet som fungerar som kärande har rätt att väcka talan. Förslag om godkända enheters talerätt ingår i 5–7 § i det första lagförslaget och i 4 § i det tredje lagförslaget. Yttrandena föranleder inte några ändringar i förslagen i detta avseende.

Dataombudsmannen ansåg att förhållandet mellan den föreslagna regleringen om organisationers rätt att fungera som godkända enheter och förfarandet enligt artikel 80.2 i den allmänna dataskyddsförordningen bör bedömas. FiCom ansåg att behörighetsfördelningen mellan de myndigheter och organisationer som har rätt att väcka talan är oklar. Transport- och kommunikationsverket ansåg att det vore bra att förtydliga behörighetsfördelningen i situationer där fler än en myndighet har rätt att väcka talan eller där olika myndigheter endast till vissa delar övervakar efterlevnaden av samma författning. De föreslagna lagarna har ingen inverkan på förfarandena enligt den sektorspecifika lagstiftningen, utan är tillämplig som ett alternativ vid sidan om övrig lagstiftning. Enligt propositionen ska varje godkänd enhet ha självständig talerätt som är oberoende av andra aktörer, och myndigheternas talerätt ska vara begränsad till ärenden som omfattas av deras tillsynsbehörighet och organisationernas talerätt till ärenden som omfattas av deras stadgeenliga syfte. Yttrandena föranleder inga ändringar i förslagen.

Samrådsskyldighet

Flera remissinstanser framförde kritik om att samrådsskyldigheten enligt 4 § 2 mom. i det första lagförslaget endast gäller myndigheter och inte organisationer som utsetts till godkända enheter. Utvidgandet av samrådsskyldigheten motiverades med näringsidkarnas rättsskydd och likabehandling. En mer omfattande samrådsskyldighet skulle kunna vara ett effektivt sätt att uppnå förlikningar och få ett slut på olagligt handlande. Advokatförbundet hänvisade också till att advokater enligt de vägledande regler som binder dem inte utan särskilda skäl får vidta rättsliga åtgärder utan att informera motparten om sin klients anspråk och utan att ge motparten skälig betänketid och möjlighet att lösa tvisten genom förlikning. Centralhandelskammaren ansåg att samrådsskyldigheten skulle kunna fullgöras t.ex. genom att en organisation som utsetts till godkänd enhet ber konsumentombudsmannen utöva sina förhandlingsbefogenheter i ärendet innan organisationen väcker talan. Samrådsskyldigheten är en del av myndigheternas rådgivande och handledande verksamhet. I organisationernas verksamhet ingår inte motsvarande rådgivnings- och handledningsuppgifter, varför det inte är ändamålsenligt att ålägga samrådsskyldighet för en organisation som handlar i egenskap av godkänd enhet. Yttrandena föranleder inga ändringar i förslagen.

Finansiering av grupptalan och stöd till godkända enheter

Remissinstansernas synpunkter på finansieringen av grupptalan och stöd till godkända enheter var delade.

Asiakkuusmarkkinointiliitto, EK, Erikoiskaupan liitto, FiCom, Finansbranschen, Finsk Handel, Centralhandelskammaren, Läkemedelsindustrin, Aktiespararna, Resebranschens förbund och Företagarna i Finland ansåg att finansiering från tredje parter antingen bör förbjudas helt eller att man åtminstone bör utnyttja den möjlighet som direktivet tillåter att begränsa extern finansiering av talan eller till konsumentorganisationer som driver talan. Extern finansiering av talan kan öka riskerna för tvistfinansiering som leder till att tvister blir mindre förutsägbara och att konsumenternas och företagens rättssäkerhet försämras ytterligare. Extern finansiering kan också göra det svårare att nå förlikningar och göra det möjligt för finansörerna att påverka beslut som fattas av godkända enheter.

Advokatförbundet förhöll sig positivt till att tillåta tvistfinansiering, eftersom finansiering inte heller är förbjudet i andra ärenden. Advokatförbundet ansåg att risker förknippade med tvistfinansiering sällan realiserar, men rekommenderade att man förbereder sig på dem, eftersom det kan bli vanligare med tvistfinansiering även i andra ärenden om det nu för första gången blir tillåtet i lagstiftningen att använda sådan finansiering. Enligt Advokatförbundet är de föreslagna begränsningarna i användningen av tvistfinansiering i samband med grupptalan och domstolarnas befogenheter att ingripa i missförhållanden motiverade, även om de till vissa delar är bristfälliga eller lämnar rum för tolkning.

Effi, Konsumentförbundet, Kynnys och Handikappforum ansåg att det inte är tillräckligt att tillåta finansiering från tredje parter, utan att det för organisationer bör föreslås också sådant direkt ekonomiskt bistånd som direktivet möjliggör, såsom nedsättning av rättegångsavgifter, rättshjälp eller statligt stöd, för att organisationerna ska ha faktiska möjligheter att driva talan. Enligt Konsumentförbundet skulle ett förbud mot extern finansiering eller en kraftigare begränsning än vad som föreslagits ytterligare försämra konsumenternas möjligheter att få tillgång till rättslig prövning. De strikta kriterier som föreslås för godkända enheter minskar i tillräcklig utsträckning risken för talan som väcks utan grund eller i syfte att orsaka skada. Att driva grupptalan är en ny uppgift för alla organisationer och talan kan inte finansieras med statlig finansiering som är avsedd för organisationers normala verksamhet. Den statliga finansiering som organisationerna får är ofta också projektspecifik, vilket gör att användningen av medlen är strikt bunden till genomförandet av ett visst projekt. Genom de föreslagna processrättsliga reglerna och den betydande kostnadsrisk som är förknippad med processerna har konsumentorganisationerna små möjligheter att få extern finansiering för att driva grupptalan. Handikappforum konstaterade att personer med funktionsnedsättning i allmänhet har en svagare socioekonomisk ställning än andra grupper, vilket gör att en skenbart jämlik ekonomisk belastning de facto kan vara indirekt diskriminerande för just personer med funktionsnedsättning.

Direktivet förutsätter bestämmelser om finansiering av talan om åtgärder för gottgörelse med externa medel. Dessutom ska medlemsstaterna genom reglering sträva efter att säkerställa att risken för förfarandekostnader inte hindrar godkända enheter från att väcka grupptalan enligt direktivet. I Finland finns det inga bestämmelser om hur en tredje part kan finansiera rättegångar. Då det inte har föreskrivits något om finansiering är det allmänt tillåtet. Det vore svårt att motivera ett förbud mot finansiering av tvister endast i grupptalan som gäller konsumenttvister. Ett förbud skulle leda till att stora företag kan finansiera sina rättegångar med externa medel, medan de konsumenterna som lidit förlust till följd av samma företags handlande inte har denna möjlighet. I propositionen föreslås därför att en godkänd enhet får finansiera grupptalan som den väckt med externa medel med de restriktioner som ställs i direktivet. Tillåtandet av finansiering från tredje parter bidrar till att främja användningen av kollektiva rättsmedel, vilket är det centrala syftet med direktivet om grupptalan. Det föreslås inte något direkt ekonomiskt

stöd för att väcka talan, utan organisationerna ska ha möjlighet att skaffa extern finansiering. Dessutom kan en organisation som utsetts till godkänd enhet kräva att den som deltar i grupp-talan betalar en skälig anmälningsavgift. Direkt bistånd med statsmedel för att väcka en enskild talan kan inte anses ändamålsenligt med beaktande av att det i sista hand är fråga om ett pri-vaträttsligt mål. Till den del som uppgiften som godkänd enhet sköts av en myndighet, ansvarar staten för kostnadsrisken. Yttrandena föranleder inga ändringar i förslagen.

Övrigt

Konkurrens- och konsumentverket föreslog att det ska preciseras vad som avses med orsakande av skada, vilket är en förutsättning för väckande av talan i 4 § i lagen om grupptalan om åtgärder för förbuds föreläggande och hur det ska bedömas i förhållande till att det enligt artikel 8.3 i direktivet inte ens får krävas bevis på skada som orsakats konsumenterna eller på näringsidkarens uppsåt eller oaktsamhet. Enligt artikel 2 ska direktivet tillämpas på grupptalan som väcks med avseende på näringsidkarens överträdelse av de bestämmelser som avses i bilaga 1 till direktivet och som skadar eller kan skada konsumenters kollektiva intressen. Utgångspunkten är att över-trädelse av bestämmelserna kan skada konsumenters kollektiva intressen. Motiven till propo-sitionen har preciseras till denna del.

Konkurrens- och konsumentverket ansåg att bestämmelsen om skyldigheten att informera om ett lagakraftvunnet beslut är av betydelse med tanke på tillgodoseendet av konsumenternas rät-tigheter. Konkurrens- och konsumentverket konstaterade att informationen om besluten i första hand bör skickas till de berörda konsumenterna personligen och rikta sig till en viss grupp kon-sumenter samt vara formulerad så att den inte kan förväxlas med näringsidkarens reklam eller annan kommersiell kommunikation. Enligt förslaget kan domstolen ålägga den näringsidkare som meddelats förbud eller svaranden i grupptalan att informera de berörda konsumenterna om beslutet. Vilket informationssätt som är ändamålsenligt i respektive fall beror bl.a. på vilka upp-gifter näringsidkaren har om konsumenterna. Därför är det varken nödvändigt eller motiverat att föreskriva om formkrav för informationen. Yttrandet föranleder inga ändringar i förslagen.

Konkurrens- och konsumentverket ansåg att också en ansökan om påföljdsavgift bör göra det möjligt att avbryta preskriptionen av en skuld, eftersom det ibland vore mer motiverat att inleda ett ärende med en ansökan om påföljdsavgift än med en ansökan om förbuds föreläggande. På motsvarande sätt bör preskriptionsbestämmelsen också omfatta situationer där konsumentom-budsmannen meddelar ett förbud. Bestämmelsen om avbrytande av preskription skulle kunna genomföras genom att en 10 a § om saken införs i lagen om Konkurrens- och konsumentverket. En talan om förbuds föreläggande som väcks av en myndighet i Finland skjuter i princip inte upp eller avbryter preskriptionen av enskilda konsumenters eventuella fordringar som grundar sig på det handlande som förbjuds, utan den preskriptionsbestämmelse i 11 § i det första lagför-slaget som direktivet förutsätter är ny och förändrar nuläget. Eftersom det inte finns uppgifter om de praktiska konsekvenserna av preskriptionsbestämmelsen, är det inte motiverat att i detta sammanhang utvidga den nya preskriptionsbestämmelsen som avviker från huvudregeln till att omfatta andra förfaranden. Bedömningen av huruvida tillämpningen av preskriptionsbestäm-melsen ska utvidgas kommer att göras senare i ett lämpligt sammanhang.

Helsingfors hovrätt konstaterade att det vore bra att i lagen om grupptalan uttryckligen föra fram att det i ärenden som har inletts som grupptalan ska vara möjligt att fastställa en förlikning som avgörande i enlighet med 20 kap. i rättegångsbalken. Förlikningen skulle förutom parterna i ärendet också gälla de gruppmedlemmar för vars räkning käranden driver grupptalan. Enligt 1 § 3 mom. i den gällande lagen om grupptalan gäller i fråga om handläggningen av grupptalan utöver den lagen i tillämpliga delar vad som i övrigt föreskrivs om handläggning av tvistemål. På handläggningen av grupptalan tillämpas således bl.a. bestämmelserna om förlikning i 20 kap.

i rättegångsbalken, vilket också har konstaterats i förarbetena till lagen om grupptalan (RP 154/2006). Yttrandet föranleder inga ändringar i förslagen.

Helsingfors hovrätt konstaterade att det ur ett likabehandlingsperspektiv är viktigt att en konsumentgrupp definieras så heltäckande som möjligt så att konsumenter i en liknande situation som de konsumenter som ingår i ett konsumentkollektiv inte hamnar utanför kollektivet. SAMS ansåg att regleringen ska beakta personer i konsumentliknande ställning, såsom personer som använder servicesedlar inom socialvården och studerande som använder tjänster som köps av universitet eller andra läroinrättningar. Enligt artikel 3.1 i direktivet avses med konsument en fysisk person som agerar för ändamål som faller utanför den personens näringsverksamhet, affärsverksamhet, hantverk eller yrke. I de rättsakter som omfattas av direktivets tillämpningsområde kan konsumenter betecknas som bl.a. konsumenter, resenärer, användare, kunder, icke-professionella investerare, icke-professionella kunder, registrerade eller något annat. Begreppet konsument är därmed mycket brett och yttrandena föranleder inga ändringar i förslagen.

Marknadsdomstolen och Domstolsverket påpekar att även om en enskild reform bedöms påverka domstolarnas arbetsmängd och resursbehov endast i liten utsträckning, kan den totala effekten av flera enskilda reformer som genomförts vid olika tidpunkter vara avsevärd. Dessutom bör det noteras att även om antalet grupptalan blir lågt, är de sannolikt av omfattande karaktär och därmed också resurskrävande. Reformens konsekvenser för domstolarnas arbetsmängd bör följas noggrant och domstolarna bör garanteras resurser som motsvarar den ökade arbetsmängden. Propositionens konsekvenser har preciserats till denna del.

6.2 Utlåtande av rådet för bedömning av lagstiftningen

Rådet för bedömning av lagstiftningen bedömde utkastet till proposition. Enligt rådets utlåtande av den 15 juni 2022 (VN/15537/2022-VNK-2) var propositionen i huvudsak noggrant beredd, men konsekvenserna, särskilt ur konsumenternas synvinkel, bör kompletteras. Konsekvenserna har inte beskrivits ur olika gruppers perspektiv och förslaget beskriver inte heller typiska organisationer som skulle kunna väcka grupptalan. I propositionen bör beaktas att konsumenterna är en mångfacetterad grupp. Enligt rådet för bedömning av lagstiftningen bör propositionen också behandla de risker som ingår i de föreslagna ändringarna på ett mer ingående sätt. Dessutom ansåg rådet att propositionen bör innehålla en närmare beskrivning av användningen av det nationella handlingsutrymmet och av konsekvenserna av andra alternativ för genomförandet. Propositionen ger inte utan svårighet en uppfattning om vad som ur konsumenternas, näringsidkarnas och myndigheternas synvinkel skulle vara det effektivaste alternativet för att uppnå direktivets syften och om huruvida det krävs mer omfattande ändringar i den nationella lagstiftningen för att uppnå målen på ett effektivt sätt.

Talerätten för organisationer hör till de viktigaste ändringarna i reformen. En organisation ska ha rätt att utses till godkänd enhet om den uppfyller kraven för utseende. Kraven är desamma för alla organisationer och syftar till att säkerställa att grupptalan inte väcks i andra syften än för att tillgodose konsumenternas rättigheter. Godkända enheter kan vara både allmänna konsumentorganisationer och organisationer som inriktar sig på en specifik aspekt eller konsumentgrupp. Att tillåta finansiering från tredje part skulle göra det möjligt att väcka talan i situationer där organisationen inte har medel att finansiera förfarandekostnaderna. Dessutom kan organisationen kräva att den som deltar i grupptalan betalar en skälig anmälningsavgift. Genom dessa metoder förbättras organisationernas faktiska handlingsmöjligheter oberoende av deras storlek eller verksamhetsområde. Det är dock inte möjligt att bedöma konsekvenserna för enskilda konsumentgrupper. Direktivets tillämpningsområde är ytterst brett och det omfattar utöver traditionella konsumentköp flera andra områden, t.ex. dataskydd, finansiella tjänster, resor och tur-

ism, energi, telekommunikationer och miljö. Konsekvenserna beror således i sista hand på vilken typ av organisationer som ansöker om att utses till godkänd enhet och vilka ärenden de för till domstol. Utgångspunkten är dock att organisationernas talerätt förbättrar alla konsumenters ställning. Propositionens konsekvenser har preciserats till denna del. Organisationernas talerätt och handlingsmöjligheter samt deras finansiering och därmed förknippade risker beskrivs bland annat i avsnitten 4.1, 4.2 och 7.1–7.3.

Direktivet ger medlemsstaterna handlingsutrymme bl.a. i fråga om huruvida yrkanden om åtgärder för förbuds föreläggande och åtgärder för gottgörelse behandlas i samma eller olika förfaranden. I Finland fattas beslut om förbud som säkerställer marknadens funktion antingen av den myndighet som har tillsynsansvar eller av marknadsdomstolen. Beslut om gottgörelse fattas av de allmänna domstolarna, och grupptalan handläggs av Helsingfors tingsrätt som första instans. Två separata förfaranden kan förlänga den totala handläggningstiden, om käranden t.ex. väntar på ett avgörande i en talan om förbuds föreläggande innan den väcker talan om gottgörelse. Två separata förfaranden ökar också rättegångskostnadsrisken för godkända enheter som är kärande och för näringsidkare som är svarande. Handläggning av yrkanden om förbuds föreläggande och gottgörelse i samma förfarande kan förkorta den totala handläggningstiden och minska rättegångskostnadsrisken. En ändring av lagstiftningen antingen så att marknadsdomstolen i samband med ett förfarande som gäller åtgärder för förbuds föreläggande kan avgöra anspråk om gottgörelse för de konsumenter som hör till en konsumentgrupp, eller så att Helsingfors tingsrätt i samband med kollektiva anspråk om gottgörelse kan avgöra förbudsyrkanden som rör marknadens funktion, skulle innebära en betydande förändring i rättssystemets struktur och att specialdomstolens och tingsrättens behörighet delvis skulle överlappa varandra. Det är varken möjligt eller ändamålsenligt att ändra på nuläget eller de centrala strukturerna i rättssystemet inom den tidsram som krävs för att genomföra direktivet. Propositionens avsnitt 5 om alternativa handlingsvägar och deras konsekvenser har preciserats till denna del. Användningen av handlingsutrymmet och konsekvenserna av alternativen beskrivs också i avsnitt 11.

7 Specialmotivering

7.1 Lagen om grupptalan om åtgärder för förbuds föreläggande

1 §. Tillämpningsområde. I den föreslagna lagen föreskrivs om behandlingen av ansökningar om meddelande av åtgärder för förbuds föreläggande som grupptalan samt om godkända enheters rätt att väcka grupptalan i en annan stat som hör till Europeiska ekonomiska samarbetsområdet. I 1 § föreskrivs det om lagens tillämpningsområde. Lagens materiella tillämpningsområde bestäms genom hänvisningen i paragrafen direkt enligt tillämpningsområdet för direktivet om grupptalan. Paragrafen innehåller, till skillnad från t.ex. 1 § om tillämpningsområdet i lagen om förbuds förfarande, inte någon förteckning över de förordningar och direktiv som räknas upp i bilaga I till direktivet om grupptalan. Motiveringen till detta ges i avsnitt 4.1. Lösningen avviker från gängse lagstiftningsteknik, men säkerställer på bästa möjliga sätt att bestämmelsen hålls uppdaterad. Genom hänvisningen uppdateras lagens tillämpningsområde automatiskt i takt med att nya rättsakter införs i bilaga I till direktivet.

Den föreslagna lagen ska tillämpas på sådana inhemska och gränsöverskridande grupptalan om åtgärder för förbuds föreläggande som avses i direktivet om grupptalan. Dessa begrepp, som är centrala för tillämpningen av lagen, definieras i 2 § och deras innehåll beskrivs i motiveringen till nämnda bestämmelse. Lagen påverkar inte meddelande av förbud och motsvarande åtgärder enligt annan lagstiftning.

Genom paragrafen genomförs artikel 2.1 i direktivet om grupptalan i fråga om grupptalan om åtgärder för förbuds föreläggande.

2 §. Definitioner. I paragrafen definieras de begrepp som är relevanta för den nya lagens tillämpningsområde. Det finns inte nationellt etablerade begrepp eller begrepp som används allmänt i lagstiftningen för alla definitioner i direktiven.

Med *konsumenters kollektiva intressen* avses enligt *1 punkten* konsumenters allmänna intresse eller en grupp konsumenters intressen. Med kollektiva intressen avses i detta sammanhang konsumenters rättigheter som skyddas av rättsakterna i bilaga I till direktivet. Beroende på situationen kan kollektiva intressen således avse konsumenters rättigheter på allmän nivå eller rättigheter för en begränsad grupp konsumenter, t.ex. konsumenter som har ingått ett visst elavtal eller användare av en viss internetjänst. Definitionen behövs också på grund av talerätten hos godkända enheter. En del organisationer främjar vissa konsumentintressen på allmän nivå, medan andra har ett ytterst begränsat syfte. Med kollektiva intressen avses således, beroende på situationen, konsumenters allmänna intresse eller en specifik grupp konsumenters intressen. Definitionen motsvarar artikel 3.3 i direktivet om grupptalan.

Enligt *2 punkten* avses med *godkänd enhet* en myndighet eller organisation som företräder konsumenternas intressen och som en stat som hör till Europeiska ekonomiska samarbetsområdet, en *EES-stat*, har utsett till godkänd enhet för att väcka grupptalan. Definitionen är allmän så att den omfattar godkända enheter som utsetts både i Finland och i andra EES-stater. Definitionen motsvarar artikel 3.4 i direktivet om grupptalan.

Enligt *3 punkten* avses med *grupptalan* en talan som syftar till att skydda konsumenters kollektiva intressen och som väckts av en godkänd enhet på konsumenternas vägnar för meddelande av en åtgärd för förbuds föreläggande. Syftet med grupptalan är att förbjuda handlande som kränker en grupp konsumenters rättigheter som skyddas av lagstiftning som omfattas av tillämpningsområdet för direktivet om grupptalan.

Enligt förslaget ska grupptalan som avses i lagen handläggas i Finland som marknadsrättsliga ärenden i marknadsdomstolen. Enligt lagen om rättegång i marknadsdomstolen väcks marknadsrättsliga ärenden genom ansökan hos marknadsdomstolen. Med beaktande av att definitionen av grupptalan omfattar både grupptalan som väcks i Finland och grupptalan som väcks i en annan EES-stat, är det inte möjligt att i definitionen kalla en grupptalan för ansökan. Att ta in definitionen i lagen skulle kräva att den motsvarar definitionen i direktivet, och det är inte möjligt att ändra den till att motsvara den begreppsapparat som är etablerad i Finland. Definitionen motsvarar med avseende på åtgärder för förbuds föreläggande artikel 3.5 i direktivet om grupptalan.

Enligt *4 punkten* avses med *inhemsk grupptalan* en grupptalan som väcks i Finland av en i Finland utsedd godkänd enhet. Definitionen motsvarar artikel 3.6 i direktivet om grupptalan.

Enligt *5 punkten* avses med *gränsöverskridande grupptalan* en grupptalan som väcks av en godkänd enhet i en annan EES-stat än den där den godkända enheten utsågs. Definitionen motsvarar artikel 3.7 i direktivet om grupptalan.

Det som är avgörande för definitionerna i 4 och 5 punkten är i vilken stat den godkända enheten har utsetts och i vilken stat den domstol eller administrativa myndighet som handlägger talan är belägen. Om en godkänd enhet har utsetts i den stat där talan är avsedd att väckas, är det fråga om en *inhemsk grupptalan*. Om en godkänd enhet har utsetts i någon annan stat än den där den domstol eller administrativa myndighet som handlägger talan är belägen, är det fråga om en *gränsöverskridande talan*. För definitionernas del saknar det betydelse i vilken stat konsumenters kollektiva intressen har kränkts, om skadan beror på gränsöverskridande verksamhet eller i vilken stat konsumenterna har sin bostadsort.

Enligt 6 punkten avses med *åtgärd för förbuds föreläggande* ett föreläggande genom vilket en näringsidkare förbjuds att fortsätta eller upprepa ett förfarande. Det föreslås att definitionen tas in i lagen för att förtydliga lagens struktur. Artikel 3 i direktivet om grupptalan innehåller ingen definition av åtgärd för förbuds föreläggande, men begreppet är till den grad främmande att en definition är till fördel för förståelsen av lagen. Definitionen motsvarar det som åtgärder för förbuds föreläggande förutsätts vara enligt artikel 8.1 b i direktivet.

Såsom konstateras i avsnitt 3.2 innehåller paragrafen, till skillnad från direktivet, ingen definition av konsument, näringsidkare, förfarande eller lagakraftvunnet beslut.

3 §. Behörig domstol. Enligt paragrafen ska marknadsdomstolen vara behörig domstol att handlägga grupptalan om åtgärder för förbuds föreläggande i Finland. På handläggning i marknadsdomstolen av grupptalan som avses i lagen tillämpas lagen om rättegång i marknadsdomstolen, om inte något annat följer av lagen. Bestämmelserna om förutsättningar för grupptalan, talerätt och väckande av talan i 4–8 § i den föreslagna lagen avviker från det förfarande som föreskrivs i lagen om rättegång i marknadsdomstolen. Av dessa motsvarar t.ex. bestämmelserna om väckande av grupptalan i stor utsträckning bestämmelserna i lagen om rättegång i marknadsdomstolen. Eftersom grupptalan om åtgärder för förbuds föreläggande syftar till att trygga marknadens funktion ska de behandlas som marknadsrättsliga ärenden i marknadsdomstolen, och en bestämmelse om detta fogas till lagen om rättegång i marknadsdomstolen.

4 §. Grupptalan. I 1 mom. föreskrivs om vem som kan väcka grupptalan och under vilka förutsättningar. Godkända enheter enligt definitionen i 2 § 2 punkten har rätt att väcka talan.

Godkända enheter får väcka grupptalan mot näringsidkare som har handlat i strid med bestämmelserna om skydd för konsumenters kollektiva intressen i de rättsakter som förtecknas i bilaga I till direktivet om grupptalan. En ytterligare förutsättning är att näringsidkarens handlande orsakar eller kan orsaka skada för konsumenternas kollektiva intressen. Utgångspunkten är att överträdelser av bestämmelserna kan skada konsumenters kollektiva intressen.

För att förtydliga de begrepp som gäller rättegångsförfarandet konstateras i paragrafen att grupptalan väcks hos marknadsdomstolen genom ansökan på motsvarande sätt som andra marknadsrättsliga ärenden. Genom 1 mom. genomförs artikel 2.1 första meningen och artikel 7.1 i direktivet om grupptalan.

I 2 mom. föreskrivs om skyldigheten för en myndighet som är en godkänd enhet att underrätta en näringsidkare om ett felaktigt förfarande som myndigheten upptäcker. Samrådsskyldigheten gäller endast myndigheter, inte organisationer som utsetts till godkända enheter.

Samrådsskyldigheten är en del av myndigheternas rådgivande och handledande verksamhet, och det är inte ändamålsenligt att ålägga organisationer som är godkända enheter en sådan skyldighet. En myndighet som är en godkänd enhet och som anser att en näringsidkare har handlat i strid med bestämmelser som hör till tillämpningsområdet för direktivet ska underrätta näringsidkaren om saken innan grupptalan väcks. Då har näringsidkaren möjlighet att frivilligt avstå från ett handlande som strider mot bestämmelserna utan att den godkända enheten behöver väcka grupptalan.

Samrådsskyldigheten gäller både inhemska och gränsöverskridande situationer där grupptalan väcks i marknadsdomstolen. Bestämmelsen ska således tillämpas även på godkända enheter som utsetts för gränsöverskridande grupptalan i en annan EES-stat när enheterna är myndigheter.

Samrådsskyldigheten gäller inte situationer där ett temporärt förbud söks. Ibland krävs ett omedelbart ingripande för att skydda konsumenternas intressen, t.ex. om näringsidkarens handlande inriktar sig på viktiga konsumentintressen och orsakar oskäligen skada. Ett temporärt förbud fungerar som en form av säkringsåtgärd, och det är inte ändamålsenligt att i sådana situationer kräva ett samråd innan förbudet utfärdas.

Myndigheten ska enligt förslaget meddela Konkurrens- och konsumentverket om underrättelsen, om det inte är uppenbart onödigt. Det är uppenbart onödigt t.ex. om den godkända enheten är konsumentombudsmannen eller Konkurrens- och konsumentverket självt, eller om den godkända enheten har rådfrågat Konkurrens- och konsumentverket om förfarandena innan meddelandet har lämnats. Paragrafen innehåller inga bestämmelser om meddelandets form, och underlåtenhet att lämna ett sådant meddelande utgör inget hinder för att väcka och pröva grupptalan i marknadsdomstolen.

I momentet utnyttjas inte till fullo det handlingsutrymme som artikel 8.4 första stycket i direktivet om grupptalan medger i fråga om samrådsskyldigheten. Det är endast fråga om en nationell bestämmelse som uppmantrar till samråd och uppgörelse i godo.

5 §. Godkända enheter för inhemsk grupptalan. I paragrafen föreskrivs om vilka myndigheter som ska vara godkända enheter och därmed kunna väcka grupptalan. I paragrafen anges också under vilka förutsättningar organisationer som främjar konsumenters kollektiva intressen får väcka grupptalan. Paragrafen gäller endast inhemsk grupptalan.

Enligt *1 mom.* får konsumentombudsmannen, Konkurrens- och konsumentverket, Finansinspektionen, Transport- och kommunikationsverket, Säkerhets- och utvecklingscentret för läkemedelsområdet, Tillstånds- och tillsynsverket för social- och hälsovården och dataombudsmannen i egenskap av godkända enheter väcka inhemsk grupptalan i ärenden som omfattas av deras tillsynsbehörighet. Till godkända enheter utses därmed de centrala myndigheter som utövar tillsyn över att de bestämmelser som omfattas av direktivets tillämpningsområde följs i Finland. Som det konstateras i avsnitt 4.1 ska det nya förfarandet inte begränsa användningen av de nuvarande förbudsåtgärderna, utan myndigheterna ska utöver de nuvarande förbudsåtgärderna ha tillgång till det nya förfarandet med grupptalan. Genom *1 mom.* genomförs artikel 4.1 och 4.2 i direktivet om grupptalan.

Enligt *2 mom.* får inhemsk grupptalan för att skydda konsumenters kollektiva intressen också väckas av organisationer som främjar konsumenters kollektiva intressen och som har utsetts till godkänd enhet för inhemsk grupptalan.

Rätten att väcka talan ska vara begränsad till ärenden som omfattas av organisationens stadgeenliga syfte. En organisations syfte anges i organisationens stadgar och syftet avgränsar i vilka ärenden organisationen kan väcka grupptalan. Begränsningen till att gälla endast organisationens stadgeenliga syfte innebär inte att ett av dess syften ska vara att väcka talan eller driva rättsfall, utan att talan ska ha samband med det som organisationen främjar genom sin verksamhet. Exempelvis får en organisation som främjar egnahemsboendes intressen väcka grupptalan endast i ärenden som gäller egnahemsboendes intressen, såsom ärenden som gäller kabeldragning, men inte t.ex. marknadsföring av läkemedel. På motsvarande sätt får en organisation för aktiesparare endast väcka talan i ärenden som gäller placering och sparande, men inte försäljning av ett huspaket.

Skydd av konsumenters kollektiva intressen innebär skydd av både konsumenters allmänna intressen och en viss grupp konsumenters intressen. Begreppet kollektivt intresse behandlas i motiveringen till 2 § 1 punkten. En ansökan om en åtgärd för förbudsåtgärdande gäller ett visst

handlande av en näringsidkare som kan rikta sig mot en viss målgrupp. Målgruppen kan vara allmän så att det är fråga om att följa lagstiftningen i förhållande till alla konsumenter. Det kan dock också vara fråga om en tydligt definierbar grupp konsumenter som särskilt har blivit utsatta för näringsidkarens handlande (t.ex. konsumenter som ingått ett visst avtal). En grupptalan kan väckas i båda fallen.

I praktiken finns det tre förutsättningar för att väcka grupptalan om en åtgärd för förbudsföreläggande: talan ska väckas av en organisation som utsetts till godkänd enhet, ärendet ska anknyta till organisationens stadgeenliga syfte och talan ska syfta till att skydda konsumenters kollektiva intressen.

I momentet finns en informativ hänvisning till lagen om utseende av organisationer som främjar konsumenters kollektiva intressen till godkända enheter, där det bl.a. föreskrivs om förfarandet för utseende och om de krav som gäller för utseendet. Paragrafens 2 mom. är en del av genomförandet av artikel 4.1, 4.2 och 4.4 i direktivet om grupptalan.

6 §. Godkända enheter för gränsöverskridande grupptalan. I paragrafen anges vilka myndigheter som kan vara godkända enheter vid gränsöverskridande grupptalan. I paragrafen anges dessutom under vilka förutsättningar organisationer som främjar konsumenters kollektiva intressen får väcka gränsöverskridande grupptalan. Paragrafen innehåller en motsvarande informativ hänvisning som 5 §.

Enligt *1 mom.* får konsumentombudsmannen, Konkurrens- och konsumentverket, Finansinspektionen, Transport- och kommunikationsverket, Säkerhets- och utvecklingscentret för läkemedelsområdet, Tillstånds- och tillsynsverket för social- och hälsovården och dataombudsmannen i ärenden som omfattas av deras tillsynsbehörighet väcka gränsöverskridande grupptalan i en annan EES-stat, om en näringsidkarens handlade kränker konsumenternas skyddade kollektiva intressen i Finland på det sätt som avses i 4 § 1 mom. Samma myndigheter kan därmed vara godkända enheter i både inhemska och gränsöverskridande grupptalan. Paragrafens 1 mom. är en del av genomförandet av artikel 20.2 i direktivet om grupptalan.

Enligt *2 mom.* får organisationer som främjar konsumenters kollektiva intressen och som har utsetts till godkända enheter för gränsöverskridande grupptalan väcka en i 4 § avsedd grupptalan i en annan EES-stat, om det handlande som åtgärden för förbudsföreläggande gäller kränker de kollektiva konsumentintressen som organisationen skyddar. Även vid gränsöverskridande grupptalan är rätten att väcka talan begränsad till ärenden som omfattas av organisationens stadgeenliga syfte. På motsvarande sätt som vid inhemsk grupptalan ska en grupptalan kunna väckas både när näringsidkarens handlande kränker konsumenternas allmänna intressen och när det kränker en viss grupp konsumenters intressen. I 2 mom. finns dessutom en informativ hänvisning till lagen om utseende av organisationer som främjar konsumenters kollektiva intressen till godkända enheter. Paragrafens 2 mom. är en del av genomförandet av artikel 4.2 i direktivet om grupptalan.

7 §. Rätt att väcka gränsöverskridande grupptalan i Finland. I paragrafen föreskrivs om rätten för godkända enheter som utsetts i en annan EES-stat att väcka talan i Finland samt om konsumentombudsmannens möjligheter att biträda en utländsk godkänd enhet.

Enligt *1 mom.* får godkända enheter som har utsetts för gränsöverskridande grupptalan i en annan EES-stat och som finns upptagna i den förteckning som avses i artikel 5.1 i direktivet om grupptalan väcka gränsöverskridande grupptalan i Finland, om det handlande som åtgärden för förbudsföreläggande gäller kränker de kollektiva konsumentintressen som skyddas av den myndighet eller organisation som utsetts till godkänd enhet. En organisations rätt att väcka talan är

begränsad till ärenden som omfattas av dess stadgeenliga syfte. Paragrafen motsvarar i övrigt 2 § i den gällande lagen om förbudsförfarande, men organisationers rätt att väcka talan preciseras. Genom 1 mom. genomförs artikel 6.1 och 6.3 i direktivet om grupptalan.

I 1 mom. föreskrivs inte om finländska domstolars internationella behörighet att handlägga gränsöverskridande grupptalan. Såsom konstateras i skäl 21 i direktivet om grupptalan bör direktivet varken påverka tillämpningen av internationellt privaträttsliga regler om behörighet, om erkännande och verkställighet av domar eller om tillämplig rätt, eller fastställa sådana regler. Exempelvis regleras domstolars internationella behörighet på privaträttens område i den s.k. Bryssel Ia-förordningen, som också ska tillämpas på yrkanden om förbudsföreläggande som väcks som grupptalan, under förutsättning att yrkandet omfattas av förordningens tillämpningsområde.

Enligt 2 mom. kan konsumentombudsmannen efter egen prövning vara rättegångsombud eller rättegångsbiträde för en godkänd enhet som utsetts i en annan EES-stat när en grupptalan som avses i 1 mom. handläggs i domstol. Momentet motsvarar i övrigt 2 § 3 mom. i den gällande lagen om förbudsförfarande, men konsumentombudsmannens prövningsrätt stärks genom att momentet preciseras så att konsumentombudsmannen kan vara ombud eller biträde efter egen prövning. Liksom för närvarande är det är således frivilligt för konsumentombudsmannen att vara rättegångsombud eller rättegångsbiträde. Det kan vara naturligt att konsumentombudsmannen är biträde i ärenden som omfattas av konsumentombudsmannens tillsynsbehörighet i Finland.

8 §. Väckande av grupptalan. I paragrafen föreskrivs om väckande av grupptalan och om innehållet i ansökan om grupptalan.

Enligt 1 mom. väcks grupptalan genom en skriftlig ansökan hos marknadsdomstolen. Momentet motsvarar 5 kap. 1 § i lagen om rättegång i marknadsdomstolen, där det föreskrivs om väckande av marknadsrättsliga ärenden.

Enligt 2 mom. 1 punkten ska i ansökan anges ett preciserat yrkande och enligt 2 punkten de omständigheter som yrkandet gäller. De yrkanden som är kända ska anges så exakt som möjligt. Momentets 1 punkt motsvarar till innehållet 5 kap. 4 § 1 mom. 1 punkten i lagen om rättegång i marknadsdomstolen och den föreslagna 2 punkten motsvarar 5 kap. 4 § 1 mom. 2 punkten i den lagen.

Enligt 3 punkten ska i ansökan också anges det allmänna konsumentintresse som yrkandet hänför sig till, om det inte hänför sig till en klart definierbar grupp konsumenter. Vid ansökan om åtgärder för förbudsföreläggande är det fråga om att övervaka att lagen följs och inte om att t.ex. konstatera skador som orsakats enskilda konsumenter. Enligt artikel 8.3 i direktivet får det inte ens krävas bevis för skada som har åsamkats konsumenter eller för näringsidkarens uppsåt eller oaktsamhet. Ett yrkande om en åtgärd för förbudsföreläggande framställs till förmån för ett konsumentkollektiv, och i princip kränker en överträdelse av en rättsakt som omfattas av direktivets tillämpningsområde konsumenternas allmänna intresse. Det allmänna konsumentintresse som enligt 3 punkten ska anges kan således avse angivande av den rättsakt som skyddar konsumenternas intressen och som näringsidkaren genom sitt handlande har brutit mot.

Direktivet kräver att den godkända enheten uppger tillräckliga uppgifter om de konsumenter som berörs av grupptalan. Hur exakta uppgifterna om konsumentgruppen måste vara beror på vilken åtgärd den godkända enheten yrkar på. Enligt 4 punkten ska i ansökan anges tillräckliga uppgifter för att definiera den grupp konsumenter som berörs av grupptalan, om yrkandet hänför sig till ett handlande mot en begränsad grupp konsumenter och en väckt grupptalan skulle kunna

leda till att preskriptionen av en fordran som grundar sig på handlandet avbryts på det sätt som föreskrivs i 11 §. Konsumentgruppen behöver således definieras i situationer där syftet är att avbryta preskriptionen av en fordran som grundar sig på en näringsidkares handlande. Inte heller då behöver konsumenterna identifieras som enskilda personer, utan konsumentgruppen kan begränsas t.ex. till konsumenter som ingått avtal med vissa standardiserade villkor under en viss tidsperiod. Gruppen kan också preciseras med information t.ex. om vad som marknadsförts till någon specifik grupp samt när och var detta har skett. Då kan gruppen vara t.ex. ungdomar i en viss åldersgrupp till vilka en bilskola har riktat marknadsföring. Eventuella brister i definitionen av en grupp konsumenter kan dock inte leda till att talan avvisas, utan de kan i praktiken påverka främst vilka konsumenter som berörs av avbrott i preskriptionen av en skuld som grundar sig på näringsidkarens handlande.

Även om de föreslagna kraven i 3 och 4 punkten är nya, ska det i praktiken också i nuläget vid ansökan om åtgärder för förbudsföreläggande anges när näringsidkaren har handlat i strid med konsumentskyddsbestämmelserna och vilka konsumenter som har påverkats.

Enligt 5 punkten ska i ansökan, i den mån det är möjligt, dessutom anges de bevis som den godkända enheten har för avsikt att lägga fram till stöd för sitt yrkande och vad som ska styrkas med varje bevis. Innehållet i den föreslagna 5 punkten motsvarar 5 kap. 4 § 1 mom. 3 punkten i lagen om rättegång i marknadsdomstolen.

Genom paragrafens 2 mom. genomförs direktivets artikel 7.2.

Enligt 3 mom. ska i ansökan uppges parternas, dvs. den godkända enhetens och näringsidkarens, namn, kontaktuppgifter och hemorter samt hur parternas lagliga företrädare eller ombud kan nås och den postadress samt en eventuell annan adress till vilken kallelser, uppmaningar och meddelanden som gäller målet eller ärendet kan sändas, dvs. processadressen. Om någon av uppgifterna ändras, ska den godkända enheten meddela marknadsdomstolen detta utan dröjsmål. Innehållet i det föreslagna 3 mom. motsvarar 5 kap. 4 § 3 mom. i lagen om rättegång i marknadsdomstolen.

Enligt 4 mom. ska ansökan undertecknas av den godkända enheten eller, om enheten inte själv har upprättat ansökan, av den som upprättat den. Denna person ska samtidigt uppges sitt yrke och sin boningsort. Innehållet i det föreslagna 4 mom. motsvarar 5 kap. 4 § 4 mom. i lagen om rättegång i marknadsdomstolen.

De uppgifter som ska uppges i ansökan är i huvudsak desamma som redan i nuläget ska uppges i ansökningar som gäller marknadsrättsliga ärenden. Nya uppgifter som ska uppges är endast vilket allmänna konsumentintresse ansökan gäller och tillräckliga uppgifter om konsumentgruppen. Dessa uppgifter är nödvändiga på grund av de nya bestämmelserna om preskription av skulder.

9 §. Information om grupptalan. I paragrafen föreskrivs om de godkända enheternas informationsskyldighet. Myndigheter som är godkända enheter och organisationer som utsetts till sådana ska på sina webbplatser informera allmänheten om grupptalan som de har väckt samt om handläggningen och avgöranden av dem. I praktiken innebär detta att den tillsynsmyndighet som väckt grupptalan ska informera om talan och om resultatet på sin webbplats. Någon liknande skyldighet finns för närvarande inte, utan bestämmelsen är ny. Genom paragrafen genomförs artikel 13.1 i direktivet. Det bör noteras att bestämmelsen inte kräver att t.ex. tillsynsmyndigheter ska informera om förbudsförfaranden som de inlett med stöd av någon annan lag eller om beslut om förbud med anledning av dessa.

10 §. Meddelande av förbud. I paragrafen föreskrivs om vilka förbud och förelägganden marknadsdomstolen kan meddela och om följderna av att inte iaktta dessa.

Enligt *1 mom.* får marknadsdomstolen på yrkande av en godkänd enhet förbjuda en näringsidkare att fortsätta eller upprepa ett handlande som strider mot bestämmelserna om skydd för konsumenters kollektiva intressen i de rättsakter som nämns i bilaga I till direktivet om grupp-talan, eller ett därmed jämförbart handlande. Förbudet ska förenas med vite, om detta inte av särskilda skäl är obehövligt. Förbudet kan av särskilda skäl också meddelas att gälla en anställd hos näringsidkaren eller någon annan som handlar för näringsidkarens räkning.

Enligt *2 mom.* kan förbudet också meddelas temporärt, varvid det gäller tills ärendet har avgjorts slutligt eller något annat har bestämts, dvs. tills marknadsdomstolen som handlägger ärendet bestämmer något annat. Ibland krävs ett omedelbart ingripande för att skydda konsumenternas intressen. Detta kan vara fallet när verksamheten inriktar sig på viktiga konsumentintressen och således orsakar konsumenterna oskälig skada, eller verksamheten annars är särskilt grov eller det finns risk för att näringsidkaren flyttar sin verksamhet någon annanstans för att undvika myndigheternas åtgärder. Ett temporärt förbud fungerar som en form av säkringsåtgärd och gör det möjligt att trygga konsumenternas intressen i brådskande fall. Meddelande av ett temporärt förbud förutsätter att den godkända enheten visar att det är sannolikt att verksamheten är lagstridig.

De föreslagna 1 och 2 mom. motsvarar 3 § 1 och 2 mom. i den gällande lagen om gränsöverskridande förbudsförfarande. Marknadsdomstolen ska ha samma behörighet att ingripa i verksamhet som strider mot bestämmelserna i direktivet som den har vid handläggning av ärenden enligt konsumentskyddslagen.

När marknadsdomstolen förelägger ett förbud kan den enligt *3 mom.* på yrkande av den godkända enheten förplikta den näringsidkare som förbudet gäller att offentliggöra ett beriktigande, om detta ska anses nödvändigt på grund av uppenbar skada för konsumenterna. Beriktigandet kan vara t.ex. en ny marknadsföringsannons som syftar till att rätta till vilseledande marknadsföring. Uppenbar skada kan uppstå t.ex. när hälsofarliga produkter marknadsförs till konsumenterna. Även föreläggandet att offentliggöra ett beriktigande kan förenas med vite.

Enligt *4 mom.* får marknadsdomstolen ålägga den näringsidkare som meddelats förbudet att informera de konsument som berörs av grupptalan om ett lagakraftvunnet beslut om en åtgärd för förbudsföreläggande. Näringsidkaren kan åläggas att informera om ett lagakraftvunnet beslut endast på yrkande av den godkända enhet som är kärke. Föreläggandet kan förenas med vite.

Någon motsvarande bestämmelse finns inte i gällande konsumentskyddslagstiftning. Näringsidkarens informationsskyldighet kan aktualiseras t.ex. i en situation där konsumenternas kontaktuppgifter är kända för näringsidkaren, men inte nödvändigtvis för den godkända enhet som är kärke. Vilket informationssätt som är ändamålsenligt i respektive fall beror bl.a. på vilka uppgifter näringsidkaren har om konsumenterna. Exempelvis konsumenter som ingått ett visst avtal kan informeras om beslutet personligen, t.ex. per e-post eller brev, men de som varit föremål för förbudet ska informeras om förbudet t.ex. på näringsidkarens webbplats, i sociala medier eller i dagstidningar med stor spridning.

Enligt *5 mom.* ska ansökan om utdömning av vite göras av den godkända enhet som ansökt om åtgärden för förbudsföreläggande.

Genom paragrafen genomförs artikel 8.1 och 8.3 samt artikel 19.1 och 19.2 i direktivet om grupptalan. I paragrafen utnyttjas dessutom handlingsutrymmet enligt artikel 8.2 b med avseende på åtgärder och handlingsutrymmet enligt artikel 13.3 med avseende på näringsidkarens informationskyldighet. Det handlingsutrymme som artiklarna 8 och 13 i direktivet medger beskrivs närmare i exempelvis avsnitt 2.

11 §. Avbrytande av preskription av skulder. Enligt paragrafen avbryter en väckt grupptalan i fråga om de berörda konsumenterna preskriptionen av skulder som grundar sig på det handlande som är föremål för åtgärden för förbuds föreläggande. Preskriptionen av skulden avbryts för den tid som grupptalan handläggs och fortsätter efter att handläggningen har avslutats. Skulden preskriberas dock tidigast ett år från det att handläggningen av grupptalan avslutades.

I direktivet förutsätts att en väckt grupptalan om åtgärder för förbuds föreläggande ska skjuta upp eller avbryta preskriptionstiden för de berörda konsumenterna. En talan om åtgärder för förbuds föreläggande som väcks av en myndighet eller organisation i Finland skjuter inte upp eller avbryter preskriptionen av enskilda konsumenters fordringar som grundar sig på det handlande som förbjuds. Detta beror på att en åtgärd för förbuds föreläggande avser näringsidkarens handlande, medan en åtgärd för gottgörelse avser den förlust som konsumenterna har lidit till följd av handlandet och som de kräver gottgörelse för. I en process om förbuds föreläggande behandlas således inte konsumenternas eventuella fordringar och processen avbryter därför inte heller preskriptionen av dem. Den föreslagna nya bestämmelsen om att så ska ske innebär att det ovan beskrivna läget förändras.

När det är fråga om en rättshandling som gäller en fordran, t.ex. handläggning av en fordrings-talan i tingsrätten, avstannar preskriptionen av skulden för den tid förfarandet pågår och preskriptionen anses ha avbrutits den dag det meddelas en dom som vinner laga kraft eller handläggningen av ärendet avslutas av någon annan orsak. På avbruten preskription följer en ny, lika lång preskriptionstid som den förra. Direktivet förutsätter inte att preskriptionen av en fordran ska avbrytas efter att processen har avslutats, utan preskriptionen kan fortsätta efter att förfarandet har avslutats som om det inte hade funnits något förfarande. Eftersom det i ett beslut om åtgärder för förbuds föreläggande inte tas ställning till huruvida konsumenten har lidit förlust av näringsidkarens handlande eller inte, är det inte motiverat att ett beslut med anledning av förbuds föreläggandet skulle avbryta preskriptionstiden för fordran. Syftet med avbrottet är att ge den som har rätt till gottgörelse möjlighet att kräva sin fordran av näringsidkaren efter det att processen om förbuds föreläggande har avslutats, i sista hand genom att väcka talan om saken vid en allmän domstol. För att ge konsumenterna rimlig tid att agera i sitt eget ärende preskriberas fordran tidigast ett år efter att handläggningen av grupptalan har avslutats.

Exempelvis kan man tänka sig en situation där det inom skönhetskirurgin har tagits i bruk ett bröstimplantat som strider mot den lagstiftning som är tillämplig på sådana implantat. Om en tillsynsmyndighet för sådana implantat eller en konsumentorganisation i egenskap av godkänd enhet väcker grupptalan om en åtgärd för förbuds föreläggande, kan personer som har fått ett lagstridigt implantat invänta resultatet av förbuds föreläggandet utan att förlora sin rätt att yrka på gottgörelse för den orsakade skadan på grund av att skadeståndsfordran preskriberats under förbudsprocessen.

I praktiken börjar preskriptionsavbrottet när ärendet väcks i marknadsdomstolen och avslutas när marknadsdomstolen meddelar sitt avgörande i ärendet eller, om ändring söks, när högsta domstolen meddelar sitt avgörande i ärendet.

I paragrafen används begreppet skuld i stället för gottgörelse i överensstämmelse med de begrepp som används i lagen om preskription av skulder (nedan *preskriptionslagen*). Med skuld

RP 111/2022 rd

avses enligt vedertagen praxis både penningkulder och andra förpliktelser. Med skuld avses således vilken som helst rätt som det handlande av näringsidkaren som åtgärden för förbuds-föreläggande gäller har skapat för konsumenten, t.ex. rätt till gottgörelse för skada.

Genom paragrafen genomförs artikel 16.1 i direktivet om grupptalan.

I 13 a § i preskriptionslagen föreskrivs om slutlig preskription. Enligt bestämmelsen preskriberas fysiska personers penningkulder som grundar sig på avtal senast när det har gått 20 år sedan skulden förfallit till betalning. Om borgenären är en fysisk person, är preskriptionstiden 25 år. Enligt paragrafen kan preskriptionstiden inte avbrytas. Bestämmelsen kan vara relevant med avseende på lagen om grupptalan i sådana ytterst exceptionella situationer där konsumentens fordran grundar sig på ett avtalsvillkor som förbjuds, näringsidkaren är en fysisk person och avtalet har upphört att gälla långt innan grupptalan om åtgärden för förbuds-föreläggande väcktes. Även om den föreslagna bestämmelsen om avbrytande av preskription av skulder också gäller slutlig preskription på grund av unionsrättens företräde, är det svårt att se att frågan i praktiken skulle ha någon betydelse.

12 §. Anmälningsskyldighet. I paragrafen föreskrivs om justitieministeriets skyldighet att underrätta Europeiska kommissionen om de myndigheter som avses i 6 § 1 mom. och om deras uppgifter för den förteckning som avses i artikel 5.1 i direktivet om grupptalan. I paragrafen finns dessutom en informativ hänvisning till 7 § i lagen om utseende av organisationer som främjar konsumenters kollektiva intressen till godkända enheter. Genom paragrafen genomförs artikel 5.1 i direktivet.

13 §. Ikraftträdande och övergångsbestämmelser. Paragrafen innehåller ikraftträdande- och övergångsbestämmelser enligt direktivet.

I 1 mom. ingår en sedvanlig ikraftträdandebestämmelse.

Enligt 2 mom. ska lagen om gränsöverskridande förbudsförfarande upphävas. Lagen föreslås bli upphävd eftersom direktivet om förbudsföreläggande, som har genomförts genom lagen om förbudsförfarande, upphävs genom direktivet om grupptalan.

I 3 mom. finns en övergångsbestämmelse enligt vilken de bestämmelser som gällde vid ikraftträdandet av lagen tillämpas på gränsöverskridande förbudsförfaranden som inletts före ikraftträdandet.

I 4 mom. föreskrivs det att 11 § om avbrytande av preskription inte ska tillämpas på skulder vars grund har uppkommit före lagens ikraftträdande. På så sätt säkerställs att bestämmelsen om avbrytande av preskription inte blir retroaktivt tillämplig på fordringar som har uppkommit före lagens ikraftträdande. Övergångsperioden när det gäller avbrytande av preskription kommer därmed att vara lång. Som det konstateras i motiveringen till 11 § avses med skuld vilken som helst penningkund, förpliktelse eller rättighet. Grund avser en näringsidkares handlande som är föremål för en åtgärd för förbudsföreläggande och som har kränkt konsumenters kollektiva intressen.

Genom paragrafen genomförs artikel 21, artikel 22.2 och 22.3 samt artikel 24.1 andra stycket i direktivet.

7.2 Lagen om utseende av organisationer som främjar konsumenters kollektiva intressen till godkända enheter

1 §. Godkända enheter. I paragrafen föreskrivs om hur en organisation kan utses till godkänd enhet och för vilka typer av talan.

Enligt *1 mom.* kan organisationer som främjar konsumenters kollektiva intressen på ansökan utses till godkända enheter enligt direktivet om grupptalan. Kollektiva intressen innebär på samma sätt som i det första lagförslaget både konsumenters allmänna intressen och en viss grupp konsumenters intressen. En organisation kan utses till godkänd enhet för att väcka antingen inhemsk eller gränsöverskridande grupptalan om åtgärder för förbudsföreläggande eller inhemsk eller gränsöverskridande grupptalan om åtgärder för gottgörelse. I förslaget kallas grupptalan om åtgärder för förbudsföreläggande ”edustajakanne” på finska och inhemska grupptalan om åtgärder för gottgörelse kallas ”ryhmäkanne”, medan termen grupptalan används genomgående på svenska.

Enligt *2 mom.* kan en organisation genom en och samma ansökan ansöka om att bli utsedd antingen för endast en typ av talan, t.ex. grupptalan om åtgärder för gottgörelse, eller för flera eller alla typer av talan.

Paragrafen är en del av genomförandet av artikel 4.1 och 4.2 i direktivet om grupptalan.

2 §. Ansökan. I paragrafen föreskrivs om innehållet i ansökan om att bli utsedd till godkänd enhet.

Enligt *1 mom.* ska ansökan riktas till justitieministeriet. Ansökan ska innehålla de uppgifter som behövs för att bedöma om organisationen uppfyller alla krav som ställs på godkända enheter i 3 §. I praktiken ska organisationen t.ex. lämna uppgifter om organisationens registrering och stadgeenliga syfte, en redogörelse för den faktiska verksamheten, den ekonomiska situationen och finansieringskällorna samt organisationsstrukturen och de aktörer som deltar i verksamheten.

Enligt *2 mom.* ska det i ansökan dessutom anges vilken eller vilka typer av talan ansökan gäller. I ansökan ska det således specificeras om organisationen ansöker om att bli utsedd till godkänd enhet för inhemska eller gränsöverskridande grupptalan om åtgärder för gottgörelse eller förbudsföreläggande.

Paragrafen är en del av genomförandet av artikel 4 i direktivet om grupptalan.

3 §. Krav som gäller för godkända enheter. I paragrafen föreskrivs om de kriterier som den som utses till godkänd enhet ska uppfylla. Kraven är desamma för godkända enheter som utses såväl för inhemsk som för gränsöverskridande grupptalan.

För det första ska den godkända enheten enligt *1 punkten* vara en registrerad förening enligt föreningslagen. Till godkända enheter kan således utses endast föreningar som har bildats för ideella syften, och inte t.ex. sammanslutningar som har bildats för vinstgivande ekonomisk verksamhet eller stiftelser.

Enligt *2 punkten* ska föreningen ha bedrivit faktisk offentlig verksamhet för att skydda konsumenternas intressen i minst 12 månader innan den ansöker om att bli utsedd till godkänd enhet. Genom kravet på minst 12 månaders verksamhet säkerställs att föreningens verksamhet är etablerad.

Enligt 3 punkten ska en förening i enlighet med sitt stadgeenliga syfte ha ett berättigat intresse av att skydda konsumenters intressen inom tillämpningsområdet för direktivet om grupptalan. Organisationens syfte kan t.ex. vara att driva konsumenternas intressen och rättigheter i allmänhet eller vissa konsumenters rättigheter. Exempelvis Konsumentförbundet är en allmän intressebevaknings-, utbildnings- och rådgivningsorganisation som är öppen för alla konsumenter. Vissa organisationer driver däremot en viss grupp konsumenters intressen på ett allmänt plan, såsom egnahems- och fritidsboendes intressen. Andra organisationer har ett mycket begränsat syfte, t.ex. att främja sina medlemmars intressen i samband med placering och sparande. Det väsentliga vid utseende till godkänd enhet är att föreningens stadgeenliga syfte är att skydda konsumenters intressen i frågor som omfattas av direktivets tillämpningsområde. Det är inte avgörande om det är fråga om ett allmänt intresse eller en specifik konsumentgrupps intresse.

Enligt 4 punkten ska en förening vara av icke vinstdrivande natur för att kunna bli utsedd. Föreningen får bedriva sådan ekonomisk verksamhet som avses i föreningslagen och som anges i dess stadgar eller som annars har ett direkt samband med förverkligandet av dess syfte, men syftet får inte vara att eftersträva vinst eller annan direkt ekonomisk fördel. Kravet i 3 punkten följer redan av att föreningen ska vara en registrerad förening enligt föreningslagen. Eftersom villkoret ingår som en separat punkt i direktivet, föreslås det för tydlighetens skull att kravet på avsaknad av vinstsyfte också tas in som en separat punkt i paragrafen.

Enligt 5 punkten får en organisation som utses till godkänd enhet inte ha försatts i konkurs. Enligt artikel 4.3 d i direktivet får den som utses till godkänd enhet inte vara föremål för insolvensförfaranden eller ha förklarats insolvent.

I Finland kan organisationer bli föremål för konkurs eller företagssanering, vilka båda är insolvensförfaranden omfattas av tillämpningsområdet för EU:s insolvensförordning (EU) 2015/848. Enligt 2 § i lagen om företagssanering (47/1993) kan saneringsförfarande bl.a. tillämpas på föreningar som bedriver ekonomisk verksamhet. Ideella föreningar som avses i föreningslagen faller utanför lagens tillämpningsområde. En organisation som utses till godkänd enhet ska vara en registrerad förening som avses i föreningslagen och vara icke vinstdrivande, vilket innebär att den faller utanför tillämpningsområdet för lagen om företagssanering, och det enda insolvensförfarande som blir tillämpligt är konkurs.

Enligt direktivets ordalydelse får en organisation inte vara föremål för insolvensförfaranden. Att vara föremål för ett insolvensförfarande innebär i Finland att föreningen har försatts i konkurs. Att en förening har sökts i konkurs utan att beslut om försättning i konkurs har meddelats innebär inte att föreningen är försatt i konkurs. Det är viktigt att säkerställa att det inte går att förhindra att en förening utses till godkänd enhet och i praktiken att få talerätt genom en ogrundad konkursansökan.

Enligt 6 punkten ska organisationen vara oberoende och inte påverkas av personer som inte är konsumenter, i synnerhet inte av näringsidkare eller externa finansiärer som har ett ekonomiskt intresse av att väcka grupptalan. Förbjuden påverkan kan t.ex. innebära att en näringsidkare som är verksam inom en viss bransch finansierar och med sin finansiering styr en konsumentförenings verksamhet så att föreningen särskilt följer och kritiserar näringsidkarens konkurrenters verksamhet.

Organisationens oberoende äventyras inte av att den får direkta understöd eller projektfinansiering från t.ex. staten. I Finland stöds flera organisationers verksamhet på allmän nivå med statsunderstöd eller finansiering från olika stiftelser. Organisationens oberoende kan inte heller anses begränsas av ekonomiskt eller annat stöd från en paraplyorganisation.

Enligt 7 *punkten* ska föreningen ha fastställt förfaranden för att förhindra att oberoendet äventyras och att andra än konsumenter försöker påverka föreningens verksamhet. I praktiken innebär detta att föreningen bör ha aktuella uppgifter om sina medlemmar och sin finansiering samt en organisation som omfattar intern revision för att eventuella påverkansförsök ska kunna upptäckas.

Enligt 8 *punkten* ska föreningen åtminstone på sin webbplats offentliggöra information som visar att föreningen uppfyller de krav som ställs på godkända enheter. Föreningens webbplats ska på ett begripligt språk innehålla information om källorna till dess finansiering i allmänhet, dess organisations-, lednings- och medlemskapsstruktur, dess stadgeenliga syfte och dess verksamhet.

Genom de strikta kriterierna vill man säkerställa att gruppitalan inte väcks i andra syften än för att trygga konsumenters kollektiva intressen.

Genom paragrafen genomförs artikel 4.3 och 4.4 i direktivet om gruppitalan. I paragrafen utnyttjas dessutom det handlingsutrymme som anges i artikel 4.5, enligt vilket medlemsstaterna får tillämpa samma kriterier på utseendet av godkända enheter för inhemsk gruppitalan som direktivets kriterier på utseendet av godkända enheter för gränsöverskridande gruppitalan.

4 §. Utseende. I paragrafen föreskrivs om justitieministeriets skyldighet att utse en organisation till godkänd enhet, om organisationen uppfyller alla de kriterier som anges i 3 §. Av beslutet om utseende ska framgå för vilka typer av talan den godkända enheten har utsetts och vilket dess stadgeenliga syfte är. Typen av talan och föreningens stadgeenliga syfte behöver anges för att en finsk domstol eller en domstol eller administrativ myndighet i en annan EES-stat ska kunna försäkra sig om organisationens talerätt i ett visst enskilt mål.

Justitieministeriets beslut om utseende är ett överklagbart förvaltningsbeslut som får överklagas på det sätt som föreskrivs i lagen om rättegång i förvaltningsärenden (808/2019).

Paragrafen är en del av genomförandet av artikel 4.3 i direktivet om gruppitalan.

5 §. Ändrade uppgifter. I paragrafen föreskrivs om godkända enheters skyldighet att anmäla ändrade uppgifter. Godkända enheter ska utan ogrundat dröjsmål underrätta justitieministeriet om ändringar i de uppgifter som uppgetts i ansökan. Om den godkända enheten på grund av ändringen eller någon annan orsak inte längre uppfyller kriterierna för utseendet, ska justitieministeriet återkalla det. Utseendet kan återkallas t.ex. om organisationen inte längre bedriver faktisk verksamhet för att skydda konsumenters intressen eller om organisationens organisationsstruktur eller finansiering ändras så att organisationen inte längre kan anses vara oberoende på det sätt som avses i lagen.

Paragrafen är en del av genomförandet av artikel 5 i direktivet om gruppitalan.

6 §. Uppdatering av uppgifter. I paragrafen föreskrivs om godkända enheters skyldighet att regelbundet uppdatera de uppgifter som har legat till grund för utseendet till godkänd enhet. Efter att ha blivit utsedd ska den godkända enheten vart femte år lämna de uppgifter som avses i 2 § 1 mom. till justitieministeriet, dvs. de uppgifter som behövs för att bedöma om den godkända enheten uppfyller alla krav som ställs på den. Även om den godkända enheten enligt den föreslagna 5 § alltid ska anmäla ändringar i uppgifterna, föreskrivs det särskilt att uppgifterna ska uppdateras regelbundet. Detta säkerställer att justitieministeriet vart femte år kan bedöma huruvida den godkända enheten fortfarande uppfyller kraven för utseende. Om uppgifter trots

justitieministeriets begäran inte lämnas, ska justitieministeriet återkalla utseendet. Om inte annat följer av de uppgifter som lämnats, ska den godkända enhetens status kvarstå utan särskilt beslut av justitieministeriet.

Paragrafen är en del av genomförandet av artikel 5 i direktivet om grupptalan.

7 §. Anmälningsskyldighet. I paragrafen föreskrivs om justitieministeriets administrativa uppgift som anknyter till godkända enheter.

Enligt *1 mom.* ska justitieministeriet underrätta kommissionen om de föreningar som utsetts för gränsöverskridande grupptalan och om deras uppgifter samt om ändringar som gäller dessa.

Enligt *2 mom.* ska justitieministeriet ska offentliggöra de godkända enheter som utsetts för att väcka inhemsk grupptalan samt deras uppgifter.

Paragrafen är en del av genomförandet av artikel 5.1 och 5.2 i direktivet om grupptalan.

8 §. Kontaktpunkt. I paragrafen föreskrivs på motsvarande sätt som i 7 § om justitieministeriets administrativa uppgift som anknyter till godkända enheter. Justitieministeriet ska vara den kontaktpunkt som avses i artikel 5.5 i direktivet om grupptalan till vilken kommissionen eller andra medlemsstater eller EES stater kan översända begäran om att undersöka huruvida en organisation som i Finland utsetts till godkänd enhet för gränsöverskridande grupptalan uppfyller kriterierna för godkända enheter. Efter begäran ska justitieministeriet undersöka om organisationen fortfarande uppfyller de kriterier som anges i 3 §. Om en organisation som utsetts till godkänd enhet inte längre uppfyller kriterierna för utseendet, ska justitieministeriet återkalla det. En sådan situation kan uppstå t.ex. om organisationens stadgar har ändrats så att syftet inte längre är att skydda konsumenters intressen eller om organisationens finansieringskällor har ändrats så att organisationen inte längre kan betraktas som oberoende.

Genom paragrafen genomförs artikel 5.4 och 5.5 i direktivet.

9 §. Övervakning. I paragrafen föreskrivs på motsvarande sätt som i 7 och 8 § om justitieministeriets administrativa uppgift som anknyter till godkända enheter. Justitieministeriet ska förse kommissionen med de uppgifter om grupptalan som handlagts i Finland som avses i artikel 23.2 i direktivet om grupptalan. De uppgifter som ska lämnas är antalet och typen av grupptalan, dvs. om de avser åtgärder för gottgörelse eller förbudsföreläggande och om de är inhemska eller gränsöverskridande. Dessutom ska typen av överträdelse anges, dvs. i praktiken vilka bestämmelser som omfattas av tillämpningsområdet för direktivet om grupptalan som har överträtts och på vilket sätt. Dessutom ska det lämnas uppgifter om parterna i och resultatet av dessa grupptalan. Uppgifterna ska lämnas årligen från och med juni 2027.

Genom paragrafen genomförs artikel 23.2 i direktivet.

10 §. Ikraftträdande. Paragrafen innehåller en ikraftträdandebestämmelse.

7.3 Lagen om grupptalan

1 §. Tillämpningsområde. Det föreslås att den nuvarande begränsningen i *1 mom.*, enligt vilken lagen inte ska tillämpas på tvistemål som gäller ett förfarande av en i värdepappersmarknadslagen (495/1989) avsedd värdepappersemittent eller givare av ett offentligt köpeanbud, ska strykas. Lagen ska således tillämpas när ett sådant tvistemål mellan en konsument och en näringsidkare som omfattas av konsumentombudsmannens behörighet handläggs som grupptalan.

I 2 mom. utvidgas lagens tillämpningsområde för att stämma överens med kraven i direktivet om grupptalan. Lagens materiella tillämpningsområde bestäms delvis genom hänvisningen i paragrafen direkt enligt tillämpningsområdet för direktivet om grupptalan. Den lagtekniska lösningen motiveras i specialmotiveringen till 1 § i det första lagförslaget. Lagen ska inom dess materiella tillämpningsområde tillämpas på sådana inhemska och gränsöverskridande grupptalan om åtgärder för gottgörelse som avses i direktivet om grupptalan. Lagen ska således inte tillämpas på handläggning av sådana yrkanden om åtgärder för förbuds föreläggande som avses i direktivet om grupptalan. Bestämmelser om handläggningen av yrkanden om åtgärder för förbuds föreläggande finns i det första lagförslaget. Genom momentet genomförs direktivets artikel 2.1 med avseende på åtgärder för gottgörelse.

Paragrafens 2 mom. inskränker inte konsumentombudsmannens befogenheter jämfört med nuläget. Tillämpningsområdet för lagen om grupptalan ska med stöd av 1 mom. fortfarande omfatta alla kategorier av ärenden som för närvarande omfattas av lagens tillämpningsområde, även om de bestämmelser som skyddar konsumenterna inte grundar sig på en rättsakt i bilaga I till direktivet om grupptalan. Exempelvis yrkanden som grundar sig på handlande som strider mot lagen om indrivning av fordringar ska fortfarande omfattas av tillämpningsområdet för lagen om grupptalan.

De nuvarande 1 § 2 och 3 mom. blir enligt förslaget 3 och 4 mom.

1 a §. Rätt att väcka talan i andra stater inom Europeiska ekonomiska samarbetsområdet. Lagen om grupptalan tillämpas på handläggning som grupptalan av yrkanden som hör till dess tillämpningsområde vid finska domstolar. Utgångspunkten är att den inte innehåller bestämmelser om handläggning av grupptalan vid domstolar i andra stater. Därför föreslås en preciserande bestämmelse där det konstateras att det i lagen också föreskrivs om godkända enheters rätt att i en annan EES-stat väcka en sådan grupptalan om åtgärder för gottgörelse som avses i direktivet om grupptalan.

2 a §. Finansiering av grupptalan. Paragrafen innehåller helt nya bestämmelser om under vilka förutsättningar en godkänd enhet kan skaffa finansiering från en s.k. tredje part för att täcka rättegångskostnader. I paragrafen utnyttjas handlingsutrymmet i artikel 10.1 i direktivet, enligt vilket det kan vara tillåtet att finansiera grupptalan med externa medel. Handlingsutrymmet beskrivs närmare i avsnitt 2.

Enligt det föreslagna 1 mom. ska extern finansiering tillåtas och väckande av talan ska kunna finansieras t.ex. genom gräsrotsfinansiering, men intressekonflikter mellan finansören och svaranden ska kunna förebyggas. En extern finansör får inte vara en konkurrent till eller beroende av svaranden i en grupptalan. Finansören får t.ex. inte vara en näringsidkare som är verksam på samma marknad som svaranden eller ett företag som hör till samma koncern som svaranden.

Finansören får inte heller påverka de beslut som käranden fattar inom ramen för handläggningen av grupptalan på ett sätt som är till skada för konsumenternas kollektiva intressen. Otillbörlig påverkan som är till skada för konsumenterna kan t.ex. vara att finansören uppmuntrar till att fortsätta processen för att själv få bättre ersättning, trots att det skulle ligga i konsumenternas intresse att nå en uppgörelse. Som påverkan som är till skada för konsumenterna kan också betraktas finansörens försök att påverka ingåendet av eller förhandlingarna om ett förlikningsavtal till sin egen fördel, även om det skulle ligga i konsumenternas intresse att fortsätta processen. Däremot utgör t.ex. rekommendationer om processuella åtgärder från en paraplyorganisation som finansierar talan till en underlydande organisation inte otillbörlig påverkan.

Syftet med bestämmelserna är att förhindra att talan väcks utan grund. De syftar också till att förhindra att talan väcks i vinstsyfte så att den största nyttan tillfaller finansören och inte de konsumenter som har lidit förlust eller skada. Genom momentet genomförs artikel 10.2 i direktivet.

I 2 mom. föreskrivs om förfarandet för bedömning av finansieringen och om åtgärder som kan följa av finansiering som strider mot 1 mom. Om det finns grundad anledning att misstänka att den som finansierar grupptalan är en konkurrent till eller beroende av svaranden i grupptalan eller försöker påverka kändanden på ett sådant otillbörligt sätt som avses i 1 mom., ska domstolen uppmana kändanden att inom en utsatt tid lägga fram en utredning om finansieringen av talan och om eventuella korrigerande åtgärder. I praktiken ska systemet fungera så att svaranden framför en motiverad invändning om att finansieringen strider mot 1 mom., på basis av vilken domstolen framställer en begäran om utredning. Även om finansieringen inte uppfyller kraven i 1 mom. ska kändanden ha möjlighet att rätta till finansieringen så att den uppfyller kraven, t.ex. genom att avstå från finansiering som strider mot 1 mom. och skaffa en ny finansör.

Samtidigt som domstolen ber kändanden om en utredning om finansieringen, ska kändanden informeras om att talan kan avvisas om kändanden inte följer uppmaningen. Om finansieringen av en talan har ordnats i strid med 1 mom. och kändanden inte rättar till situationen, eller om kändanden inte följer uppmaningen att lägga fram en utredning om finansieringen, ska domstolen avvisa talan. Talan ska alltså inte avslås. Att en talan avvisas på grund av processhinder påverkar således inte de berörda konsumenternas rättigheter. Domstolen ska avvisa talan så snart det är klart att det finns förutsättningar för avvisande. Den föreslagna bestämmelsen blir dock i regel tillämplig i det förberedande skedet av en rättsprocess först efter svarandens svaromål.

Genom paragrafen genomförs artikel 10.3 och 10.4 i direktivet.

4 §. Talerätt. I paragrafen föreskrivs om vem som har rätt att väcka grupptalan. Enligt gällande 4 § har endast konsumentombudsmannen talerätt. Direktivet om grupptalan förutsätter att även organisationer ges talerätt som godkända enheter. För tydlighetens skull ändras bestämmelsen om talerätt så att det i stället för konsumentombudsmannen är den godkända enheten som har talerätt. För konsumentombudsmannen handlar det om en teknisk ändring, eftersom konsumentombudsmannen ska utses till en godkänd enhet enligt 4 a §.

4 a §. Godkända enheter. I paragrafen anges vilka aktörer som är godkända enheter enligt den föreslagna lagen.

Enligt 1 punkten är konsumentombudsmannen godkänd enhet i ärenden som omfattas av konsumentombudsmannens tillsynsbehörighet. Konsumentombudsmannens talerätt hålls därmed oförändrad.

Enligt 2 punkten avses med godkända enheter även organisationer som främjar konsumenters kollektiva intressen och som justitieministeriet har utsett till godkänd enhet för i lagen avsedd grupptalan i ärenden som omfattas av deras stadgeenliga syfte. På motsvarande sätt som i den föreslagna lagen om grupptalan om åtgärder för förbudsreläggande är talerätten begränsad till ärenden som omfattas av organisationens stadgeenliga syfte. En organisations syfte anges i organisationens stadgar och syftet avgränsar i vilka ärenden organisationen kan väcka grupptalan. Detta innebär inte att ett av organisationens syften ska vara att väcka talan, utan att talan ska ha samband med de frågor som organisationen driver.

Dessutom ska organisationen främja konsumenters kollektiva intressen, dvs. antingen allmänna intressen eller en viss grupp konsumenters intressen. För att en organisation ska få fungera som

godkänd enhet ska justitieministeriet ha utsett den till godkänd enhet uttryckligen för grupptalan om åtgärder för gottgörelse.

Enligt 3 punkten avses med godkända enheter också godkända enheter som i en annan EES-stat har utsetts för gränsöverskridande grupptalan enligt direktivet om grupptalan och som finns upptagna i kommissionens förteckning över godkända enheter som utsetts för att väcka gränsöverskridande grupptalan, i ärenden som omfattas av enhetens stadgeenliga syfte.

Det är fråga om ömsesidigt erkännande av godkända enheters talerätt. En organisation eller myndighet som i en annan EES-stat har utsetts till godkänd enhet för gränsöverskridande grupptalan ska kunna väcka grupptalan i Finland, och tingsrätten ska inte pröva om enheten uppfyller kraven för att bli utsedd till godkänd enhet. Ömsesidigt erkännande av talerätten ska dock inte påverka rätten för den domstol som handlägger målet att pröva huruvida den godkända enhetens stadgeenliga syfte ger den godkända enheten rätt att vidta åtgärder i ett enskilt fall. Om t.ex. en organisation som utsetts till godkänd enhet och som har till syfte att främja egnahemsboendes intressen väcker talan i ett ärende som gäller fondavtal, kan domstolen avvisa talan på den grunden att organisationen trots att den utsetts inte har talerätt i det enskilda ärendet i fråga. Liksom enligt 2 mom. ska talerätten vara begränsad till enhetens stadgeenliga syfte, vilket kan innebära antingen ett syfte som definieras i organisationens stadgar eller en myndighets verksamhetsområde som definieras i lag.

Paragrafen är en del av genomförandet av artikel 4.1 och 4.2 samt artikel 6.1 och 6.3 i direktivet om grupptalan.

4 b §. *Godkända enheter för gränsöverskridande grupptalan.* I paragrafen anges under vilka förutsättningar konsumentombudsmannen och organisationer som främjar konsumenters kollektiva intressen får väcka gränsöverskridande grupptalan i Finland och en annan EES-stat.

Enligt 1 mom. får konsumentombudsmannen i ärenden som omfattas av konsumentombudsmannens tillsynsbehörighet på en grupp konsumenters vägnar väcka grupptalan om en åtgärd för gottgörelse i en annan EES-stat i enlighet med lagstiftningen i den staten. En ytterligare förutsättning för väckande av talan är att den svarande näringsidkarens handlande har kränkt konsumentgruppens rättigheter i Finland. Konsumentombudsmannen ska på särskilda villkor kunna väcka talan om gottgörelse t.ex. i Tyskland, om villkoren i ett standardavtal som en tysk näringsidkare har tillämpat på finländska konsumenter har stridit mot en bestämmelse som omfattas av direktivets tillämpningsområde, och det enligt tysk lagstiftning är möjligt att väcka talan.

Enligt 2 mom. får även organisationer som justitieministeriet har utsett till godkänd enhet för gränsöverskridande grupptalan på en grupp konsumenters vägnar väcka grupptalan om åtgärder för gottgörelse i en annan EES-stat i enlighet med lagstiftningen i den staten. Organisationen ska främja konsumenters kollektiva intressen och talerätten ska endast gälla ärenden som hör till organisationens stadgeenliga syfte på samma sätt som vid inhemsk grupptalan.

I 3 mom. föreskrivs om justitieministeriets skyldighet att underrätta EU-kommissionen om de myndigheter som avses i 1 mom. och om deras uppgifter för kommissionens förteckning över godkända enheter som medlemsstaterna utsett för att väcka gränsöverskridande grupptalan. I momentet finns dessutom en informativ hänvisning till lagen om utseende av organisationer som främjar konsumenters kollektiva intressen till godkända enheter, där det föreskrivs om anmälan av de organisationer som avses i 2 mom. till förteckningen.

Paragrafen är en del av genomförandet av artiklarna 4.2, 4.3 och 4.7, 5.1 och 7.1 i direktivet om grupptalan.

4 c §. *Utseende av organisationer till godkända enheter.* Paragrafen innehåller en informativ hänvisning till lagen om utseende av organisationer som främjar konsumenters kollektiva intressen till godkända enheter.

7 §. *Underrättelsens innehåll.* Till 1 mom. 4 punkten fogas ett omnämmande av att den underrättelse som käranden sänder också ska innehålla information om eventuella anmälningsavgifter. Informationen ska läggas till i underrättelsen när en organisation som utsetts till godkänd enhet som väckt talan kräver att den som anmäler sig till gruppen ska betala en avgift. Den föreslagna ändringen hänför sig till möjligheten enligt direktivets artikel 20.3 att ta ut en skäligen deltagaravgift. Bestämmelser om avgiften finns i 8 § 1 mom.

8 §. *Medlemskap i gruppen.* I 1 mom. görs en teknisk ändring genom att ordet *undertecknat* stryks. Enligt det gällande momentet hör den som enligt definitionen är gruppmedlem och som inom den utsatta tiden har tillställt käranden, dvs. i praktiken konsumentombudsmannen, ett *undertecknat* skriftligt meddelande om sin önskan att delta i grupptalan till gruppen. Enligt 9 § i lagen om elektronisk kommunikation i myndigheternas verksamhet (534/2016) uppfyller också elektroniska dokument som sänts till en myndighet kravet på skriftlig form vid anhängiggörande och behandling av ärenden, och dokumentet behöver inte kompletteras med en underskrift, om det innehåller uppgifter om avsändaren och om det inte finns anledning att betvivla dokumentets autenticitet och integritet. En undertecknad anmälan krävs således inte när käranden är en myndighet. Nämnade lag tillämpas dock inte på andra än myndigheter. Av detta följer att om käranden är en organisation som utsetts till godkänd enhet, kan kravet på underskrift anses förutsätta att brevpост används för anmälningsförfarandet. Detta är inte ett fungerande förfarande i dagens samhälle, och därför stryks kravet på underskrift i momentet. Det är fråga om en översyn som gäller nationella författningar.

Till 1 mom. fogas dessutom en mening enligt vilken en kärande som är en organisation som utsetts till godkänd enhet kan kräva att den som deltar i grupptalan betalar en skäligen anmälningsavgift. Med anmälningsavgift avses en formell, skäligen deltagaravgift enligt artikel 20.3 i direktivet. När betalning av en avgift har angetts som ett villkor för deltagande, ger avgiften konsumenten rätt att delta i grupptalan som gruppmedlem, under förutsättning att konsumenten i övrigt uppfyller definitionen av gruppmedlem. Avgiften är inte en rättegångskostnad och således kan motparten inte åläggas att betala den om talan blir framgångsrik. Avgiften gäller endast ett rättsförhållande mellan organisationen och de konsumenter som anmält sig till gruppen och har endast indirekt samband med grupptalan, och lagen innehåller inga ytterligare bestämmelser om avgiften. Oberoende av ärendets utgång behöver organisationen således inte återbetala anmälningsavgiften till de konsumenter som gått med i talan, om inte något annat har avtalats. I momentet utnyttjas handlingsutrymmet enligt artikel 20.3.

15 a §. *Meddelande om en dom eller ett annat avgörande till gruppens medlemmar.* Den föreslagna paragrafen är ny och innehåller bestämmelser om kärandens och svarandens skyldighet att informera om domen.

I 1 mom. föreskrivs om kärandens underrättelseskyldighet. Käranden ska underrätta medlemmarna i den grupp som käranden företräder om domen och domstolens andra avgöranden.

I 2 mom. finns en bestämmelse om svarandens underrättelseskyldighet. Domstolen kan ålägga svaranden att lämna de uppgifter som avses i 1 mom. till gruppens medlemmar. En sådan skyldighet ska inte åläggas på tjänstens vägnar, utan endast på kärandens yrkande. Eftersom det i

lagen om grupptalan föreskrivs om ett opt-in-förfarande och deltagande i grupptalan således förutsätter att man anmäler sig till gruppen och lämnar sina kontaktuppgifter till kändanden, kommer bestämmelsen sannolikt sällan att tillämpas. I paragrafen utnyttjas handlingsutrymmet med avseende på näringsidkarens informationsskyldighet i artikel 13.3. Handlingsutrymmet beskrivs närmare i avsnitt 2.

18 a §. Information om grupptalan. I paragrafen föreskrivs om hur kändanden ska informera om grupptalan som den väckt. Enligt den föreslagna paragrafen ska kändanden på sin webbplats informera om planerade och väckta grupptalan, hur handläggningen av grupptalan fortskrider samt om avslutande av handläggningen och dess resultat. I praktiken ska konsumentombudsmannen och organisationer som utsetts till godkända enheter informera om alla grupptalan som de väckt och om resultatet av dessa. Genom paragrafen genomförs artikel 13.1 i direktivet om grupptalan.

7.4 Lagen om rättegång i marknadsdomstolen

1 kap. Allmänna bestämmelser

6 §. Marknadsrättsliga ärenden. Enligt 1 mom. 10 punkten i den gällande paragrafen handlägger marknadsdomstolen som marknadsrättsliga ärenden de ärenden som hör till dess behörighet enligt lagen om gränsöverskridande förbudsförfarande. I 10 punkten ska lagen om gränsöverskridande förbudsförfarande ersättas med lagen om grupptalan om åtgärder för förbudsföreläggande. Det är fråga om en teknisk ändring som behövs då lagen om gränsöverskridande förbudsförfarande enligt det första lagförslaget ska upphävas genom lagen om grupptalan om åtgärder för förbudsföreläggande.

5 kap. Handläggning av marknadsrättsliga ärenden

2 §. Vem som har rätt att väcka ett ärende. Det föreslås att 1 mom. 7 punkten ändras så att det föreskrivs om vilken aktör som får göra en ansökan enligt kapitlets 1 § i ärenden som avses i lagen om grupptalan om åtgärder för förbudsföreläggande i stället för lagen om gränsöverskridande förbudsförfarande. Denna aktör är en godkänd enhet.

7.5 Lagen om Konkurrens- och konsumentverket

2 §. Uppgifter. I 2 § i lagen om Konkurrens- och konsumentverket föreskrivs om verkets uppgifter. Till paragrafen fogas ett nytt 4 mom. enligt vilket Konkurrens- och konsumentverket får väcka grupptalan. Dessutom innehåller momentet en informativ hänvisning till lagen om grupptalan om åtgärder för förbudsföreläggande. Det är fråga om en teknisk ändring som behövs då lagen om gränsöverskridande förbudsförfarande enligt det första lagförslaget ska upphävas genom lagen om grupptalan om åtgärder för förbudsföreläggande, och Konkurrens- och konsumentverket får väcka både inhemska och gränsöverskridande grupptalan.

15 §. Grupptalan. Enligt den gällande paragrafen får konsumentombudsmannen väcka grupptalan i enlighet med vad som närmare föreskrivs i lagen om grupptalan. Paragrafen kompletteras med ett omnämnande av grupptalan så att konsumentombudsmannen får väcka grupptalan, gränsöverskridande grupptalan och grupptalan om åtgärder för förbudsföreläggande. Till paragrafen fogas dessutom en informativ hänvisning till lagen om grupptalan och lagen om grupptalan om åtgärder för förbudsföreläggande. Det är fråga om en teknisk ändring.

7.6 Lagen om upphävande av 23 och 24 § i lagen om leverantörer av kombinerade resetjänster

1 §. I paragrafen föreskrivs det om upphävande av 23 och 24 § i lagen om leverantörer av kombinerade resetjänster (921/2017).

Enligt 2 § 2 mom. i den gällande lagen om förbudsförfarande handläggs yrkanden som gäller förbjudande av verksamhet som strider mot artikel 7 i det direktiv som nämns i 1 § 2 mom. 5 punkten i den lagen av Konkurrens- och konsumentverket så som föreskrivs i lagen om paketreserörelser (939/2008). Lagen om paketreserörelser har upphävts genom lagen om leverantörer av kombinerade resetjänster. Enligt 23 § i lagen om leverantörer av kombinerade resetjänster kan Konkurrens- och konsumentverket vidta de åtgärder som anges i 22 § i den lagen även på ansökan av en sådan utländsk myndighet eller organisation som avses i 2 § i lagen om gränsöverskridande förbudsförfarande, om verksamhet som har sitt ursprung i Finland strider mot bestämmelserna i kapitel V, kapitel VI och artikel 20 i kapitel VII i paketresedirektivet sådana de har genomförts nationellt i den lag som blir tillämplig.

Enligt 3 § i det första lagförslaget ska grupptalan om åtgärder för förbudsföreläggande enbart handläggas i marknadsdomstolen och inte längre till någon del hos andra myndigheter. Paragrafen ska därmed upphävas. Det är fråga om en teknisk ändring som behövs då lagen om gränsöverskridande förbudsförfarande ska upphävas genom lagen om grupptalan om åtgärder för förbudsföreläggande, och Konkurrens- och konsumentverket inte är behörigt att handlägga gränsöverskridande grupptalan.

Enligt 24 § i lagen om leverantörer av kombinerade resetjänster finns bestämmelser om Konkurrens- och konsumentverkets rätt att inleda ett förbudsföreläggande i en annan EU- eller EES-stat i lagen om gränsöverskridande förbudsförfarande. Det är nödvändigt att upphäva paragrafen eftersom lagen om gränsöverskridande förbudsförfarande ska upphävas genom lagen om grupptalan om åtgärder för förbudsföreläggande och det till 2 § i lagen om Konkurrens- och konsumentverket ska fogas en hänvisning till lagen om grupptalan om åtgärder för förbudsföreläggande.

2 §. *Ikraftträdande.* Paragrafen innehåller en ikraftträdandebestämmelse.

7.7 Lagen om Säkerhets- och utvecklingscentret för läkemedelsområdet

2 §. *Uppgifter.* I 2 § i lagen om Säkerhets- och utvecklingscentret för läkemedelsområdet (593/2009) föreskrivs det om centrets uppgifter. Till paragrafen fogas ett nytt 4 mom. enligt vilket Säkerhets- och utvecklingscentret för läkemedelsområdet får väcka grupptalan. Dessutom innehåller momentet en informativ hänvisning till lagen om grupptalan om åtgärder för förbudsföreläggande.

7.8 Lagen om upphävande av 93 a och 93 b § i läkemedelslagen

1 §. I paragrafen föreskrivs det om upphävande av 93 a och 93 b § i läkemedelslagen.

Enligt 2 § 2 mom. i den gällande lagen om förbudsförfarande handläggs yrkanden som gäller förbjudande av verksamhet som strider mot artikel 21 i det direktiv som nämns i 1 § 2 mom. 4 punkten i den lagen eller mot det direktiv som nämns i momentets 6 punkt av Säkerhets- och utvecklingscentret för läkemedelsområdet så som föreskrivs i läkemedelslagen.

Enligt 93 a § 1 mom. i läkemedelslagen kan Säkerhets- och utvecklingscentret för läkemedelsområdet vidta åtgärder som avses i 93 § 1 och 2 mom. i den lagen även på ansökan av en utländsk myndighet eller organisation som avses i 2 § i lagen om gränsöverskridande förbudsförfarande, om verksamhet som har sitt ursprung i Finland strider mot bestämmelserna i rådets direktiv 92/28/EEG om marknadsföring av humanläkemedel eller i artikel 14 i rådets direktiv 89/552/EEG om samordning av vissa bestämmelser som fastställts i medlemsstaternas lagar och andra författningar om utförandet av sändningsverksamhet för television, sådana de har genomförts nationellt i den lag som blir tillämplig.

Det föreslås att paragrafen upphävs, eftersom lagen om gränsöverskridande förbudsförfarande ska upphävas och grupptalan om åtgärder för förbudsföreläggande i enlighet med 3 § i det första lagförslaget enbart ska handläggas i marknadsdomstolen och inte längre till någon del hos andra myndigheter.

Enligt 93 b § i läkemedelslagen finns bestämmelser om rätten för Säkerhets- och utvecklingscentret för läkemedelsområdet att anhängiggöra förbudsföreläggande i en annan EU- eller EES-stat i lagen om gränsöverskridande förbudsförfarande. Paragrafen upphävs eftersom lagen om gränsöverskridande förbudsförfarande ska upphävas genom lagen om grupptalan om åtgärder för förbudsföreläggande och det till 2 § i lagen om Säkerhets- och utvecklingscentret för läkemedelsområdet ska fogas en hänvisning till lagen om grupptalan om åtgärder för förbudsföreläggande.

2 §. Ikraftträdande. Paragrafen innehåller en ikraftträdandebestämmelse.

7.9 Lagen om Finansinspektionen

3 §. Uppgifter. Bestämmelser om Finansinspektionens uppgifter finns i 3 § i lagen om Finansinspektionen (878/2008). Till paragrafen fogas ett nytt 5 mom. enligt vilket Finansinspektionen får väcka grupptalan. Dessutom innehåller momentet en informativ hänvisning till lagen om grupptalan om åtgärder för förbudsföreläggande.

7.10 Lagen om Transport- och kommunikationsverket

2 §. Uppgifter. Bestämmelser om Transport- och kommunikationsverkets uppgifter finns i 2 § i lagen om Transport- och kommunikationsverket (935/2018). Till paragrafen fogas ett nytt 5 mom. enligt vilket Transport- och kommunikationsverket får väcka grupptalan. Dessutom innehåller momentet en informativ hänvisning till lagen om grupptalan om åtgärder för förbudsföreläggande.

7.11 Lagen om Tillstånds- och tillsynsverket för social- och hälsovården

2 §. Uppgifter. I 2 § i lagen om Tillstånds- och tillsynsverket för social- och hälsovården (669/2008) föreskrivs det om verkets uppgifter. Till paragrafen fogas ett nytt 3 mom. enligt vilket Tillstånds- och tillsynsverket för social- och hälsovården får väcka grupptalan. Dessutom innehåller momentet en informativ hänvisning till lagen om grupptalan om åtgärder för förbudsföreläggande.

7.12 Dataskyddslagen

14 §. Dataombudsmannens uppgifter och befogenheter. Enligt 3 kap. 14 § 1 mom. i dataskyddslagen finns bestämmelser om dataombudsmannens uppgifter och befogenheter i artiklarna 55–

RP 111/2022 rd

59 i dataskyddsförordningen, och dataombudsmannen har också andra uppgifter och befogenheter som anges i den lagen och annanstans i lag. Till 1 mom. fogas en ny bestämmelse enligt vilken dataombudsmannen får väcka grupptalan. Dessutom innehåller momentet en informativ hänvisning till lagen om grupptalan om åtgärder för förbuds föreläggande.

8 Ikraftträdande

Lagarna föreslås träda i kraft den 25 juni 2023.

Direktivet ska vara genomfört senast den 25 december 2022 och de bestämmelser som utfärdas för att genomföra det ska tillämpas från och med den 25 juni 2023.

Ändringarna påverkar endast grupptalan som väcks efter att lagarna har trätt i kraft.

Organisationer ska kunna ansöka om att bli utsedda till godkända enheter så snart lagen om utseende av organisationer till godkända enheter har trätt i kraft.

9 Genomförande och övervakning

Bestämmelser om genomförandet och övervakningen av direktivet finns i artikel 23. Kommissionen ska genomföra en utvärdering av direktivet tidigast den 26 juni 2028. Kommissionen ska särskilt bedöma direktivets tillämpningsområde och huruvida gränsöverskridande grupptalan bäst kan handläggas på unionsnivå genom att inrätta en europeisk ombudsman. Kommissionen ska göra sin bedömning på grundval av de uppgifter som medlemsstaterna lämnat. Senast den 26 juni 2027 och därefter varje år ska medlemsstaterna förse kommissionen med information om antalet grupptalan som har slutförts, typer av överträdelser, parterna i grupptalan och resultatet av dessa grupptalan.

10 Förhållande till andra propositioner

Enligt det nionde lagförslaget ska det till 3 § i lagen om Finansinspektionen fogas ett nytt 5 mom. enligt vilket Finansinspektionen får väcka grupptalan. En ändring av samma paragraf föreslås i regeringens proposition till riksdagen med förslag till lagar om ändring av lagen om förhindrande av penningtvätt och av finansiering av terrorism och 3 och 20 b § i lagen om Finansinspektionen (RP 236/2021 rd). I det andra lagförslaget i den propositionen föreslås det att 2 mom. 5 punkten i den paragrafen ska ändras, och förslaget påverkar således inte det som föreslås i denna proposition.

Enligt det elfte lagförslaget ska det till 2 § i lagen om Tillstånds- och tillsynsverket för social- och hälsovården fogas ett nytt 3 mom. enligt vilket verket får väcka grupptalan. En ändring av samma paragraf föreslås i regeringens proposition till riksdagen med förslag till lagar om ändring av lagstiftningen om social- och hälsovården och räddningsväsendet samt av vissa andra lagar med anledning av lagstiftningen om inrättande av välfärdsområden och om en reform av ordnandet av social- och hälsovården och räddningsväsendet (RP 56/2021 rd). I lagförslag 52 i den propositionen föreslås det att 1 mom. 1 punkten i den paragrafen ska ändras, och förslaget påverkar således inte det som föreslås i denna proposition.

11 Förhållande till grundlagen samt lagstiftningsordning

Syftet med direktivet om grupptalan är att säkerställa att det i alla medlemsstater finns minst ett effektivt förfarande som gör det möjligt för en s.k. godkänd enhet att väcka grupptalan för att

skydda konsumenters kollektiva intressen mot näringsidkare som brutit mot unionslagstiftningen. Genom det förfarande vid grupptalan som föreskrivs i direktivet ska det vara möjligt att kräva både att näringsidkarens handlande förbjuds och att konsumenterna får gottgörelse för skada som orsakats av näringsidkarens handlande.

Enligt artikel 7.5 i direktivet om grupptalan får medlemsstaterna föreskriva att anspråk som gäller åtgärder för förbudsföreläggande och åtgärder för gottgörelse behandlas och avgörs genom ett och samma förfarande, dvs. i praktiken i samma domstol eller förvaltningsmyndighet. Det är således möjligt att föreskriva om ett helt nytt förfarande enligt direktivet om grupptalan för att behandla både förbud i anslutning till efterlevnaden av lagstiftningen och tvistemål som gäller gottgörelser mellan enskilda rättssubjekt.

Det föreslås dock att det nationella handlingsutrymmet ska utnyttjas så att de mekanismer som finns i den gällande lagstiftningen bevaras, och därför ska grupptalan om förbudsföreläggande och grupptalan om gottgörelse handläggas i separata förfaranden. Enligt 3 § i det första lagförslaget ska marknadsdomstolen vara behörig domstol att handlägga grupptalan om åtgärder för förbudsföreläggande i Finland. Eftersom grupptalan om åtgärder för förbudsföreläggande syftar till att trygga marknadens funktion ska de enligt 1 kap. 6 § i det fjärde lagförslaget handläggas som marknadsrättsliga ärenden i marknadsdomstolen. Enligt 1 § i det tredje lagförslaget ska lagen inom dess materiella tillämpningsområde tillämpas på sådana inhemska och gränsöverskridande grupptalan om åtgärder för gottgörelse som avses i direktivet om grupptalan. Behörig domstol för grupptalan om gottgörelse är således Helsingfors tingsrätt.

Lagförslagen är av betydelse med avseende på grundlagens 21 § som gäller rättsskydd. Lagförslagen har dessutom anknytning till de bestämmelser i grundlagen som gäller det sätt på vilket domstolssystemet är uppdelat.

Enligt 21 § i grundlagen har var och en rätt att på behörigt sätt och utan ogrundat dröjsmål få sin sak behandlad av en domstol eller någon annan myndighet som är behörig enligt lag samt att få ett beslut som gäller hans eller hennes rättigheter och skyldigheter behandlat vid domstol eller något annat oavhängigt rättskipningsorgan. Offentligheten vid handläggningen, rätten att bli hörd, rätten att få motiverade beslut och rätten att söka ändring samt andra garantier för en rättvis rättegång och god förvaltning ska tryggas genom lag. Grundlagsutskottet har påpekat att de grundläggande rättigheterna att få en rättvis rättegång och att få en sak behandlad utan dröjsmål är viktiga hörnstenar i rättsstaten (GrUU 43/2021 rd, s. 4, GrUU 5/2018 rd, s. 2, GrUU 12/2017 rd, s. 2, GrUU 14/2016 rd, s. 9, GrUU 29/2014 rd, s. 2). I en rättsstat måste både privatpersoner och företag ha möjlighet att få sin sak prövad i domstol utan rädsla för att drabbas av oskäligen kostnader eller dröjsmål. (GrUU 29/2014 rd, s. 2).

Indelningen av domstolssystemet i allmänna domstolar och förvaltningsdomstolar anges i grundlagens 3 § 3 mom., enligt vilket den dömande makten utövas av oberoende domstolar, i högsta instans av högsta domstolen och högsta förvaltningsdomstolen. Bestämmelser om domstolsväsendets uppbyggnad finns i 98 § i grundlagen. Domstolsväsendet bygger på en indelning i allmänna domstolar enligt paragrafens 1 mom. och förvaltningsdomstolar enligt paragrafens 2 mom. Denna indelning kompletteras av paragrafens 3 mom., enligt vilket bestämmelser om specialdomstolar som utövar doms rätt på särskilt angivna områden utfärdas genom lag. Marknadsdomstolen är en i grundlagen avsedd specialdomstol. Grundlagsutskottet har ansett att både domstolsväsendets dualitet och hänvisningen till särskilt angivna områden klart begränsar möjligheten att skapa rättsnormer om omfattningen av specialdomstolarnas uppgifter. En specialdomstols behörighetsområde ska således vara exakt avgränsat och snävt i förhållande till de allmänna domstolarnas och förvaltningsdomstolarnas behörighetsområden. Specialdomstolar

kan tillåtas behandla endast sådana ärendegrupper som det är motiverat med hänsyn till specialdomstolens behörighetsområde och hela domstolssystemet. Grundlagsutskottet ansåg att de lagar genom vilka beslutsverksamheten i immaterialrättsliga ärenden koncentrerades till marknadsdomstolen kunde stiftas i vanlig lagstiftningsordning. (GrUU 33/2012 rd, s. 2)

Enligt propositionen ska grupptalan om förbuds föreläggande och gottgörelse handläggas i olika förfaranden. I Finland handläggs förbud som säkerställer en fungerande marknad och obligationsrättsliga tvistemål i olika domstolar. Beslut om att meddela åtgärder för förbuds föreläggande till förmån för det allmänna konsumentkollektivet fattas antingen av den myndighet som har tillsynsansvaret eller av marknadsdomstolen på myndighetens ansökan. Om myndigheten själv meddelar förbud, söks ändring i beslutet antingen hos marknadsdomstolen eller förvaltningsdomstolen. Beslut om gottgörelse fattas av de allmänna domstolarna, och grupptalan handläggs av Helsingfors tingsrätt som första instans.

Om anspråk om förbuds föreläggande och gottgörelse skulle handläggas i ett och samma förfarande på det sätt som direktivet möjliggör, skulle den totala rättegångstiden sannolikt bli kortare. I två separata förfaranden kan den totala handläggningstiden förlängas, t.ex. av att käranden väntar på ett avgörande i en talan om förbuds föreläggande innan talan om gottgörelse väcks. I Finland är det dock inte nödvändigt att väcka talan om förbuds föreläggande för att yrka på gottgörelse och väcka grupptalan, utan grupptalan kan väckas oberoende av talan om förbuds föreläggande eller medan åtgärder för förbuds föreläggande pågår. Två separata förfaranden ökar också rättegångskostnadsrisken för godkända enheter som är kärande och för näringsidkare som är svarande. Däremot är enskilda konsumenter inte ansvariga för rättegångskostnaderna för grupptalan, och två separata förfaranden påverkar således inte enskilda konsumenters rättegångskostnader. Handläggningstiden och rättegångskostnaderna är av betydelse för att rättsskyddet ska tillgodoses i praktiken. Handläggning av anspråk om förbuds föreläggande och gottgörelse i samma förfarande skulle kunna förkorta den totala handläggningstiden och minska rättegångskostnaderna, men en ändring av lagstiftningen antingen på så sätt att marknadsdomstolen i samband med ett förfarande som gäller åtgärder för förbuds föreläggande kan avgöra anspråk om gottgörelse för de konsumenter som hör till en konsumentgrupp, eller på så sätt att Helsingfors tingsrätt i samband med kollektiva anspråk om gottgörelse kan avgöra förbudsyrkanden som rör marknadens funktion, skulle innebära en betydande förändring av rättssystemets struktur och att specialdomstolens och tingsrättens behörighet delvis skulle överlappa varandra. Det är varken möjligt eller ändamålsenligt att ändra på nuläget eller de centrala strukturerna i rättssystemet inom den tidsram som krävs för att genomföra direktivet. Däremot utvidgar det aktuella förslaget inte marknadsdomstolens behörighet i någon betydande grad och ändrar inte den gällande lagstiftningen så att handläggningstiderna förlängs eller rättegångskostnaderna ökar, utan det som nu föreslås överensstämmer med de gällande mekanismerna med avseende på rättsskyddet.

I 1 § i det första lagförslaget och 1 § 2 mom. i det tredje lagförslaget definieras lagarnas materiella tillämpningsområde genom hänvisningen i paragraferna direkt enligt tillämpningsområdet för direktivet om grupptalan. Paragraferna om tillämpningsområde innehåller inte någon förteckning över de förordningar och direktiv som räknas upp i bilaga I till direktivet om grupptalan. Behörighetsgränserna bestäms därmed genom en så kallad dynamisk hänvisning. Enligt 2 § 3 mom. i grundlagen ska all utövning av offentlig makt bygga på lag. Grundlagsutskottet har rekommenderat att man undviker dynamiska hänvisningar vid genomförandet av direktiv, bl.a. för att en sådan hänvisningsteknik kan försämra bestämmelsernas begriplighet och möjligheterna att få information om rättsläget. Grundlagsutskottet har dock inte ansett att frågan har betydelse för lagstiftningsordningen när de direktivbestämmelser som hänvisningstekniken gäller har varit av teknisk natur och detaljerade och riktat sig till en begränsad grupp professionella aktörer. Grundlagsutskottet har därför godkänt reglering där det på lagnivå i fråga om tekniska

och detaljerade krav hänvisas direkt till bestämmelser i ett direktiv. (GrUU 5/2013 rd, s. 2–3). Samtidigt har grundlagsutskottet ansett att dynamiska hänvisningar har betydelse för lagstiftningsordningen när det har föreslagits en allmän hänvisning till ett direktiv och inte till specifika bestämmelser i direktivet. Grundlagsutskottet ansåg att ett förslag om allmänna hänvisningar till tillgänglighetsdirektivet i fråga om formen för utlämnande och offentliggörande av information om vissa tjänsteavtal inte var lämpliga som genomförandebestämmelser. (GrUU 35/2020 rd, s. 3).

De föreslagna dynamiska hänvisningarna motsvarar den situation som beskrivs i grundlagsutskottets utlåtande GrUU 5/2013. Hänvisningen gäller tillämpningsområdet för direktivet om grupptalan, inte direktivet i allmänhet. I bilaga I till direktivet om grupptalan ingår 66 olika rättsakter, som begränsar direktivets materiella tillämpningsområde. Dessutom är direktivets tillämpningsområde i praktiken föremål för ständig förändring. Den föreslagna lösningen för att definiera tillämpningsområdet avviker från gängse lagstiftningsteknik, men säkerställer på bästa möjliga sätt att bestämmelsen hålls uppdaterad. Om de unionsrättsakter som anger tillämpningsområdet skulle räknas upp i lagarna, skulle det bli nödvändigt att ständigt ändra lagarna för att säkerställa att de är aktuella. Sannolikt skulle detta inte alltid ske, och den lagstiftningstekniskt klumpiga lösningen skulle således inte säkerställa lagarnas aktualitet. Genom hänvisningen uppdateras lagarnas tillämpningsområde automatiskt när nya rättsakter läggs till i bilaga I till direktivet. Eftersom hänvisningstekniken förutsätter att den som ska tillämpa lagen kontrollerar förteckningen i bilaga I, blir denna samtidigt också medveten om eventuella förändringar i tillämpningsområdet. Den grupp av aktörer som tillämpar och omfattas av regleringen är också begränsad, eftersom grupptalan endast kan väckas av behöriga myndigheter eller av organisationer som främjar konsumenternas kollektiva intressen och som utsetts till godkänd enhet. De bestämmelser i direktivet som genomförs med den nämnda hänvisningstekniken utgör en tydlig helhet för de aktörer som tillämpar och omfattas av regleringen.

På de grunder som anges ovan uppfyller lagförslagen därmed grundlagens krav och lagarna kan stiftas i vanlig lagstiftningsordning.

Kläm

Eftersom direktivet om grupptalan innehåller bestämmelser som föreslås bli genomförda genom lag föreläggs riksdagen följande lagförslag:

1.

Lag

om grupptalan om åtgärder för förbuds föreläggande

I enlighet med riksdagens beslut föreskrivs:

1 §

Tillämpningsområde

Denna lag tillämpas på sådan inhemsk och gränsöverskridande grupptalan om åtgärder för förbuds föreläggande som avses i Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2020/1828 om grupptalan för att skydda konsumenters kollektiva intressen och om upphävande av direktiv 2009/22/EG, nedan *direktivet om grupptalan*.

2 §

Definitioner

I denna lag avses med

- 1) *konsumenters kollektiva intressen* konsumenters allmänna intresse eller en grupp konsumenters intressen,
- 2) *godkänd enhet* en myndighet eller organisation som företräder konsumenternas intressen och som en stat som hör till Europeiska ekonomiska samarbetsområdet, nedan *EES-stat*, har utsett till godkänd enhet för att väcka grupptalan,
- 3) *grupptalan* en talan som syftar till att skydda konsumenters kollektiva intressen och som väckts av en godkänd enhet på konsumenternas vägnar för meddelande av en åtgärd för förbuds föreläggande,
- 4) *inhemsk grupptalan* en grupptalan som väcks i Finland av en i Finland utsedd godkänd enhet,
- 5) *gränsöverskridande grupptalan* en grupptalan som väcks av en godkänd enhet i en annan EES-stat än den där den godkända enheten utsågs,
- 6) *åtgärd för förbuds föreläggande* ett föreläggande genom vilket en näringsidkare förbjuds att fortsätta med eller att upprepa ett handlande.

3 §

Behörig domstol

Grupptalan som avses i denna lag handläggs av marknadsdomstolen. På handläggningen av sådan grupptalan tillämpas det som föreskrivs i lagen om rättegång i marknadsdomstolen (100/2013), om inte något annat följer av denna lag.

4 §

Grupptalan

RP 111/2022 rd

En godkänd enhet får genom en ansökan väcka grupptalan mot en näringsidkare som har handlat i strid med bestämmelserna om skydd för konsumenters kollektiva intressen i de rättsakter som nämns i bilaga I till direktivet om grupptalan, även sådana de har genomförts nationellt, om handlandet i fråga orsakar eller kan orsaka skada för konsumenternas kollektiva intressen.

Om en myndighet som är en godkänd enhet anser att näringsidkaren har handlat i strid med de bestämmelser som avses i 1 mom., ska myndigheten innan grupptalan väcks underrätta näringsidkaren om saken så att näringsidkaren frivilligt kan avstå från sitt handlande. Myndigheten ska delge Konkurrens- och konsumentverket denna underrättelse, om det inte är uppenbart onödigt. Underlåtenhet att lämna en sådan underrättelse utgör inget hinder för prövning av grupptalan i marknadsdomstolen.

5 §

Godkända enheter för inhemsk grupptalan

Konsumentombudsmannen, Konkurrens- och konsumentverket, Finansinspektionen, Transport- och kommunikationsverket, Säkerhets- och utvecklingscentret för läkemedelsområdet, Tillstånds- och tillsynsverket för social- och hälsovården och dataombudsmannen får i egenskap av godkända enheter väcka inhemsk grupptalan i ärenden som omfattas av deras tillsynsbehörighet.

Organisationer som främjar konsumenters kollektiva intressen och som av justitieministeriet har utsetts till godkända enheter för inhemsk grupptalan får i ärenden som omfattas av deras stadgeenliga syfte väcka inhemsk grupptalan för att skydda konsumenters kollektiva intressen. Bestämmelser om utseende finns i lagen om utseende av organisationer som främjar konsumenters kollektiva intressen till godkända enheter (/).

6 §

Godkända enheter för gränsöverskridande grupptalan

Konsumentombudsmannen, Konkurrens- och konsumentverket, Finansinspektionen, Transport- och kommunikationsverket, Säkerhets- och utvecklingscentret för läkemedelsområdet, Tillstånds- och tillsynsverket för social- och hälsovården och dataombudsmannen får i egenskap av godkända enheter i ärenden som omfattas av deras tillsynsbehörighet väcka gränsöverskridande grupptalan i en annan EES-stat, om en näringsidkares handlade kränker konsumenternas kollektiva intressen i Finland på det sätt som avses i 4 §.

Organisationer som främjar konsumenters kollektiva intressen och som av justitieministeriet har utsetts till godkända enheter för gränsöverskridande grupptalan får i ärenden som omfattas av deras stadgeenliga syfte väcka i 4 § avsedd grupptalan i en annan EES-stat, om det handlande som åtgärden för förbuds föreläggande gäller kränker de kollektiva konsumentintressen som organisationen skyddar. Bestämmelser om utseende finns i lagen om utseende av organisationer som främjar konsumenters kollektiva intressen till godkända enheter.

7 §

Rätt att väcka gränsöverskridande grupptalan i Finland

En godkänd enhet som har utsetts för gränsöverskridande grupptalan i en annan EES-stat och som finns upptagen i den förteckning som avses i artikel 5.1 i direktivet om grupptalan får väcka gränsöverskridande grupptalan i Finland, om det handlande som åtgärden för förbuds föreläggande gäller kränker de kollektiva konsumentintressen som skyddas av den myndighet eller

RP 111/2022 rd

organisation som utsetts till godkänd enhet. Om en godkänd enhet är en organisation får den väcka gränsöverskridande grupptalan endast i ärenden som omfattas av dess stadgeenliga syfte.

Konsumentombudsmannen kan efter egen prövning vara rättegångsombud eller rättegångsbiträde för en godkänd enhet som utsetts i en annan EES-stat när en grupptalan som avses i 1 mom. handläggs i domstol.

8 §

Väckande av grupptalan

Godkända enheter får väcka grupptalan genom en skriftlig ansökan hos marknadsdomstolen.

I ansökan ska det anges

- 1) ett preciserat yrkande,
- 2) de omständigheter som yrkandet gäller,
- 3) det allmänna konsumentintresse som yrkandet hänför sig till, om yrkandet inte hänför sig till en klart definierbar grupp konsumenter,
- 4) tillräckliga uppgifter för att definiera den grupp konsumenter som berörs av grupptalan, om yrkandet hänför sig till ett handlande mot en begränsad grupp konsumenter och en väckt grupptalan leder till att preskriptionen av en skuld som grundar sig på handlandet avbryts på det sätt som föreskrivs i 11 §,
- 5) i den mån det är möjligt, de bevis som den godkända enheten har för avsikt att lägga fram till stöd för sitt yrkande och vad som ska styrkas med varje bevis.

I ansökan ska uppges parternas namn, kontaktuppgifter och hemorter samt kontaktuppgifterna för parternas lagliga företrädare eller ombud, och den postadress samt en eventuell annan adress till vilken kallelser, uppmaningar och meddelanden som gäller ärendet kan sändas. Om någon av uppgifterna ändras, ska den godkända enheten meddela marknadsdomstolen detta utan dröjsmål.

Ansökan ska undertecknas av den godkända enheten eller, om enheten inte själv har upprättat ansökan, av den som upprättat den. Den som upprättat ansökan ska samtidigt uppge sitt yrke och sin bostadsort.

9 §

Information om grupptalan

Konsumentombudsmannen, Konkurrens- och konsumentverket, Finansinspektionen, Transport- och kommunikationsverket, Säkerhets- och utvecklingscentret för läkemedelsområdet, Tillstånds- och tillsynsverket för social- och hälsovården och dataombudsmannen samt en organisation som utsetts till godkänd enhet ska på sin webbplats informera allmänheten om varje grupptalan som myndigheten eller organisationen har väckt och om skedet i handläggningen av talan och avgöranden som fattats med anledning av talan.

10 §

Meddelande av förbud

Marknadsdomstolen kan på yrkande av en godkänd enhet förbjuda en näringsidkare att fortsätta med eller att upprepa ett handlande som strider mot bestämmelserna om skydd för konsumenters kollektiva intressen i de rättsakter som förtecknas i bilaga I till direktivet om grupptalan, eller ett därmed jämförbart handlande. Förbudet ska förenas med vite, om detta inte av särskilda skäl är obehövt. Förbudet kan av särskilda skäl meddelas att gälla en anställd hos näringsidkaren eller någon annan som handlar för näringsidkarens räkning.

RP 111/2022 rd

Förbudet kan även meddelas temporärt, varvid förbudet gäller tills ärendet har avgjorts slutligt eller något annat har bestämts.

När marknadsdomstolen förelägger ett förbud kan den på yrkande av den godkända enheten ålägga den näringsidkare som förbudet gäller att offentliggöra ett beriktigande, om detta ska anses nödvändigt på grund av uppenbar skada för konsumenterna. Föreläggandet kan förenas med vite.

Marknadsdomstolen kan på yrkande av en godkänd enhet ålägga den näringsidkare som meddelats förbudet att informera de konsumenter som berörs av grupptalan om ett lagakraftvunnet beslut om en åtgärd för förbuds föreläggande. Föreläggandet kan förenas med vite.

Ansökan om utdömning av vite som har förelagts av marknadsdomstolen får göras av den godkända enhet som ansökt om åtgärden för förbuds föreläggande.

11 §

Avbrytande av preskription av skulder

En grupptalan som väckts avbryter för de konsumenter som berörs av grupptalan preskriptionen av skulder som grundar sig på det handlande som är föremål för åtgärden för förbuds föreläggande. Preskriptionen avbryts för den tid som grupptalan handläggs. Preskriptionen av skulden fortsätter efter att handläggningen har avslutats. Då preskriberas skulden dock tidigast ett år från det att handläggningen avslutades.

12 §

Anmälningsskyldighet

Justitieministeriet ska underrätta Europeiska kommissionen om de myndigheter som nämns i 6 § 1 mom. och om deras uppgifter för den förteckning som avses i artikel 5.1 i direktivet om grupptalan. Bestämmelser om underrättelse om de organisationer som avses i 6 § 2 mom. finns i 7 § i lagen om utseende av organisationer som främjar konsumenters kollektiva intressen till godkända enheter.

13 §

Ikraftträdande och övergångsbestämmelser

Denna lag träder i kraft den 20 .

Genom denna lag upphävs lagen om gränsöverskridande förbudsförfarande (1189/2000).

På gränsöverskridande förbudsförfaranden som inletts före ikraftträdandet av denna lag tillämpas de bestämmelser som gällde vid ikraftträdandet.

Bestämmelserna i 11 § i denna lag tillämpas inte på skulder vars grund har uppkommit före ikraftträdandet av denna lag.

2.

Lag

om utseende av organisationer som främjar konsumenters kollektiva intressen till godkända enheter

I enlighet med riksdagens beslut föreskrivs:

1 §

Godkända enheter

En organisation som främjar konsumenters kollektiva intressen kan på ansökan utses till godkänd enhet enligt Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2020/1828 om grupptalan för att skydda konsumenters kollektiva intressen och om upphävande av direktiv 2009/22/EG, nedan *direktivet om grupptalan*, för att väcka

- 1) inhemsk grupptalan om åtgärder för förbuds föreläggande,
- 2) gränsöverskridande grupptalan om åtgärder för förbuds föreläggande,
- 3) inhemsk grupptalan om åtgärder för gottgörelse, eller
- 4) gränsöverskridande grupptalan om åtgärder för gottgörelse.

En organisation kan ansöka om att bli utsedd för att väcka en eller flera av de typer av talan som avses i 1 mom.

2 §

Ansökan

Ansökan om att bli utsedd till godkänd enhet riktas till justitieministeriet. I ansökan ska anges de uppgifter som behövs för att bedöma om kraven i 3 § är uppfyllda.

I ansökan ska det specificeras vilka i 1 § 1 mom. avsedda typer av talan ansökan gäller.

3 §

Krav som gäller för godkända enheter

En organisation som främjar konsumenters kollektiva intressen kan utses till godkänd enhet om

- 1) den är en registrerad förening som avses i föreningslagen (503/1989),
- 2) den har bedrivit faktisk verksamhet riktad till allmänheten för att skydda konsumenters intressen i minst tolv månader före ansökan om utseende,
- 3) dess stadgeenliga syfte visar att den har ett berättigat intresse av att skydda konsumenters intressen enligt de unionsrättsliga bestämmelser som nämns i bilaga I till direktivet om grupptalan,
- 4) den är av icke vinstdrivande natur,
- 5) den inte har försatts i konkurs,
- 6) den är oberoende och inte påverkas av personer som inte är konsumenter, i synnerhet inte av näringsidkare eller externa finansiärer som har ett ekonomiskt intresse av att väcka grupptalan,

RP 111/2022 rd

7) den har fastställt förfaranden för att förebygga i 6 punkten avsedd påverkan av personer som inte är konsumenter och att förebygga intressekonflikter mellan den godkända enheten, dess finansörer och konsumenters intressen,

8) den på lämpligt sätt, åtminstone på sin webbplats, offentliggör information på ett begripligt språk som visar att föreningen uppfyller de kriterier som avses i 1–7 punkten samt information om källorna till dess finansiering i allmänhet, dess organisations-, lednings- och medlemskapsstruktur, dess stadgeenliga syfte och dess verksamhet.

4 §

Utseende

Om den organisation som främjar konsumenters kollektiva intressen uppfyller de krav som anges i 3 §, utser justitieministeriet organisationen till godkänd enhet. I beslutet om utseende ska det anges för vilka i 1 § 1 mom. avsedda typer av talan den godkända enheten har utsetts och vilket dess stadgeenliga syfte är.

5 §

Ändrade uppgifter

Om de uppgifter som avses i 2 § ändras, ska den godkända enheten utan obefogat dröjsmål underrätta justitieministeriet om detta. Om den godkända enheten på grund av ändringen eller någon annan orsak inte längre uppfyller kriterierna för utseendet, ska justitieministeriet återkalla det.

6 §

Uppdatering av uppgifter

Efter att ha blivit utsedd ska den godkända enheten vart femte år lämna de uppgifter som avses i 2 § 1 mom. till justitieministeriet. Om uppgifterna trots uppmaning inte lämnas, ska justitieministeriet återkalla utseendet.

Om inte annat följer av de uppgifter som lämnats, ska statusen som godkänd enhet fortsätta att gälla utan särskilt beslut.

7 §

Anmälningsskyldighet

Justitieministeriet ska underrätta Europeiska kommissionen om de godkända enheter som utsetts för att väcka gränsöverskridande grupptalan och om deras uppgifter för den förteckning som avses i artikel 5.1 i direktivet om grupptalan. Justitieministeriet ska underrätta kommissionen om ändringar som kräver att förteckningen uppdateras.

Justitieministeriet ska offentliggöra de godkända enheter som utsetts för att väcka inhemsk grupptalan samt deras uppgifter.

8 §

Kontaktpunkt

Justitieministeriet är kontaktpunkt enligt artikel 5.5 i direktivet om grupptalan.

En begäran från Europeiska kommissionen eller en annan medlemsstat om att undersöka huruvida en organisation som utsetts till godkänd enhet för gränsöverskridande grupptalan uppfyller kriterierna för utseende ska lämnas till justitieministeriet. Justitieministeriet ska undersöka om kriterierna för utseende är uppfyllda på det sätt som föreskrivs i denna lag. Om en organisation som utsetts till godkänd enhet inte längre uppfyller kriterierna för utseendet, ska justitieministeriet återkalla det.

9 §

Övervakning

Justitieministeriet ska förse Europeiska kommissionen med de uppgifter som avses i artikel 23.2 i direktivet om grupptalan i enlighet med vad som föreskrivs i den punkten.

10 §

Ikraftträdande

Denna lag träder i kraft den 20 .

3.

Lag

om ändring av lagen om grupptalan

I enlighet med riksdagens beslut *ändras* i lagen om grupptalan (444/2007) 1 § 1 mom., 4 §, 7 § 1 mom. och 8 § 1 mom., samt *fogas* till 1 § ett nytt 2 mom., varvid nuvarande 2 och 3 mom. blir 3 och 4 mom. samt till lagen nya 1 a, 2 a, 4 a, 4 b, 4 c, 15 a och 18 a § som följer:

1 §

Tillämpningsområde

Denna lag tillämpas när ett sådant tvistemål mellan en konsument och en näringsidkare som omfattas av konsumentombudsmannens behörighet handläggs som grupptalan.

Lagen tillämpas även på handläggning som grupptalan av yrkanden som avses i Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2020/1828 om grupptalan för att skydda konsumenters kollektiva intressen och om upphävande av direktiv 2009/22/EG, nedan *direktivet om grupptalan*. Lagen tillämpas dock inte på handläggning av sådana yrkanden om åtgärder för förbuds föreläggande som avses i direktivet om grupptalan.

1 a §

RP 111/2022 rd

Rätt att väcka talan i andra stater inom Europeiska ekonomiska samarbetsområdet

I denna lag föreskrivs det också om i 4 a § avsedda godkända enheters rätt att i en annan stat inom Europeiska ekonomiska samarbetsområdet väcka sådan grupptalan om åtgärder för gottgörelse som avses i direktivet om grupptalan.

2 a §

Finansiering av grupptalan

En extern finansiär av en grupptalan får inte vara konkurrent till svaranden i grupptalan eller beroende av svaranden. Finansiären får inte påverka de beslut som käranden fattar inom ramen för handläggningen av grupptalan på ett sätt som är till skada för konsumenternas kollektiva intressen.

Om det finns grundad anledning att misstänka att den som finansierar grupptalan är konkurrent till eller beroende av svaranden i grupptalan eller försöker påverka käranden på ett sådant otillbörligt sätt som avses i 1 mom., ska käranden uppmanas att inom en utsatt tid lägga fram utredning om finansieringen av talan och om eventuella korrigerande åtgärder för domstolen. Käranden ska samtidigt underrättas om att talan kan avvisas om käranden inte följer uppmaningen. Domstolen ska avvisa talan, om det framgår att finansieringen har ordnats i strid med 1 mom. och käranden inte har korrigerat situationen, eller om käranden inte lägger fram utredning om finansieringen av talan.

4 §

Talerätt

En godkänd enhet som avses i 4 a § väcker som kärke grupptalan och utövar i målet talerätt som part.

4 a §

Godkända enheter

Godkända enheter enligt denna lag är

- 1) konsumentombudsmannen i ärenden som omfattas av konsumentombudsmannens tillsynsbehörighet,
- 2) en organisation som främjar konsumenters kollektiva intressen och som justitieministeriet har utsett till godkänd enhet för grupptalan enligt denna lag, i ärenden som omfattas av organisationens stadgeenliga syfte,
- 3) en godkänd enhet som i en annan stat inom Europeiska ekonomiska samarbetsområdet har utsetts för gränsöverskridande grupptalan enligt direktivet om grupptalan och som finns upptagen i den förteckning som avses i artikel 5.1 i direktivet om grupptalan, i ärenden som omfattas av enhetens stadgeenliga syfte.

4 b §

Godkända enheter för gränsöverskridande grupptalan

I ärenden som omfattas av konsumentombudsmannens tillsynsbehörighet får konsumentombudsmannen på en grupp konsumenters vägnar väcka en i artikel 9.1 i direktivet om grupptalan avsedd grupptalan om en åtgärd för gottgörelse i en annan stat inom Europeiska ekonomiska

RP 111/2022 rd

samarbetsområdet i enlighet med lagstiftningen i den staten, om näringsidkarens handlande har kränkt konsumentgruppens rättigheter i Finland.

Organisationer som främjar konsumenters kollektiva intressen och som justitieministeriet har utsett till godkänd enhet för gränsöverskridande grupptalan får i ärenden som omfattas av deras stadgeenliga syfte på en grupp konsumenters vägnar väcka en i 1 mom. avsedd grupptalan i en annan stat inom Europeiska ekonomiska samarbetsområdet i enlighet med lagstiftningen i den staten.

Justitieministeriet ska underrätta Europeiska kommissionen om den myndighet som avses i 1 mom. och om myndighetens uppgifter för den förteckning som avses i artikel 5.1 i direktivet om grupptalan. Bestämmelser om underrättelse om de organisationer som avses i 2 mom. finns i lagen om utseende av organisationer som främjar konsumenters kollektiva intressen till godkända enheter (/).

4 c §

Utseende av organisationer till godkända enheter

Bestämmelser om utseende av organisationer till godkända enheter och de krav som gäller för utseendet finns i lagen om utseende av organisationer som främjar konsumenters kollektiva intressen till godkända enheter.

7 §

Underrättelsens innehåll

Den underrättelse som käranden sänder ska innehålla

- 1) en kort beskrivning av saken och av de yrkanden som kommer att framställas,
 - 2) en beskrivning av den grupp på vars vägnar talan har väckts,
 - 3) kärandens kontaktuppgifter, samt
 - 4) information om hur man anmäler sig till gruppen och om den tidsfrist som utsatts för anmälan samt om eventuella anmälningsavgifter.
-

8 §

Medlemskap i gruppen

Den som enligt definitionen är gruppmedlem och som inom den utsatta tiden har tillställt käranden ett skriftligt meddelande om sin önskan att delta i grupptalan hör till gruppen. Om talan har väckts av en organisation som utsetts till godkänd enhet, kan käranden kräva att den som deltar i grupptalan ska betala en skälig anmälningsavgift.

15 a §

Meddelande om dom eller annat avgörande till gruppmedlemmarna

Käranden ska underrätta gruppmedlemmarna om domen och om andra avgöranden av domstolen.

På yrkande av käranden kan domstolen ålägga svaranden att lämna de uppgifter som avses i 1 mom. till gruppmedlemmarna.

18 a §

Information om grupptalan

Käranden ska på sin webbplats informera om varje grupptalan som planerats eller väckts, om skedet i handläggningen av talan samt om avslutande av handläggningen och dess resultat.

Denna lag träder i kraft den _____ 20 .

På handläggningen av ärenden som blivit anhängiga före ikraftträdandet av denna lag tillämpas de bestämmelser som gällde vid ikraftträdandet.

4.

Lag

om ändring av 1 kap. 6 § och 5 kap. 2 § i lagen om rättegång i marknadsdomstolen

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i lagen om rättegång i marknadsdomstolen (100/2013) 1 kap. 6 § 1 mom. 10 punkten och 5 kap. 2 § 1 mom. 7 punkten, av dem 5 kap. 2 § 1 mom. 7 punkten sådan den lyder i lag 1495/2016, som följer:

1 kap.

Allmänna bestämmelser

6 §

Marknadsrättsliga ärenden

Marknadsdomstolen handlägger som *marknadsrättsliga ärenden* de ärenden som hör till dess behörighet enligt

10) lagen om grupptalan om åtgärder för förbudsföreläggande (/),

5 kap.

Handläggning av marknadsrättsliga ärenden

2 §

Vem som har rätt att väcka ett ärende

Ansökan enligt 1 § får göras av

7) en godkänd enhet i ärenden som avses i lagen om grupptalan om åtgärder för förbudsföreläggande, enligt vad som föreskrivs närmare i den lagen,

Denna lag träder i kraft den 20 .

5.

Lag

om ändring av 2 § och 15 § i lagen om Konkurrens- och konsumentverket

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i lagen om Konkurrens- och konsumentverket (661/2012) 15 § och
fogas till 2 §, sådan den lyder delvis ändrad i lagarna 1401/2016 och 1080/2018, ett nytt 4
mom. som följer:

2 §

Uppgifter

Konkurrens- och konsumentverket får väcka sådan grupptalan som avses i lagen om grupptalan om åtgärder för förbudsföreläggande (/).

15 §

Grupptalan

Konsumentombudsmannen får väcka sådan grupptalan och gränsöverskridande grupptalan som avses i lagen om grupptalan (444/2007) samt sådan grupptalan som avses i lagen om grupptalan om åtgärder för förbudsföreläggande.

Denna lag träder i kraft den 20 .

6.

Lag

om upphävande av 23 och 24 § i lagen om leverantörer av kombinerade resetjänster

I enlighet med riksdagens beslut föreskrivs:

RP 111/2022 rd

1 §

Genom denna lag upphävs 23 och 24 § i lagen om leverantörer av kombinerade resetjänster (921/2017).

2 §

Denna lag träder i kraft den 20 .

7.

Lag

om ändring av 2 § i lagen om Säkerhets- och utvecklingscentret för läkemedelsområdet

I enlighet med riksdagens beslut
fogas till 2 § i lagen om Säkerhets- och utvecklingscentret för läkemedelsområdet (593/2009), sådan paragrafen lyder delvis ändrad i lagarna 1480/2019 och 726/2021, ett nytt 4 mom. som följer:

2 §

Uppgifter

Centret får väcka sådan grupptalan som avses i lagen om grupptalan om åtgärder för förbuds-föreläggande (/).

Denna lag träder i kraft den 20 .

8.

Lag

om upphävande av 93 a och 93 b § i läkemedelslagen

I enlighet med riksdagens beslut föreskrivs:

1 §

Genom denna lag upphävs i läkemedelslagen (395/1987) 93 a och 93b §, sådana de lyder, 93 a § i lag 1546/2009 och 93 b § i lag 773/2009.

2 §

Denna lag träder i kraft den 20 .

9.

Lag

om ändring av 3 § i lagen om Finansinspektionen

I enlighet med riksdagens beslut
fogas till 3 § i lagen om Finansinspektionen (878/2008), sådan paragrafen lyder delvis ändrad i lagarna 194/2011, 611/2014, 1198/2014, 1145/2015, 1055/2016 och 1442/2016, ett nytt 5 mom. som följer:

3 §

Uppgifter

Finansinspektionen får sådan grupptalan som avses i lagen om grupptalan om åtgärder för förbudsföreläggande (/).

Denna lag träder i kraft den 20 .

10.

Lag

om ändring av 2 § i lagen om Transport- och kommunikationsverket

I enlighet med riksdagens beslut
fogas till 1 kap. 2 § i lagen om Transport- och kommunikationsverket (935/2018), sådan paragrafen lyder i lagarna 1504/2019 och 1259/2020, ett nytt 5 mom. som följer:

2 §

Uppgifter

Verket får väcka sådan grupptalan som avses i lagen om grupptalan om åtgärder för förbudsföreläggande (/).

Denna lag träder i kraft den _____
20 .

11.

Lag

om ändring av 2 § i lagen om Tillstånds- och tillsynsverket för social- och hälsovården

I enlighet med riksdagens beslut
fogas till 2 § i lagen om Tillstånds- och tillsynsverket för social- och hälsovården (669/2008),
sådan paragrafen lyder i lagarna 1263/2010, 1481/2019 och 790/2021, ett nytt 3 mom. som
följer:

2 §

Uppgifter

Verket får väcka sådan grupptalan som avses i lagen om grupptalan om åtgärder för förbuds-
föreläggande (/).

Denna lag träder i kraft den _____
20 .

12.

Lag

om ändring av 14 § i dataskyddslagen

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i dataskyddslagen (1050/2018) 14 § 1 mom. som följer:

14 §

Dataombudsmannens uppgifter och befogenheter

Bestämmelser om dataombudsmannens uppgifter och befogenheter finns i artiklarna 55–59 i
dataskyddsförordningen. Dataombudsmannen har också andra uppgifter och befogenheter som
anges i denna lag och annanstans i lag. Dataombudsmannen får väcka sådan grupptalan som
avses i lagen om grupptalan om åtgärder för förbuds-föreläggande (/).

RP 111/2022 rd

Denna lag träder i kraft den

20 .

Helsingfors den 8 juli 2022

Statsminister

Sanna Marin

Justitieminister Anna-Maja Henriksson

3.

Lag

om ändring av lagen om grupptalan

I enlighet med riksdagens beslut *ändras* i lagen om grupptalan (444/2007) 1 § 1 mom., 4 §, 7 § 1 mom. och 8 § 1 mom., samt *fogas* till 1 § ett nytt 2 mom., varvid nuvarande 2 och 3 mom. blir 3 och 4 mom. samt till lagen nya 1 a, 2 a, 4 a, 4 b, 4 c, 15 a och 18 a § som följer:

Gällande lydelse

1 §

Tillämpningsområde

Denna lag tillämpas när ett sådant tvistemål mellan en konsument och en näringsidkare som omfattas av konsumentombudsmannens behörighet handläggs som grupptalan. *Lagen tillämpas dock inte på tvistemål som gäller ett förfarande av en i värdepappersmarknadslagen (495/1989) avsedd värdepappersemittent eller givare av ett offentligt köpeanbud.*

Med *grupptalan* avses en talan som en kärande för som företrädare för en i talan definierad grupp så att domen i målet blir bindande även för gruppens medlemmar.

I fråga om handläggningen av grupptalan gäller utöver denna lag i tillämpliga delar vad som i övrigt föreskrivs om handläggning av tvistemål.

Föreslagen lydelse

1 §

Tillämpningsområde

Denna lag tillämpas när ett sådant tvistemål mellan en konsument och en näringsidkare som omfattas av konsumentombudsmannens behörighet handläggs som grupptalan.

Lagen tillämpas även på handläggning som grupptalan av yrkanden som avses i Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2020/1828 om grupptalan för att skydda konsumenters kollektiva intressen och om upphävande av direktiv 2009/22/EG, nedan direktivet om grupptalan. Lagen tillämpas dock inte på handläggning av sådana yrkanden om åtgärder för förbuds föreläggande som avses i direktivet om grupptalan.

Med *grupptalan* avses en talan som en kärande för som företrädare för en i talan definierad grupp så att domen i målet blir bindande även för gruppens medlemmar.

I fråga om handläggningen av grupptalan gäller utöver denna lag i tillämpliga delar vad som i övrigt föreskrivs om handläggning av tvistemål.

1 a §

Gällande lydelse

Föreslagen lydelse

Rätt att väcka talan i andra stater inom Europeiska ekonomiska samarbetsområdet

I denna lag föreskrivs det också om i 4 a § avsedda godkända enheters rätt att i en annan stat inom Europeiska ekonomiska samarbetsområdet väcka sådan grupptalan om åtgärder för gottgörelse som avses i direktivet om grupptalan.

2 a §

Finansiering av grupptalan

En extern finansiär av en grupptalan får inte vara konkurrent till svaranden i grupptalan eller beroende av svaranden. Finansiären får inte påverka de beslut som käranden fattar inom ramen för handläggningen av grupptalan på ett sätt som är till skada för konsumenternas kollektiva intressen.

Om det finns grundad anledning att misstänka att den som finansierar grupptalan är konkurrent till eller beroende av svaranden i grupptalan eller försöker påverka käranden på ett sådant otillbörligt sätt som avses i 1 mom., ska käranden uppmanas att inom en utsatt tid lägga fram utredning om finansieringen av talan och om eventuella korrigerande åtgärder för domstolen. Käranden ska samtidigt underrättas om att talan kan avvisas om käranden inte följer uppmaningen. Domstolen ska avvisa talan, om det framgår att finansieringen har ordnats i strid med 1 mom. och käranden inte har korrigerat situationen, eller om käranden inte lägger fram utredning om finansieringen av talan.

4 §

Talerätt

Konsumentombudsmannen väcker som kärande grupptalan och utövar i målet talerätt som part.

4 §

Talerätt

En godkänd enhet som avses i 4 a § väcker som kärande grupptalan och utövar i målet talerätt som part.

Gällande lydelse

Föreslagen lydelse

4 a §

Godkända enheter

Godkända enheter enligt denna lag är

1) konsumentombudsmannen i ärenden som omfattas av konsumentombudsmannens tillsynsbehörighet,

2) en organisation som främjar konsumenters kollektiva intressen och som justitieministeriet har utsett till godkänd enhet för grupp-talan enligt denna lag, i ärenden som omfattas av organisationens stadgeenliga syfte,

3) en godkänd enhet som i en annan stat inom Europeiska ekonomiska samarbetsområdet har utsetts för gränsöverskridande grupptalan enligt direktivet om grupptalan och som finns upptagen i den förteckning som avses i artikel 5.1 i direktivet om grupptalan, i ärenden som omfattas av enhetens stadgeenliga syfte.

4 b §

Godkända enheter för gränsöverskridande grupptalan

I ärenden som omfattas av konsumentombudsmannens tillsynsbehörighet får konsumentombudsmannen på en grupp konsumenters vägnar väcka en i artikel 9.1 i direktivet om grupptalan avsedd grupptalan om en åtgärd för gottgörelse i en annan stat inom Europeiska ekonomiska samarbetsområdet i enlighet med lagstiftningen i den staten, om näringsidkarens handlande har kränkt konsumentgruppens rättigheter i Finland.

Organisationer som främjar konsumenters kollektiva intressen och som justitieministeriet har utsett till godkänd enhet för gränsöverskridande grupptalan får i ärenden som omfattas av deras stadgeenliga syfte på en grupp konsumenters vägnar väcka en i 1 mom. avsedd grupptalan i en annan stat inom Europeiska ekonomiska samarbetsområdet i enlighet med lagstiftningen i den staten.

Justitieministeriet ska underrätta Europeiska kommissionen om den myndighet som avses i 1 mom. och om myndighetens uppgifter för den förteckning som avses i artikel 5.1 i

Gällande lydelse

Föreslagen lydelse

direktivet om grupptalan. Bestämmelser om underrättelse om de organisationer som avses i 2 mom. finns i lagen om utseende av organisationer som främjar konsumenters kollektiva intressen till godkända enheter (/).

4 c §

Utseende av organisationer till godkända enheter

Bestämmelser om utseende av organisationer till godkända enheter och de krav som gäller för utseendet finns i lagen om utseende av organisationer som främjar konsumenters kollektiva intressen till godkända enheter.

7 §

Underrättelsens innehåll

Den underrättelse som käranden sänder skall innehålla

- 1) en kort beskrivning av saken och av de yrkanden som kommer att framställas,
- 2) en beskrivning av den grupp på vars vägnar talan har väckts,
- 3) kärandens kontaktuppgifter, samt
- 4) information om hur man anmäler sig till gruppen och om den tidsfrist som utsatts för anmälan.

8 §

Medlemskap i gruppen

Den som enligt definitionen är gruppmedlem och som inom den utsatta tiden har tillställt käranden ett *undertecknat* skriftligt meddelande om sin önskan att delta i grupptalan hör till gruppen.

7 §

Underrättelsens innehåll

Den underrättelse som käranden sänder ska innehålla

- 1) en kort beskrivning av saken och av de yrkanden som kommer att framställas,
- 2) en beskrivning av den grupp på vars vägnar talan har väckts,
- 3) kärandens kontaktuppgifter, samt
- 4) information om hur man anmäler sig till gruppen och om den tidsfrist som utsatts för anmälan *samt om eventuella anmälningsavgifter.*

8 §

Medlemskap i gruppen

Den som enligt definitionen är gruppmedlem och som inom den utsatta tiden har tillställt käranden ett skriftligt meddelande om sin önskan att delta i grupptalan hör till gruppen. *Om talan har väckts av en organisation som utsetts till godkänd enhet, kan käranden kräva att den som deltar i grupptalan ska betala en skälig anmälningsavgift.*

Gällande lydelse

Föreslagen lydelse

15 a §

Meddelande om dom eller annat avgörande till gruppmedlemmarna

Käranden ska underrätta gruppmedlemmarna om domen och om andra avgöranden av domstolen.

På yrkande av käranden kan domstolen ålägga svaranden att lämna de uppgifter som avses i 1 mom. till gruppmedlemmarna.

18 a §

Information om grupptalan

Käranden ska på sin webbplats informera om varje grupptalan som planerats eller väckts, om skedet i handläggningen av talan samt om avslutande av handläggningen och dess resultat.

Denna lag träder i kraft den 20 .

På handläggningen av ärenden som blivit anhängiga före ikraftträdandet av denna lag tillämpas de bestämmelser som gällde vid ikraftträdandet.

4.

Lag

om ändring av 1 kap. 6 § och 5 kap. 2 § i lagen om rättegång i marknadsdomstolen

I enlighet med riksdagens beslut

ändras i lagen om rättegång i marknadsdomstolen (100/2013) 1 kap. 6 § 1 mom. 10 punkten och 5 kap. 2 § 1 mom. 7 punkten, av dem 5 kap. 2 § 1 mom. 7 punkten sådan den lyder i lag 1495/2016, som följer:

Gällande lydelse

1 kap.

Allmänna bestämmelser

6 §

Marknadsrättsliga ärenden

Marknadsdomstolen handlägger som *marknadsrättsliga ärenden* de ärenden som hör till dess behörighet enligt

10) lagen om gränsöverskridande förbuds-förfarande (1189/2000);

5 kap.

**Handläggning av marknadsrättsliga ären-
den**

2 §

Vem som har rätt att väcka ett ärende

Ansökan enligt 1 § får göras av

7) en utländsk organisation eller myndighet i ärenden som avses i lagen om gränsöverskridande förbuds-förfarande, enligt vad som föreskrivs närmare i den lagen,

Föreslagen lydelse

1 kap.

Allmänna bestämmelser

6 §

Marknadsrättsliga ärenden

Marknadsdomstolen handlägger som *marknadsrättsliga ärenden* de ärenden som hör till dess behörighet enligt

10) *lagen om grupptalan om åtgärder för förbuds-föreläggande (/)*;

5 kap.

**Handläggning av marknadsrättsliga ären-
den**

2 §

Vem som har rätt att väcka ett ärende

Ansökan enligt 1 § får göras av

7) *en godkänd enhet i ärenden som avses i lagen om grupptalan om åtgärder för förbuds-föreläggande*, enligt vad som föreskrivs närmare i den lagen,

Denna lag träder i kraft den 20 .

5.

Lag

om ändring av 2 § och 15 § i lagen om Konkurrens- och konsumentverket

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i lagen om Konkurrens- och konsumentverket (661/2012) 15 § och

RP 111/2022 rd

fogas till 2 §, sådan den lyder delvis ändrad i lagarna 1401/2016 och 1080/2018, ett nytt 4 mom. som följer:

<i>Gällande lydelse</i>	<i>Föreslagen lydelse</i>
2 § <i>Uppgifter</i>	2 § <i>Uppgifter</i>
-----	-----
15 § <i>Grupptalan</i>	<i>Konkurrens- och konsumentverket får väcka sådan grupptalan som avses i lagen om grupptalan om åtgärder för förbuds föreläggande (/).</i> 15 § <i>Grupptalan</i>
Konsumentombudsmannen får väcka grupptalan i enlighet med vad som närmare föreskrivs i lagen om grupptalan (444/2007).	Konsumentombudsmannen får väcka <i>sådan grupptalan och gränsöverskridande grupptalan som avses i lagen om grupptalan (444/2007) samt sådan grupptalan som avses i lagen om grupptalan om åtgärder för förbuds föreläggande.</i>
	<i>Denna lag träder i kraft den 20 .</i>

7.

Lag

om ändring av 2 § i lagen om Säkerhets- och utvecklingscentret för läkemedelsområdet

I enlighet med riksdagens beslut fogas till 2 § i lagen om Säkerhets- och utvecklingscentret för läkemedelsområdet (593/2009), sådan paragrafen lyder delvis ändrad i lagarna 1480/2019 och 726/2021, ett nytt 4 mom. som följer:

<i>Gällande lydelse</i>	<i>Föreslagen lydelse</i>
2 § <i>Uppgifter</i>	2 § <i>Uppgifter</i>
-----	-----

Gällande lydelse

Föreslagen lydelse

Centret får väcka sådan grupptalan som avses i lagen om grupptalan om åtgärder för förbuds föreläggande (/).

Denna lag träder i kraft den 20 .

9.

Lag

om ändring av 3 § i lagen om Finansinspektionen

I enlighet med riksdagens beslut fogas till 3 § i lagen om Finansinspektionen (878/2008), sådan paragrafen lyder delvis ändrad i lagarna 194/2011, 611/2014, 1198/2014, 1145/2015, 1055/2016 och 1442/2016, ett nytt 5 mom. som följer:

Gällande lydelse

Föreslagen lydelse

3 §

3 §

Uppgifter

Uppgifter

Finansinspektionen får väcka sådan grupptalan som avses i lagen om grupptalan om åtgärder för förbuds föreläggande (/).

Denna lag träder i kraft den 20 .

10.

Lag

om ändring av 2 § i lagen om Transport- och kommunikationsverket

RP 111/2022 rd

I enlighet med riksdagens beslut fogas till 1 kap. 2 § i lagen om Transport- och kommunikationsverket (935/2018), sådan paragrafen lyder i lagarna 1504/2019 och 1259/2020, ett nytt 5 mom. som följer:

Gällande lydelse

2 §

Uppgifter

Föreslagen lydelse

2 §

Uppgifter

Verket får väcka sådan grupptalan som avses i lagen om grupptalan om åtgärder för förbudsföreläggande (/).

Denna lag träder i kraft den 20 .

11.

Lag

om ändring av 2 § i lagen om Tillstånds- och tillsynsverket för social- och hälsovården

I enlighet med riksdagens beslut fogas till 2 § i lagen om Tillstånds- och tillsynsverket för social- och hälsovården (669/2008), sådan paragrafen lyder i lagarna 1263/2010, 1481/2019 och 790/2021, ett nytt 3 mom. som följer:

Gällande lydelse

2 §

Uppgifter

Föreslagen lydelse

2 §

Uppgifter

Verket får väcka sådan grupptalan som avses i lagen om grupptalan om åtgärder för förbudsföreläggande (/).

Denna lag träder i kraft den 20 .

12.

Lag

om ändring av 14 § i dataskyddslagen

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i dataskyddslagen (1050/2018) 14 § 1 mom. som följer:

Gällande lydelse

14 §

Dataombudsmannens uppgifter och befogenheter

Bestämmelser om dataombudsmannens uppgifter och befogenheter finns i artiklarna 55–59 i dataskyddsförordningen. Dataombudsmannen har också andra uppgifter och befogenheter som anges i denna lag och annan stans i lag.

Föreslagen lydelse

14 §

Dataombudsmannens uppgifter och befogenheter

Bestämmelser om dataombudsmannens uppgifter och befogenheter finns i artiklarna 55–59 i dataskyddsförordningen. Dataombudsmannen har också andra uppgifter och befogenheter som anges i denna lag och annan stans i lag. *Dataombudsmannen får väcka sådan grupptalan som avses i lagen om grupptalan om åtgärder för förbuds föreläggande (/).*

Denna lag träder i kraft den 20 .
